

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE
Přírodovědecká fakulta
katedra sociální geografie a regionálního rozvoje

Studijní program: Geografie
Studijní obor: Sociální geografie a regionální rozvoj

Kateřina Dufková

**STABILITA REGIONÁLNÍCH ELIT V ČESKU (2000–2012):
PŘÍKLAD KARLOVARSKÉHO KRAJE**

**Regional Elites Stability in Czechia (2000–2012):
the example of Karlovy Vary self-governing region**

Diplomová práce

Praha 2015

Vedoucí diplomové práce: doc. RNDr. Pavel Chromý, Ph.D.

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci zpracovala samostatně a že jsem uvedla všechny použité informační zdroje a literaturu. Tato práce ani její podstatná část nebyla předložena k získání jiného nebo stejného akademického titulu.

V Praze, 30. 06. 2015

Kateřina Dufková

Poděkování:

Na tomto místě bych ráda poděkovala vedoucímu své diplomové práce Doc. RNDr. Pavlu Chromému, Ph.D. za cenné rady a připomínky, čas mi věnovaný a zejména pak za trpělivé povzbuzování k práci. Dále bych chtěla poděkovat své rodině a blízkým přátelům za jejich nekonečnou podporu nejen při zpracovávání této práce, ale i během celého mého studia. V neposlední řadě tímto děkuji Lukáši Nachtigalovi za pomoc se závěrečnými úpravami práce, především však za nenahraditelnou psychickou podporu, které se mi od něj při psaní této práce dostávalo.

Abstrakt

Diplomová práce se zabývá rolí krajských zastupitelů v procesu rozvoje regionu, a to na příkladu Karlovarského kraje. Snaží se určit, jakým způsobem se do rozvoje regionu promítá stabilita regionálních elit, a to jednak stabilita jejich prostorového rozmístění a jednak jejich stabilita v čase. Základ práce tvoří obecná východiska ke studiu problematiky regionálního rozvoje s důrazem na význam měkkých faktorů rozvoje v kontextu institucionálních přístupů. Významnou část práce tvoří analýza vnitřní diferenciací zájmového území a jejich podmíněností. Vlastní výzkum pak zahrnuje dvě fáze. Výsledkem první fáze je sestavení rozsáhlé databáze kandidátů zvolených do zastupitelstev krajů Česka ve volbách v letech 2000, 2004, 2008 a 2012 a analýza změn ve složení těchto zastupitelstev z hlediska personálního obsazení. Ve druhé fázi je formou dotazníkového šetření analyzována územní identita, postoje a motivace současných zastupitelů Karlovarského kraje a jejich vliv na rozvoj tohoto regionu. Výzkum prokázal relativně vysokou stabilitu regionálních elit v čase, avšak velmi nízkou stabilitu jejich prostorového rozmístění. Zdá se však, že tato skutečnost nemá na rozvoj regionu zásadní vliv, resp. že se rozvojové priority zastupitelů příliš neliší v závislosti na místě jejich bydliště či délce působení ve funkci.

Klíčová slova: rozvoj regionu, regionální elity, stabilita, regionální identita, Karlovarsko

Abstract

Master's thesis focuses on a role of regional councillors in process of regional development at the case of Karlovy Vary region. The aim of the thesis is to determine how the process of regional development is influenced by the stability of regional elites in terms of their territorial distribution in the region and their time stability in the subsequent regional elections. The thesis is based on theoretical background related to regional development with emphasis of soft factors of development in context of institutional approaches. The important part of the thesis represents analysis of inner differentiation of the model area and explanation of its causes. The original research consists of two parts. The outcome of the first part is an extensive database of candidates elected into regional assemblies of the Czech Republic in periods of 2000, 2004, 2008 and 2012; and analysis of changes in membership structure of those regional assemblies. In the second part regional identity, attitudes and motivation of current regional councillors of Karlovy Vary region and their influence on the development of the region were examined by a questionnaire. The research conclusively proved a relatively high stability of regional elites of Karlovy Vary region in time, but a very low stability of their territorial distribution in the region. According to the results of the research these facts have no crucial influence on the regional development, since there was not found any strong correlation between development priorities set by councillors and their place of residence or length of their terms of office.

Key words: regional development, regional government, stability, regional identity, Karlovy Vary region

Obsah

Obsah.....	5
Seznam obrázků, grafů a tabulek	6
1 ÚVOD	7
2 POLARIZACE PROSTORU A REGIONÁLNÍ ROZVOJ: OBEČNÁ VÝCHODISKA	11
2.1 Region a jeho formování	11
2.2 Polarizace prostoru	13
2.3 Rozvoj regionů	16
2.3.1 Institucionální teorie regionálního rozvoje	16
2.4 Faktory podmiňující rozvoj regionu	18
2.4.1 Lidský kapitál a sociální kapitál	19
2.4.2 Regionální identita.....	20
2.5 Regionální politika na úrovni Česka a krajů	21
3 KARLOVARSKÝ KRAJ: CHARAKTERISTIKA ZÁJMOVÉHO ÚZEMÍ.....	24
3.1 Administrativněsprávní vývoj kraje	24
3.2 Sídlní struktura kraje	27
3.3 Demografická charakteristika kraje	29
3.4 Postavení Karlovarského kraje v rámci Česka	31
3.4.1 Významné historické mezníky ve vývoji Karlovarského kraje.....	31
3.4.2 Zhodnocení současné situace v Karlovarském kraji.....	33
3.5 Rozdíly v území Karlovarského kraje.....	35
3.5.1 Vývojové typy mikroregionů dle Hampla (2013)	35
3.5.2 Územní rozdíly dle rozvojových dokumentů	36
3.6 Analýza rozvojových dokumentů Karlovarského kraje.....	39
4 METODIKA.....	42
4.1 Výpočet stability regionálních elit	43
4.2 Konstrukce dotazníku.....	44
4.3 Realizace dotazníkového šetření	45
5 HODNOCENÍ STABILITY REGIONÁLNÍCH ELIT V KARLOVARSKÉM KRAJI (2000–2012) 46	
5.1 Stabilita regionálních elit	46
5.1.1 Stabilita regionálních elit v čase.....	46
5.1.2 Stabilita prostorového rozmístění regionálních elit	50
5.2 Hodnocení dotazníkového šetření	53
6 ZÁVĚR	65
Seznam literatury a zdrojů	68
Seznam příloh	73

Seznam obrázků, grafů a tabulek

Obrázek 1 – Administrativní členění Karlovarského kraje v roce 2015.....	27
Obrázek 2 – Vývojové typy mikroregionů v Karlovarském kraji dle Hampla (2003).....	36
Obrázek 3 – Typologie území Česka podle obcí v roce 2012.....	37
Obrázek 4 – Rozvojové oblasti a rozvojové osy v Česku v roce 2008.....	38
Obrázek 5 – Proměny zastupitelstev v krajích Česka mezi lety 2000–2004, 2004–2008 a 2008–2012	49
Obrázek 6 – Změny prostorového vzorce rozmístění regionálních elit v krajích Česka v letech 2000 až 2012.....	51
Obrázek 7 – Změny prostorového rozmístění regionálních elit v Karlovarském kraji v letech 2000 až 2012.....	52
Obrázek 8 – Prostorové rozmístění a délka funkčního období hodnocených zastupitelů v Karlovarském kraji.....	54
Graf 1 – Vývoj počtu obyvatel v Karlovarském kraji v letech 2000–2014.....	29
Graf 2 – Stabilita zastupitelstev v krajích Česka v letech 2000–2012	48
Graf 3 – Podíl rodáků a přistěhovalých mezi respondenty.....	55
Graf 4 – Území vnímané zastupiteli pod pojmem „domov“.....	56
Graf 5 – Místo, kde by chtěli zastupitelé žít v budoucnu	57
Graf 6 – Podíl oblastí vyžadujících přednostní řešení ve výběru zastupitelů	60
Graf 7 – Prioritní projekty rozvoje Karlovarského kraje.....	62
Graf 8 – Regiony zasluhující z hlediska rozvoje největší pozornost	64
Tabulka 1 – Sídlní struktura Karlovarského kraje k 1. 1. 2014	28
Tabulka 2 – Venkovské obce v Karlovarském kraji k 31. 12. 2013.....	29
Tabulka 3 – Přidělené váhy podle délky působení v zastupitelstvu.....	43
Tabulka 4 – Stabilita zastupitelstev v krajích Česka v letech 2000–2012.....	46
Tabulka 5 – Kategorie stability zastupitelstev v krajích Česka v letech 2000–2012.....	47
Tabulka 6 – Počet zastupitelů Karlovarského kraje ve vymezených skupinách.....	53
Tabulka 7 – Míra identifikace krajského zastupitele s územím.....	56
Tabulka 8 – Faktory poutající zastupitele k místu, kde žijí.....	58
Tabulka 9 – Pocit hrdosti na vybrané složky života v Karlovarském kraji	59
Tabulka 10 – Význam vybraných cílů a postupů rozvojových strategií Karlovarského kraje	61
Tabulka 11 – Význam vybraných subjektů v rozvoji Karlovarského kraje.....	62

1 ÚVOD

Vývoj společnosti v území je nerovnoměrný a jeho výsledkem je existence na jedné straně do různé míry vyspělých a bohatých regionů, na druhé straně pak regionů zaostávajících, chudých a dlouhodobě hospodářsky slabých. Problematika takových územních a společenských rozdílů představuje již několik desetiletí výzkumný problém v geografii, ekonomii, sociologii či regionálních vědách. V českém prostředí se zejména v posledním čtvrtstoletí stala předmětem zájmu jak mnoha vědeckých a odborných prací, tak i médií nebo běžných lidských dialogů. Po roce 1989 se v Česku v nově nastolených demokratických podmínkách začala po dlouhých letech centrálně řízeného snižování a potlačování rozdílů mezi regiony obnovovat (znovu projevovat) „přirozená“ územní diferenciaci prostoru (Blažek, Csank 2007). Přestože je dnešní regionální organizace společnosti výsledkem dlouhodobého vývoje, demokratizace režimu, vstup Česka do Evropské unie, ale i obecné globalizační procesy významným způsobem ovlivnily vývoj společnosti a tedy i vývoj regionální diferenciaci. Zejména od druhé poloviny 90. let se proto studium regionální a správní problematiky, vzniku nerovností, polarizace prostoru a souvisejícího regionálního rozvoje dostalo do popředí zájmu odborníků zejména z oblasti geografie, sociologie a politologie. Na katedře sociální geografie a regionálního rozvoje PŘF UK v Praze vznikly v posledních letech desítky absolventských prací zabývajících se zmíněnými tématy. Tato práce by se měla svým zaměřením zařadit mezi ně.

Dnešní česká i světová geografie je inspirována současnými institucionálními teoriemi regionálního rozvoje a koncepcemi jako jsou nová regionální geografie a kulturní geografie. Ty poukazují na to, že klíčové zdroje pro rozvoj regionu se nacházejí uvnitř regionu a že okolní prostředí (tzn. socioekonomické a sociokulturní podmínky, podložené institucionálním a legislativním rámcem) významně ovlivňuje chování a aktivitu lidí uvnitř regionu (Blažek 2012). Stále častěji se proto autoři věnují problematice kvality regionálního (místního) prostředí („milieu“), potenciálu a aktérům rozvoje a stále častěji tak pracují s tzv. „měkkými“ faktory rozvoje, jako jsou regionální identita, image regionu, lidský a sociální kapitál (Chromý a kol. 2011; Chromý, Semian, Kučera 2014). Regionální rozvoj je v současné geografii chápán v širším kontextu než jen jako rozvoj ekonomický. Zatímco z počátku byl při studiu regionů kladen důraz na řešení socioekonomických problémů, později se zájem přesunul na zkoumání role sociokulturních podmínek a zdůrazňování jednotlivých faktorů a zdrojů regionálního rozvoje. Jak zmiňují Chromý, Skála (2010), snížení územních rozdílů a rozvoje problémových regionů nelze dosáhnout pouze podporou „shora“ či „zvnějšku“

(ze strany decizní sféry), ale je zapotřebí především činnosti samotných regionů. Aktivizace vnitřního potenciálu takových regionů, mobilizace aktérů a podpora zvyšování kvality sociálního a lidského kapitálu představují významné nástroje rozvoje regionu (rozvoje „zdola“).

V předkládané práci je zkoumána role krajských zastupitelů v procesu rozvoje regionu, a to na příkladu Karlovarského kraje. Výběr tohoto zájmového území má své opodstatnění. Karlovarský kraj je specifický zejména s ohledem na jeho geografickou polohu, historický a demografický vývoj. Jak zmiňuje Hampl (2003, s. 173), patrně *„...v žádném celku této velikosti v Česku nedošlo k výskytu všech základních typů regionálního vývoje v industriálním období ani k realizaci tak dramatických vývojových obrátů v období poválečném.“* Přestože k formování současné regionální organizace Karlovarska vedly podle tohoto autora také dřívější dlouhodobé procesy, zejména pak poválečné události v podobě odsunu původních německých obyvatel a následného dosídlování území měly zásadní vliv na formování stability i úspěšnosti jednotlivých mikroregionů, regionální identity obyvatel i identity regionu. I přes přirozenou exponovanost Karlovarského kraje vůči sousednímu Německu lze jeho geografickou polohu považovat za nepříznivou. Region je od zbylého území českého státu oddělen rozsáhlými plochami vnitřních periferií (Musil 1988; Musil, Müller 2008), současně je izolován od národní a nadnárodní dálniční sítě. Karlovarský kraj se tedy zdá být vhodným územím pro zkoumání diferenciací mezi mikroregiony a potenciálu jejich rozvoje a zejména faktoru působení regionálních politických elit, které rozvoj významným způsobem ovlivňují.

Předkládaná diplomová práce sleduje několik dílčích cílů, které je možno shrnout do těchto okruhů:

- 1) analyzovat zájmovou oblast Karlovarského kraje z hlediska jeho postavení v rámci Česka, zhodnotit jeho vnitřní diferenciaci a potenciál rozvoje
- 2) analyzovat vývoj složení zastupitelstev v krajích Česka a zhodnotit jejich stabilitu v období mezi lety 2000–2004–2008–2012; v rámci Karlovarského kraje analyzovat prostorové rozmístění jeho zastupitelů
- 3) analyzovat územní identitu krajských zastupitelů, jejich regionální vědomí, postoje a motivace

Naplněním stanovených cílů by měly být zodpovězeny tyto otázky:

- 1) Jaké je postavení Karlovarského kraje v rámci Česka a jaké lze pozorovat rozdíly mezi jeho jednotlivými mikroregiony? Které oblasti v regionu Karlovarska se rozvíjejí a které naopak upadají? Proč je tomu tak? Lze za jednu z příčin označit nedostatečné personální zastoupení problémových oblastí v orgánech, které koncipují rozvojové strategie? Lze za příčinu označit absenci aktérů či jejich slabou sounáležitost s územím?
- 2) Jak stabilní jsou krajská zastupitelstva v krajích Česka z hlediska personálního obsazení mandátů? Jak stabilní je zastupitelstvo Karlovarského kraje? Mění se prostorový vzorec rozmístění zastupitelů v Karlovarském kraji? Které oblasti uvnitř kraje mají zastoupení v krajském zastupitelstvu a které naopak ne?
- 3) Jak silnou/významnou míru sounáležitosti krajských zastupitelů vykazují a) s oblastí, ve které žijí a b) s Karlovarským krajem jako regionem?

Výzkumným otázkám odpovídají předpoklady, ze kterých práce vychází.

- 1) Identita (pocit sounáležitosti s územím) se vytváří na různých měřítkových úrovních. Je přirozené, že nejsilnější vztah pociťuje jedinec k území, v němž se odehrává jeho každodenní život a v němž si vytváří přirozené úzké vazby jak na území samotné, tak i na jedince a sociální skupiny v něm žijící. Lze tedy předpokládat, že krajské zastupitelé žijící v menších městech a obcích upřednostňují rozvoj právě těchto „svých“ menších obcí a periferních území. Oproti tomu zastupitelé žijící ve velkých (např. okresních) městech upřednostňují spíše rozvoj větších měst a problémy periferních území příliš nereflektují.
- 2) Lze předpokládat, že vnímání role krajského zastupitele se liší v závislosti na délce jeho působení v zastupitelstvu (délce jeho funkčního období). Zastupitelé, kteří zasedají v zastupitelstvu kraje první funkční období, vykazují nižší míru sounáležitosti s krajem/regionem (mj. proto, že se dosud vůbec či pouze omezeně podíleli na řešení problémů rozvoje kraje), reprezentují a prosazují místní zájmy. Oproti tomu zastupitelé zasedající v zastupitelstvu kraje čtvrté funkční období vykazují vyšší míru regionální identity, vnímají problémy celého regionu a upřednostňují jeho rovnoměrný rozvoj (mj. proto, že jsou obeznámeni nejen s problémy kraje, ale i s předchozími pokusy problémy řešit).

Práce je rozdělena do pěti ucelených částí. Kromě samotného úvodu předchází výzkumu a hodnocení role krajských zastupitelů v procesu rozvoje regionu Karlovarska teoreticko-metodologické zarámování práce. Druhá kapitola je proto věnována obecným východiskům ke studiu polarizace prostoru, přístupům ke studiu regionálního rozvoje se zaměřením na institucionální přístupy a význam tzv. měkkých faktorů rozvoje (lidský a sociální kapitál, regionální identita).

Třetí kapitola je věnována zájmovému území. Hodnotí Karlovarský kraj z hlediska jeho postavení v rámci Česka a analyzuje jeho vnitřní diferenciaci. Zabývá se hodnocením faktorů (zejména historické a demografické povahy), které zásadní měrou ovlivnily současné postavení Karlovarského kraje v rámci Česka i rozdíly ve vývoji a úspěšnosti jeho jednotlivých mikroregionů. V neposlední řadě pak analyzuje hlavní rámce rozvoje kraje vyplývající ze základních strategických rozvojových dokumentů Karlovarského kraje.

Obsahem čtvrté kapitoly je seznámení s metodikou výzkumu stability regionálních elit a jejich regionální identity.

Stěžejní částí této práce je pak kapitola pátá, která má dvě základní části. Obsahem první její části je analýza výsledků voleb do zastupitelstev krajů Česka konaných v letech 2000, 2004, 2008, 2012, které byly získány prostřednictvím volebního serveru Českého statistického úřadu. Na jejich základě je zhodnocena stabilita krajských zastupitelstev jednak v čase a jednak z hlediska územního rozmístění zastupitelů (regionálních elit) v kraji. Následné hodnocení se zaměřuje na zájmové území Karlovarského kraje, v němž je analyzována regionální identita (regionální vědomí) krajských zastupitelů, a to na základě jejich subjektivních výpovědí získaných prostřednictvím dotazníkového šetření realizovaného na počátku léta roku 2014.

Závěrečná kapitola pak shrnuje a diskutuje dosažené výsledky, snaží se zodpovědět vymezené výzkumné otázky a potvrdit/vyvrátit vstupní předpoklady (hypotézy).

2 POLARIZACE PROSTORU A REGIONÁLNÍ ROZVOJ: OBECNÁ VÝCHODISKA

Účelem této kapitoly je stručně uvést obecná teoretická východiska ke studiu polarizace prostoru, přístupům ke studiu rozvoje regionů se zaměřením na institucionální přístupy a význam tzv. měkkých faktorů rozvoje jako jsou lidský a sociální kapitál a regionální identita.

2.1 Region a jeho formování

Problematika regionů, jejich utváření a rozvoje patří již několik desetiletí mezi klíčová témata geografických prací. Pojetí regionu a jeho definování se během vývoje geografického myšlení měnilo, dnes jsou regiony vnímány jako socioprostorové jednotky (politické a sociální konstrukce), tedy jako výsledek formování prostoru společností (Chromý 2009).

Významným způsobem do diskuse o vzniku a formování regionu přispěl finský geograf Anssi Paasi. Region je podle něj výrazem časoprostorově specifických vztahů vytvářených během vývoje společnosti (Chromý 2003). Vzniká tzv. institucionalizací, která je definována jako *„socioprostorový proces, během něhož vzniká prostorová jednotka jako část prostorové struktury společnosti a stává se viditelnou a jasně identifikovatelnou v různých sférách sociální praxe a sociálního povědomí.“* (Paasi 1986, cit. in Heřmanová, Chromý a kol. 2009, s. 114–115). Proces institucionalizace (vzniku a utváření regionu) obecně zahrnuje čtyři stadia. První fázi představuje nabývání prostorového tvaru, kdy region získává své hranice. Během druhé fáze nabývá region „tvaru“ symbolického, tedy získává název a teritoriální symboly v podobě znaku, vlajky apod. Ve třetí fázi se vytvářejí instituce a organizace, které tento region reprezentují (významné jsou především informačně-vzdělávací instituce v podobě škol, regionálních médií, muzeí apod.). Završením procesu institucionalizace je zakotvení regionu v prostorových strukturách, ale také v povědomí společnosti (obyvatel uvnitř i vně regionu). Pořadí zmíněných fází se však může v různých regionech lišit, stadia mohou probíhat současně nebo ani nutně nemusí proběhnout všechna. Za klíčovou součást procesu institucionalizace Paasi považuje iniciativu jednotlivců, image regionu (vnitřní i vnější), jeho název, vytvoření institucí a regionálních symbolů, systém vzdělávání, regionální média a literaturu apod. (Chromý 2009). Za hybnou sílu formování regionu a také za nezbytnou součást jeho existence pak považuje regionální identitu (pocit sounáležitosti s regionem), která se

během procesu institucionalizace utváří. Problematika regionální identity v kontextu regionálního rozvoje je klíčovým tématem této práce a bude jí věnována pozornost v její další části.

Kromě hodnocení vývoje regionů a jejich stavu je v dnešní geografii značná pozornost věnována problémům spojeným s jejich rozvojem (Chromý 2009). Rozvoj regionů (zejména těch problémových, stagnujících nebo upadajících) často souvisí s ožíváním regionalismu, tedy myšlenek a hnutí, jejichž cílem bylo využívání vnitřního potenciálu území ve prospěch jeho budoucího rozvoje (Chromý 2009). „Tradiční“ regionalismus definuje Wokoun, Mates, Kadeřábková (2011, s. 15) jako *„pocit charakteristické zvláštnosti, skupinového vědomí nebo regionální identifikace a loajality, sdílený lidmi, kteří žijí v určitém regionu nebo konkrétním území“*. Jeho podstata tkví v nacházení charakteristických zvláštností (jedinečnosti) jednotlivých regionů a možností řešení jejich ekonomického, sociálního i kulturního rozvoje. Byl výrazem pokusu obyvatel regionů a regionálních elit o společenskou i územní emancipaci a často vedl k formování mnohdy až přehnaného regionálního patriotismu (Chromý 2009). Regionalismus v této podobě v českém prostředí během druhé světové války a zejména pak v souvislosti s nástupem centralistického řízení státu utichl a znovu se začal dostávat do popředí zájmu v posledních přibližně dvaceti letech v souvislosti se snahami Česka o připojení k Evropské unii, a to v podobě tzv. nového (moderního) evropského regionalismu (jinak také neoregionalismu). Ten se v Evropě začal rozvíjet už od 60. let 20. století, přičemž nabyl nového (komplexnějšího) obsahu (Wokoun, Mates, Kadeřábková 2011). Ke konkrétním regionům přistupuje především z politického a ekonomického pohledu (Chromý 2009). Zatímco tradiční regionalismus vycházel „zdola“ (z regionů), moderní (neo)regionalismus je iniciován „shora“ (ze strany institucí Evropské unie) a jeho cílem je zejména aktivizace regionálních komunit, aktérů a subjektů, které usilují o regionální rozvoj. Předpokládá, že optimálního rozvoje území nelze dosáhnout „shora“ či „zvnějšku“ (čili ne prostřednictvím státní podpory či programů na podporu problémových regionů), ale především aktivizováním jeho vnitřního potenciálu, činností samotných regionů a podporou občanských iniciativ (Chromý, Skála 2010). Z toho důvodu při koncipování rozvoje regionu nabývá na významu sledování a hodnocení měkkých faktorů, jako jsou lidský a sociální kapitál, kulturně-historický potenciál, územní identita apod.

2.2 Polarizace prostoru

Výsledkem nerovnoměrného vývoje v území je existence do různé míry vyspělých/zaostalých a bohatých/chudých regionů. Polarizace prostoru, čili utváření jader (center) a periferií, je přirozeným procesem, který je ovlivňován celou řadou faktorů, mechanismů a procesů (Pileček 2013). Na vývoji území se různou měrou podílejí faktory fyzickogeografické, geometrické, ekonomické, sociálně-demografické, ekologické, kulturní, náboženské a politické (Havlíček, Chromý, Jančák, Marada 2005). Seidl, Chromý (2010) pak rozlišují obecné (např. koncentrace, industrializace, urbanizace apod.) a specifické (jedinečné pro konkrétní území) procesy ovlivňující polarizaci prostoru.

Problematicke polarizace prostoru, resp. periferních oblastí a jejich rozvoje, je v české i zahraniční geografii věnována pozornost již několik desetiletí (Pileček 2013). Na tomto místě není třeba tyto diskuse opakovat, v rovině východisek této práce však považujeme za vhodné alespoň stručně rekapitulovat základní trendy studia polarizace prostoru, proměny chápání pojmu jádro–periferie a přístupy k rozvoji problémových regionů. Existuje celá řada teorií regionálního rozvoje, které diskutují nejrozličnější faktory podmiňující nerovnoměrný socioekonomický vývoj regionů i přístupy ke studiu vývoje (rozvoje) periferních oblastí. Přehledným způsobem je shrnuje Blažek, Uhlíř (2002, 2011).

Autorem prvního významnějšího teoretického konceptu, který se zabýval systémem osídlení a v té souvislosti i polarizací prostoru byl Christaller (1933). Ten ve své teorii centrálních míst (kterou dále rozpracoval Lösch 1944) popsal hierarchické uspořádání jednotek, ze kterého vyplývá vztah nadřazenosti a podřazenosti mezi jádrem (centrem) a periferií (Blažek, Uhlíř 2011). Za rozhodující faktor pro určení perifernosti považoval vzdálenost od jádra. Periferii jako takovou však přímo nedefinoval. Jak poukazují Havlíček, Chromý, Jančák, Marada (2005), Christaller se nezabýval vývojovými procesy a podmíněnostmi, kterými je asymetrie mezi jádrem a periferií ovlivňována. Po druhé světové válce se polarizací prostoru zabývali nejprve ekonomové (např. Myrdal 1957, Hirschmann 1958), a to zejména v rámci teorií skupiny jádro–periferie. Do této skupiny se řadí také Friedmannova obecná teorie polarizovaného rozvoje. Právě Friedmann (1966) poprvé použil termín jádro–periferie (Blažek, Uhlíř 2011). Jádry nazýval takové oblasti, které vykazují vysokou míru autonomie, které jsou schopné tvořit inovace a zachytit hlavní změny (impulzy) vývoje a v nichž jsou přítomny řídicí funkce. Za periferie pak implicitně považoval oblasti, které tyto vývojové změny

nezachytily a jsou závislé na jiných regionech. Kromě problematiky uspořádání prostoru se Friedmann zabýval také koncepcemi rozvoje území. Přispěl k posunu v hodnocení vztahu jádro–periferie (především ve smyslu vývojovém), když rozlišil čtyři vývojové fáze polarity: 1) existence pouze lokálních ekonomických struktur v preindustriální společnosti; 2) vytvoření polarity jádro–periferie a tedy růst rozdílů mezi regiony; 3) rozptýlení ekonomických aktivit a do jisté míry i řídicích funkcí do periferie; 4) prostorová integrace, během níž narůstá propojenost a vzájemná závislost mezi jádrem a periferií (a snižují se tedy rozdíly mezi regiony). Teorie skupiny jádro–periferie předpokládají dlouhodobé nerovnoměrnosti ekonomického rozvoje, které vyžadují intervence ze strany decizní sféry (tzv. „shora“). Jak upozorňují Blažek, Uhlíř (2011), úplné odstranění těchto nerovnoměrností však není možné a dokonce ani žádoucí, neboť existence nerovnováhy představuje impuls pro další vývoj. V 70. letech koncept polarizace prostoru obohatil Wallerstein (1979) o nový pojem „semiperiferie“ jakožto mezistupeň modelu jádro–periferie (Havlíček, Chromý, Jančák, Marada 2005). Za specifickou součást tohoto modelu jsou pak považována marginální území, tedy oblasti izolované od ekonomických, politických a sociálních vazeb (vyčleněné z regionálního systému), které se potýkají s celou řadou specifických problémů. V českém prostředí se jako marginální území označují pouze území vojenských újezdů (blíže viz Seidl, Chromý 2010).

V českém geografickém výzkumu byla pozornost zaostávajícím oblastem věnována od 80. let 20. století, a to v rámci hodnocení vývoje systému osídlení v Česku (Hampl, Gardavský, Kühnl 1987). Výzkum se zabýval exponovaností území a soustředil se na centrální (jádrová) území, přičemž periferie byly vymezovány implicitně jako neexponované zóny s neatraktivní polohou a nízkou intenzitou osídlení (Havlíček, Chromý, Jančák, Marada 2005). Samotné problematice perifernosti pak byla věnována pozornost v rámci výzkumu regenerace sídel a jejich funkčních systémů (Musil 1988), později pak zejména v rámci výzkumu problémových regionů či celé regionální diferenciace (Blažek 1996). Přínos Musilovy (1988) práce je spatřován ve vymezení tzv. vnitřních periferií (problémových oblastí nacházejících se uvnitř území státu). Výrazněji se pak zájem českých odborníků o problémové oblasti zvýšil polovině 90. let, kdy se v souvislosti s transformačními procesy po pádu komunistického režimu začaly projevovat sociální i územní nerovnosti v koncentraci problémů socioekonomické i sociokulturní povahy. Znovu se projevíly rozdíly v potenciálu rozvoje regionů podmíněné sídelní hierarchií, geografickou polohou i rozdílnou kvalitou sociálního a lidského kapitálu v území, rozdílnou aktivitou subjektů regionálního rozvoje. Právě v 90. letech tak je možné zaznamenat posun od výzkumu prostorových (horizontálních)

rozdílů k výzkumu sociálních a ekonomických (vertikálních) rozdílů uvnitř společnosti. (Seidl, Chromý 2010). Jak uvádí Havlíček, Chromý, Jančák, Marada (2005), problematice polarizace prostoru byla tehdy věnována pozornost zejména v rámci výzkumů transformačních procesů a regionálního vývoje (např. Hampl 1993, Hampl a kol. 1996, 1999), regionálního rozvoje a regionální politiky (např. Blažek 1996), ale také např. ve výzkumech pohraničí (Chromý 1999, Dokoupil 2000, Jeřábek, Dokoupil, Havlíček a kol. 2004), venkova (např. Perlín 1998), fenoménu druhého bydlení a rekreace (Bičík a kol. 2001; Vágner, Fialová a kol. 2004), ve výzkumech města, jádrových oblastí a suburbanizace (Kupková 2003; Sýkora 1996) či ve výzkumech v rámci politické a kulturní geografie, ale i samotné sociologie a politologie. Např. Chromý (2003, s. 175) vnímá centrum jako *„privilegované místo v prostoru, kde jsou soustředěny rozhodující nástroje a zdroje „řídící“ moci a kontroly (sídlo ústředních politických, hospodářských, kulturních aj. institucí), přijímají se zde nejdůležitější rozhodnutí, zde nejčastěji dochází k interakci dominantních aktérů, zde je identita utvrzována příslušnými ceremoniemi a symbolizována různými „ústředními“ památníky.“* Opakem centra je periferie jakožto mocensko-politicky neprivilegovaná oblast vyznačující se vzdáleností, odlišností a závislostí na centru.

Jak je patrné z výše uvedených teorií a zaměření výzkumů, existuje celá řada přístupů ke studiu polarizace prostoru a k vymezování periferních oblastí. Obecným cílem však je nalézt takové oblasti, které nedosahují určité úrovně funkčně-prostorových a sociálně-prostorových vztahů. Aspekty a faktory určující perifernost území jsou různého typu a jejich intenzita a délka působení je proměnlivá v čase. Obecně se sledují faktory polohy a další objektivní či subjektivní aspekty. Mezi objektivní faktory se řadí fyzickogeografické (nadmořská výška, členitost terénu apod.), geometrické (např. geografická poloha, vzdálenost od centra), ekonomické (míra nezaměstnanosti, výše mezd, HDP na obyvatele), sociálně-demografické (pohlaví, věk, vzdělání), kulturní a náboženské, politické (administrativní uspořádání, míra autonomie) a ekologické (např. míra znečištění životního prostředí). Za faktory subjektivní povahy jsou pak považovány regionální identita obyvatel a jejich subjektivní vnímání perifernosti, které jsou zjišťovány na základě jejich výpovědí (formou dotazníkových šetření, řízených rozhovorů, mentálních map apod.). Tyto faktory se však nevyskytují ve své ryzí podobě, ale jako výsledek vzájemného spolupůsobení. Podstatná je potom intenzita jejich působení a míra uplatnění v procesu polarizace prostoru. Polarizace prostoru a existence jader (center) a periférií jsou tedy výsledkem nerovnoměrného vývoje společnosti v území, ovlivněného mnoha různými podmínkami.

2.3 Rozvoj regionů

Jak bylo uvedeno, studium regionálních nerovností a potažmo regionálního rozvoje má interdisciplinární povahu a je tak předmětem zájmu řady vědních disciplín (geografie, ekonomie, sociologie aj.). Zvýšený zájem o problematiku regionálního rozvoje a regionální politiky v Česku je mezi politiky a odborníky různých profesí patrný od druhé poloviny 90. let (Blažek, Uhlíř 2011). Na konci totalitního období existovaly mezi regiony pouze relativně malé rozdíly jako důsledek jejich cíleného snižování v období centrálně plánované ekonomiky. Vzhledem ke zcela zásadní proměně společenského a ekonomického systému po roce 1989 však bylo obtížné v nivelizačních procesech pokračovat. Potřeba studia regionálních problémů a nutnosti jejich řešení se zvýšila z několika důvodů. Jedním z nich byl dramatický nárůst nezaměstnanosti, zejména pak výrazné regionální rozdíly v její míře. Další příčinou byl zájem ze strany subjektů rozvoje lokálního a regionálního rozvoje na zpracování rozvojových strategií (kromě nutnosti koordinace rozvoje příslušného územního celku daný i možností získat prostředky z různých zdrojů či fondů). Vedle zmíněných vnitřních příčin hrál svou roli také tzv. vnější faktor, a to ambice českého státu vstoupit do Evropské unie, která na kandidátské země vyvíjí tlak k vytvoření moderní a efektivní regionální politiky (Blažek 2008).

Působení základních faktorů, subjektů, mechanismů a dalších souvislostí regionálního rozvoje vysvětlují teorie regionálního rozvoje. Teorií existuje celá řada a během svého vývoje prošly mnoha fázemi, stejně jako samotné pojetí regionálního rozvoje, hlavních subjektů a mechanismů rozvoje. Přehled těchto teorií včetně jejich vývoje, kritiky a implikací pro koncepci regionální politiky uvádí Blažek, Uhlíř (2011). V souvislosti s růstem významu regionů v rámci tzv. nového regionalismu a významu regionálních samospráv jakožto jedné z klíčových subjektů ovlivňujících přes rozvoj „svých“ regionů i prosperitu celých států, získávají na důležitosti zejména institucionální teorie regionálního rozvoje (Smejkal 2008). Vzhledem k tomu, že cílem této práce je zejména analyzovat roli politických aktérů v procesu vývoje regionu Karlovarska, věnuje se práce dále právě institucionálním teoriím regionálního rozvoje.

2.3.1 Institucionální teorie regionálního rozvoje

Teorie regionálního rozvoje inspirované institucionálními přístupy představují jeden z nejdynamičtější se vyvíjejících směrů studia regionálního rozvoje v posledních přibližně 30 letech (Smejkal 2008). Institucionální přístupy jsou využívány při objasňování vzniku a vývoje rozdílů a mechanismů evolučních změn v ekonomice

mezi regiony i celými státy, zejména při analýzách procesů, během kterých se institucionalizují podmínky vedoucí k prosperitě nebo naopak úpadku. Dále jsou přínosné při analýze motivů chování aktérů, role politické moci a zájmových skupin ve fungování ekonomiky, při procesu učení na úrovni jednotlivců i firem, vzniku inovací apod. (Blažek 2008).

Metody výzkumu v rámci institucionálních přístupů jsou převážně kvalitativní povahy. Jsou charakteristické nedůvěrou k abstraktním teoretickým modelům, matematizací, statistickému testování hypotéz a obecně k předpovědím využívajících exaktních metod. Odmítají názor, že rozdíly v socio-ekonomické úspěšnosti regionů mohou být vysvětlovány jednotlivými proměnnými nebo jejich agregáty, ale zdůrazňují naopak význam specifického historického vývoje daného regionu, který utváří konkrétní kulturní a institucionální prostředí. Významná role je přisuzována aktérům a jejich individuálním volbám ovlivněným aspekty subjektivní povahy.

V rámci institucionálních věd je možno vymezit tři skupiny problémů, kterým je při studiu věnována pozornost (Nelson 1998, in Blažek, Uhlíř 2012). První okruh zájmu tvoří problematika vzniku nových technologií, inovací a procesu učení. Druhou zájmovou oblast představuje studium firem a třetí pak instituce v nejširším slova smyslu čili tzv. „organizace s adresou“, ale také institucionalizované zvyky, hodnoty, normy a praktiky.

Významným prvkem současných institucionálních teorií regionálního rozvoje je důraz kladený na vzájemnou interakci a spolupráci celé škály lokálních nebo regionálních aktérů, které jsou založené na jejich vzájemné důvěře. Zdůrazňují tedy, že dosažení změn v socioekonomickém postavení regionu vyžaduje především aktivní přístup ze strany samotných aktérů (zdola), nikoliv pouze zásah zvenčí (shora). Obecně lze tvrdit, že nejúčelnějším nástrojem pro regionální rozvoj jsou investice do rozvoje lidských zdrojů, do vzdělávání a výchovy kvalifikované pracovní síly (Smejkal, 2008).

Klasifikací aktérů rozvoje existuje celá řada a objevují se rozdílné názory na to, které subjekty jsou pro regionální rozvoj klíčové, stejně jako existují různá pojetí hlavních mechanismů v teoriích regionálního rozvoje (Hlaváček, 2010). Hlaváček (2010) pohledy na aktéra rozvoje zjednodušeně rozděluje podle přístupů ekonomie, geografie a sociologie, přičemž aktéry a mechanismy rozvoje následně klasifikuje podle vývojových fází ekonomického myšlení. Komplexní typologii aktérů regionálního rozvoje v Česku podle řádovostní úrovně jejich působení představil ve své disertační

práci Smejkal (2008). Na nadnárodní úrovni vymezuje jako aktéry Evropskou unii a nadnárodní korporace, národní úroveň aktérů podle něj představují jednotlivá ministerstva a vrcholné orgány institucí, regionální úroveň kraje a regionální/lokální úroveň pak vysoké školy, města a obce a rozvojové agentury. Vzhledem k tematickému zaměření této práce se v následujících řádkách vycházíme z institucionálních přístupů a konkrétně se zabýváme aktéry působícími na regionální úrovni (v krajích).

2.4 Faktory podmiňující rozvoj regionu

Rozvoj regionů je ovlivňován mnoha různými, vzájemně propojenými a spolupůsobícími faktory. Jak upozorňuje Hampl, Blažek, Žížalová (2008), často je regionální rozvoj posuzován na základě empiricky zachytitelných ukazatelů stavu a tendencí změn. V rámci výzkumu regionálního vývoje je však potřeba zaměřit se na určování faktorů a mechanismů, které vývoj podmiňují a ovlivňují. Za klíčové faktory lze na základě výsledků mnoha výzkumů zabývajících se hodnocením jak faktorů rozvoje, tak jeho mechanismů a aktérů (přehledně je shrnuje Blažek, Netrdová 2012) považovat zejména regionální/sídelní hierarchii, makropolitickou atraktivitu, ekonomickou strukturu, kvalitu lidských zdrojů a kvalitu životního prostředí. Hampl, Blažek, Žížalová (2008) rozdělují podmiňující faktory do těchto tří základních skupin:

- geografické faktory – přírodní podmínky a zdroje, polohové poměry (zejména exponovanost či perifernost vůči hlavním centrům a osám osídlení, infrastruktury a ekonomiky), sociogeografická/územní intenzita (intenzita a kvalita osídlení);
- ekonomické a navazující socioekonomické faktory – úroveň technické a sociální infrastruktury, technologická vyspělost, kapitál, lidský kapitál aj.;
- sociokulturní – sociální kapitál, tradice, regionální identita apod.

Kromě těchto pak vymezují ještě skupinu „nadstavbových“ faktorů (institucionálních), jako jsou politický systém a právní řád (čili organizační principy a „pravidla hry“) a distribuce moci a bohatství.

Vývoj studia regionálního rozvoje prošel třemi základními obdobími (Hampl, Blažek, Žížalová 2008). Zatímco dříve (v období tzv. lokalizačních teorií) byl zájem orientován

pouze na lokalizační faktory a problematika mechanismů a procesů vývoje předmětem zájmu nebyla, později (zejména v 50. a 60. letech 20. století) byl při zkoumání regionálního rozvoje kladen důraz na studium tendencí k vytváření nerovnoměrností regionálních, sociálních i ekonomických. V tomto období byl také poprvé zdůrazněn význam institucionálních faktorů rozvoje. Poslední období autoři charakterizují jako období alternativních přístupů v úrovni studia teoretické, metodologické i ve sféře výběru výzkumných témat. V současné české i světové geografii převažují regionálně až lokálně zaměřené studie inspirované současnými institucionálními teoriemi regionálního rozvoje a studie inspirované některými dalšími koncepcemi jako jsou nová regionální geografie nebo kulturní geografie (Blažek 2012). Lze tedy mluvit o jakémisi odklonu od „velkých“ teorií a naopak upřednostňování výzkumu spíše specifických problémů regionálního rozvoje. Důraz je kladen především na roli měkkých faktorů, regionálně vázaných zdrojů a na roli široké škály aktérů rozvoje převážně na regionální úrovni. Přístupy vycházejí z přesvědčení, že aktivita aktéra je ovlivňována jeho okolním prostředím, respektive socioekonomickými a sociokulturními podmínkami a příslušným institucionálním a legislativním rámcem. Významným trendem je také širší chápání regionálního rozvoje, kdy slábne význam ekonomických aspektů rozvoje, zatímco větší důležitost je přisuzována sociálním a kulturním aspektům (Jančák, Chromý, Marada, Havlíček, Vondráčková 2010). V tomto smyslu je značná pozornost věnována hodnocení kvality sociálního a lidského kapitálu, regionální identity (vztahu sounáležitosti obyvatel s územím), image regionu i kvality reprezentantů územních komunit (v politickém, ekonomickém, sociálním i kulturním smyslu).

2.4.1 Lidský kapitál a sociální kapitál

Jak bylo uvedeno výše, lidský a sociální kapitál jsou dnes považovány za jedny z hlavních faktorů podmiňujících rozvoj problémových regionů. Lidský kapitál lze chápat jako soubor individuálních charakteristik jednotlivců, jako jsou znalosti, schopnosti a vzdělání (kvalifikace), v dané společnosti (Pileček 2013). Jančák, Havlíček, Chromý, Marada (2008, s. 283) definují lidský kapitál jako „*individuální faktor kvalifikace, produktivity, dovedností a akceschopností*“ a považují ho za zdroj sociálního kapitálu.

Sociální kapitál je termínem značně širokým a aplikovaným v různých kontextech a existuje proto celá řada jeho výkladů a také přístupů k jeho měření. Teoretická a metodologická východiska jeho studia shrnují např. práce Šafa, Sedláčkové (2006), Pilečka (2010) či Pilečka, Jančáka (2010). Společným prvkem často různorodých definic sociálního kapitálu jsou termíny jako sociální síť, důvěra, občanské normy

a hodnoty (Pileček 2010). Pod pojmem sociální kapitál se rozumí specifické zdroje a hodnoty, utvářené, udržované a rozvíjené sociálními interakcemi, které jsou založeny na „*vzájemně akceptovaných pravidlech sociálních vztahů, na důvěře v taková pravidla a instituce je zajišťující a na důvěře v ostatní aktéry sociální skupiny, sítě či společnosti*“ (Stachová, Sýkora, Matoušek; in Majerová, Kostecký, Sýkora 2011, s. 12).

Pro rozvoj regionu má obrovský význam zejména vzájemná interakce jeho obyvatel a propojení aktérů působících na různých měřítkových úrovních. V rozvoji regionů hrají významnou roli politické elity, které ovlivňují alokaci veřejných zdrojů na obecní, krajské i státní úrovni. Důležitým faktorem regionálního rozvoje je tedy existence sítí regionálních aktérů ze soukromého, veřejného i neziskového sektoru, která umožňuje jejich vzájemnou interakci a kooperaci.

Sociální kapitál se v literatuře objevuje v souvislosti s nejrůznějšími oblastmi zájmu – např. ekonomickým růstem, lidským kapitálem, regionální identitou, migrací a integrací minorit, náboženstvím apod. Pro účely této práce je nejvíce relevantní problematika vlivu sociálního kapitálu na územní rozvoj (v našem případě úrovni regionu, resp. kraje). Sociální kapitál je jedním ze sociokulturních faktorů, které spolu s faktory geografickými a socioekonomickými (Hampl, Blažek, Žížalová 2008) podmiňují rozvoj regionu. A právě sociální kapitál (a lidský kapitál) je jedním z nejdůležitějších faktorů ovlivňujících nerovnoměrnost vývoje regionů a tedy formování center a periferií (Jančák, Havlíček, Chromý, Marada 2008; Jančák, Chromý, Marada, Havlíček, Vondráčková 2010).

2.4.2 Regionální identita

V souvislosti s problematikou zkoumání sociálního potenciálu území se stále častěji diskutuje význam studia identity. Současná moderní společnost ovlivněná globalizačními a integračními procesy se paradoxně vyznačuje rostoucí individualizací a rozvolňováním tradičních sociálních vazeb, což má samozřejmě vliv na sociální soudržnost územních společenství. Poznání identity člověka a role procesů a mechanismů sociální a územní identifikace je tak při výzkumu sociálního potenciálu území významné. Problematika identity se tak během posledních let stala předmětem zájmu mnoha autorů z oborů sociologie, psychologie, kulturologie či etnologie (Heřmanová, Chromý a kol. 2009). Vzhledem k interdisciplinárnímu charakteru výzkumu regionální identity je poměrně složité samotné vymezení a chápání tohoto pojmu. Obecně lze identitu definovat jako způsob, jakým se jedinec nebo skupina

jedinců definuje a vymezuje sama sebe ve vztahu k ostatním (Chromý, Janů 2003; Chromý 2003). Identita může mít mnoho podob, přičemž geografové se zabývají převážně prostorovým aspektem jejího formování. Určitý prostor se specifickým historickým vývojem a tedy specifickými sociálními, ekonomickými a vývojovými podmínkami je základem pro formování územní (regionální) identity. K formování regionální identity dochází během procesu institucionalizace (viz výše), během které se vytváří jednak identita jedince (či skupiny jedinců), ale také identita regionu. Tu lze chápat jako jakýsi „obraz“ regionu, který si v myslích utváří jak obyvatelé regionu (image z „vnitřku“), tak i lidé žijící mimo ten region (image z „vnějšku“) (Heřmanová, Chromý a kol. 2009). Identita je formována na základě působení mnoha různých aspektů (např. krajina, historie, kultura, architektura, zvyky a tradice, osobnosti, vlastnosti lidí apod.), které lze shrnout do tří obecných okruhů – společenské, prostorové a vývojové. Podstatu regionální identity tvoří svázanost s ohraničeným územím a zakotvenost v čase (Chromý 2003).

2.5 Regionální politika na úrovni Česka a krajů

Ke snižování rozdílů mezi úrovněmi rozvoje regionů na různých měřítkových úrovních přispívá regionální politika. Tou se rozumí *„soubor intervencí zaměřených podle konkrétní situace státu a jeho regionů a podle očekávaných vývojových tendencí na podporu opatření vedoucích k růstu ekonomických aktivit a jejich vyváženému územnímu rozmístění a k rozvoji infrastruktury.“* (Postránecký 2010, s. 10).

Zákon o podpoře regionálního rozvoje ČR chápe regionální politiku jako koncepční činnost státu, regionálních a místních orgánů, která si klade za cíl přispívat k vyváženému a harmonickému rozvoji jednotlivých regionů v Česku, ke snižování rozdílů mezi úrovněmi rozvoje jednotlivých regionů a ke zlepšení regionální hospodářské struktury (Wokoun, Mates, Kadeřábková a kol. 2011). Tento zákon obecně vymezuje tyto problémové regiony, na jejichž podporu se má stát zaměřit:

1. Regiony se soustředěnou podporou státu

a. strukturálně postižené regiony

- regiony vyznačující se růstem nezaměstnanosti v souvislosti se strukturálními změnami (útlumem odvětví a výrobních podniků)

- b. hospodářsky slabé regiony
    - regiony vykazující na základě ukazatelů hospodářského a sociálního rozvoje podstatně nižší úroveň rozvoje, než je průměrná úroveň v Česku
  - c. venkovské regiony
    - regiony vyznačující se nízkou hustotou zalidnění, poklesem počtu obyvatel a vyšším podílem zaměstnanosti v zemědělství
2. Ostatní regiony, jejichž podporování státem je žádoucí z jiných důvodů jako například pohraniční regiony, bývalé vojenské prostory, regiony se silně narušeným nebo poškozeným životním prostředím, regiony s méně příznivými podmínkami pro rozvoj zemědělské výroby apod.

Konkrétně jsou pak podporované regiony vymezeny ve Strategii regionálního rozvoje ČR, která představuje základní koncepční dokument v oblasti regionálního rozvoje Česka. Je *„nástrojem realizace regionální politiky a koordinace působení ostatních veřejných politik na regionální rozvoj“* (Ministerstvo pro místní rozvoj 2013, s. 4). Obsahuje analýzu stavu regionálního rozvoje, charakterizuje slabé a silné stránky v rozvoji jednotlivých regionů, strategické cíle regionálního rozvoje, vymezuje státem podporované regiony a obsahuje doporučení dotčeným ústředním správním úřadům a krajům pro zaměření rozvoje odvětví spadajících do jejich působnosti.

Na Strategii regionálního rozvoje ČR navazují Programy rozvoje krajů, které jsou základními programovými dokumenty na úrovni regionů (krajů). Jejich obsahem jsou zejména analýza hospodářského a sociálního rozvoje kraje, charakteristika slabých a silných stránek jeho jednotlivých území a specifikování hlavních směrů rozvoje, dále vymezení regionů, jejichž rozvoj je s ohledem na vyvážený rozvoj kraje třeba podporovat (včetně definování oblastí, na něž má být podpora směřována a návrhu příslušných opatření) a také stanovení úkolů a priorit v rozmístění a rozvoji občanské vybavenosti, infrastruktury, životního prostředí, vzdělávání a dalších odvětví spadajících do jeho samostatné působnosti.

Základní legislativní a institucionální rámec regionální politiky v Česku byl vytvořen v souvislosti se zavedením krajského zřízení v roce 2000. Kromě zákona č. 248/2000 Sb., o podpoře regionálního rozvoje, se v tomto směru klíčovými staly také zákon č. 129/2000 Sb., o krajích (krajské zřízení) a zákon č. 132/2000 Sb., o změně a zrušení některých zákonů souvisejících se zákonem o krajích a zákonem o obcích, zákonem

o okresních úřadech a zákonem o hlavním městě Praze (Wokoun, Mates, Kadeřábková a kol. 2011). Právní úpravu samosprávných krajů představuje zákon č. 129/2000 Sb. o krajích (krajské zřízení). Ten upravuje rozsah a obsah povinností kraje při výkonu samostatné i přenesené působnosti a také příslušná oprávnění k zabezpečení a realizaci těchto povinností, tedy jejich pravomoc (Smejkal 2008). Kraj ve své samostatné působnosti spravuje záležitosti, které jsou v jeho zájmu a v zájmu jeho občanů, přičemž zastupitelstvu kraje je vyhrazeno mj. koordinovat rozvoj svého území, schvalovat programy rozvoje, zabezpečovat jejich zpracování, realizaci a kontrolovat jejich plnění. Rozsah působnosti kraje je významný, neboť kraj disponuje celou řadou kompetencí např. v oblasti zdravotnictví, školství, dopravy, územního plánování apod.

Zastupitelstvo se skládá z členů zastupitelstva, jejichž počet se odvíjí od počtu obyvatel kraje. V kraji s počtem obyvatel do 600 000 má zastupitelstvo 45 členů, od 600 000 do 900 000 obyvatel 55 členů a nad 900 000 obyvatel pak 65 členů (Čmejrek 2008). Mandát člena zastupitelstva kraje vzniká jeho zvolením. Volby do krajských zastupitelstev se konají tajným hlasováním na základě všeobecného, rovného a přímého volebního práva podle systému poměrného zastoupení. Právo volit do zastupitelstva kraje má každý občan Česka, který alespoň ve druhý den voleb dosáhl věku nejméně 18 let a který je přihlášen k trvalému pobytu v obci náležící do územního obvodu kraje¹. Členem zastupitelstva kraje pak může být zvolen každý volič, u kterého není dána překážka ve výkonu volebního práva. Volební období krajských zastupitelstev je čtyřleté. Zastupitelstvo dle zákona rozhoduje o věcech patřících do jeho samostatné působnosti, mimo jiné je mu vyhrazena koordinace rozvoje územního obvodu, schvalování programů rozvoje územního obvodu kraje, zajišťování jejich realizace a kontrola jejich plnění.

---

¹ Právo volit má také cizí státní občan, který je přihlášený k trvalému pobytu v některé obci v kraji, pokud tak stanoví mezinárodní smlouva, která byla vyhlášena a kterou je Česko vázáno (Čmejrek 2008).

3 KARLOVARSKÝ KRAJ:

CHARAKTERISTIKA ZÁJMOVÉHO ÚZEMÍ

Následující kapitola je věnována zájmovému území, tedy Karlovarskému kraji. Jejím cílem je shrnout nejvýznamnější faktory, které ovlivnily současné postavení Karlovarského kraje v rámci Česka a rozdíly v úspěšnosti jeho jednotlivých mikroregionů. Zaměřuje se zejména na hodnocení vývoje administrativní správy a na historický a demografický vývoj zkoumané oblasti. Na základě analýzy nejvýznamnějších rozvojových dokumentů (Strategie regionálního rozvoje České republiky, Politika územního rozvoje Karlovarského kraje a Program rozvoje Karlovarského kraje) a odborné literatury (Haml 2003) hodnotí vnitřní diferenciaci Karlovarského kraje z hlediska vývoje a úspěšnosti jeho mikroregionů.

Karlovarský kraj je nejzápadnějším krajem Česka. Více než polovinu délky jeho hranice tvoří státní hranice s územím Spolkové republiky Německo, konkrétně se Saskem na severozápadě a Bavorskem na jihozápadě. V Česku pak kraj sousedí na jihu s Plzeňským krajem a na východě s krajem Ústeckým (spolu s ním vytváří region NUTS 2 – region soudržnosti – Severozápad). Kraj se vyznačuje poměrně členitým reliéfem. Na severu se nachází západní část Krušných hor, která v Ašském výběžku přechází do Smrčin, na jihu se pak rozkládá Slavkovský les. Lesy pokrývají téměř polovinu (43 %) území Karlovarského kraje. Jen o málo vyšší podíl lesů vykazuje Liberecký kraj (44,5 % rozlohy), celorepublikový průměr pak činí 34 % (Český statistický úřad 2014c). Přirozenou osu kraje vytváří řeka Ohře, podél ní se rozkládá Sokolovská pánev, která představuje hospodářské těžiště celého regionu.

3.1 Administrativněsprávní vývoj kraje

Karlovarský kraj, jak ho známe v dnešní podobě, vznikl spolu s dalšími třinácti kraji (čtrnáctým krajem je Praha) k 1. lednu roku 2000 v rámci reformy veřejné správy. Správa v českých zemích prošla během svého vývoje celou řadou proměn, přičemž nejčastěji reformovanými celky byly právě kraje (Burda 2010). V následujícím textu je proto stručně popsán vývoj Karlovarského kraje v kontextu změn veřejné správy v českých zemích, respektive jeho nejvýznamnější mezníky.

První zárodky vývoje krajského stupně správy lze spatřovat již ve 13. století (Burda 2010). Pro účely této práce není třeba zabývat se podrobně nejstaršími dějinami vývoje správy na území českých zemí a potažmo dnešního Karlovarska, uvedme však, že

počet krajů se poměrně často měnil a že před rokem 1848 se Čechy dělily do šestnácti krajů (a Prahy), Morava do šesti krajů a Slezsko do krajů dvou. Jedny z prvních významnějších změn územněsprávní struktury v českých zemích v novodobějších dějinách se odehrály v období let 1848 až 1855, kdy došlo mj. k zavedení samosprávy. Základní články samosprávy představovaly obce, nejnižšími jednotami státní správy byly okresy, vyššími kraje a nejvyššími země. V roce 1849 se Čechy členily do sedmi krajů (a Prahy), Moravu tvořily dva kraje a Slezsko kraj jeden. Území dnešního Karlovarska tehdy spadalo do kraje Chebského se sídlem v Chebu. V roce 1855 pak došlo ke sloučení politických a soudních okresů v tzv. okresy smíšené a také k navýšení počtu krajů. Čechy byly rozděleny do třinácti krajů (a Prahy), Morava do šesti krajů, Slezsko zůstalo jedním krajem. Území dnešního Karlovarska bylo tehdy rozděleno do dvou krajů, a to Chebského a Žateckého (Jeleček 2000). Jen o pár let později, během let 1862 až 1868, byly kraje zrušeny, a to na dlouhých osmdesát let. K pokusu o obnovení této úrovně v podobě tzv. žup sice došlo v letech 1920 a 1921, avšak župy v českých zemích nakonec ustanoveny nebyly (existovaly pouze krátkou dobu na Slovensku). Významným způsobem se do podoby územní správy na našem území promítly události před druhou světovou válkou a během ní. V roce 1938 byla ustanovena nová státní hranice mezi Československem a Německem, přičemž došlo k odtržení pohraničního území od Česka a jeho rozdělení do několika žup. Největší byla říšská župa Sudety, která zahrnovala severozápadní a severní Čechy, severní Moravu a Slezsko. Dětila se na padesát tři venkovských okresů a pět okresů městských (Liberec, Ústí nad Labem, Cheb, Karlovy Vary a Opava) (Semotanová 2013).

K obnovení krajů tedy došlo až v roce 1949, kdy na území dnešního Česka vzniklo třináct krajů jakožto institucí státní správy. Nově ustanovený kraj, který poprvé získal označení „Karlovarský“, se členil na dvanáct okresů – Aš, Cheb, Jáchymov, Kadaň, Karlovy Vary, Kraslice, Loket, Mariánské Lázně, Nejdek, Sokolov, Teplá a Žlutice (Vodička, Cabada 2003). Tento stav však vydržel pouze do roku 1960, kdy došlo k další územněsprávní reorganizaci státu. Počet krajů byl snížen na sedm, čímž došlo mimo jiné k přičlenění převážné většiny dosavadního území Karlovarského kraje ke kraji Plzeňskému a vzniku kraje Západočeského se sídlem v Plzni. Pod Karlovarsko tehdy spadaly okresy Cheb, Sokolov a Karlovy Vary. Jak uvádí Vodička, Cabada (2003), toto opatření vedoucí k posílení centralizace mělo pro region Karlovarska převážně negativní důsledky. Zrušením krajského národního výboru i dalších institucí došlo totiž k úbytku kvalifikovaných pracovních míst a tedy odlivu odborných pracovníků a úředníků mimo region, většinou právě do Plzně. Současně se také

na území Karlovarska začaly projevovat oslabené možnosti prosazovat „subregionální“ zájmy v území, které bylo z pohledu krajských institucí se sídlem v Plzni podvědomě chápáno jako periferie nově vzniklého kraje. To se pochopitelně projevilo v dlouhodobě negativním subjektivním vnímání obyvatel regionu (pocity opomíjenosti řešení problémů regionu, minimalizace investic do rozvoje dopravní infrastruktury, objektů občanské vybavenosti, sportovních a kulturních zařízení, atp.).

V souvislosti s celospolečenskými změnami po roce 1989 se intenzivně diskutovalo o reformě státní správy a znovuzavedení komunální samosprávy, zejména pak o počtu a velikosti vyšších územních samosprávných celků, územním členění, o vymezení jejich kompetencí, jejich začlenění do systému veřejné správy či financování (Vodička, Cabada 2003; Hampl a kol. 1996, 2001). V první fázi reformy veřejné správy došlo v letech 1990 až 1995 ke zrušení krajských národních výborů. V obcích (jejichž počet se velmi rychle výrazně navýšil) došlo k obnovení samosprávy a na okresní úrovni došlo k transformaci okresních národních výborů na okresní úřady. Druhá etapa reformy proběhla v letech 1995 až 2000 a jejím výsledkem bylo obnovení krajů. Celkem čtrnáct krajů vzniklo k 1. lednu 2000 a v listopadu téhož roku proběhly první volby do krajských zastupitelstev. Počet nových krajů a jejich sídla odpovídají krajům, které v Česku existovaly v letech 1949 až 1960, liší se však většinou jejich hranice, které byly stanoveny na základě jiných administrativních jednotek. Výjimku tvoří Praha, která je dnes samostatným krajem, zatímco v letech 1949 až 1960 byla součástí Středočeského kraje. Třetí etapa, která proběhla v letech 2000 až 2003, pak znamenala vytvoření nových jednotek veřejné správy na mikroregionální úrovni, a to správní obvody obcí s rozšířenou působností (ORP, obce III. stupně či také „malé okresy“) a správní obvody obcí s pověřeným obecním úřadem (POÚ, obce II. stupně). Zákonem byly zrušeny okresní úřady, ne však okresy jakožto administrativní jednotky. Ve čtvrté fázi reformy, která započala v roce 2004 a stále probíhá, se diskutuje o budoucnosti velkého počtu malých obcí (Perlín 2009).

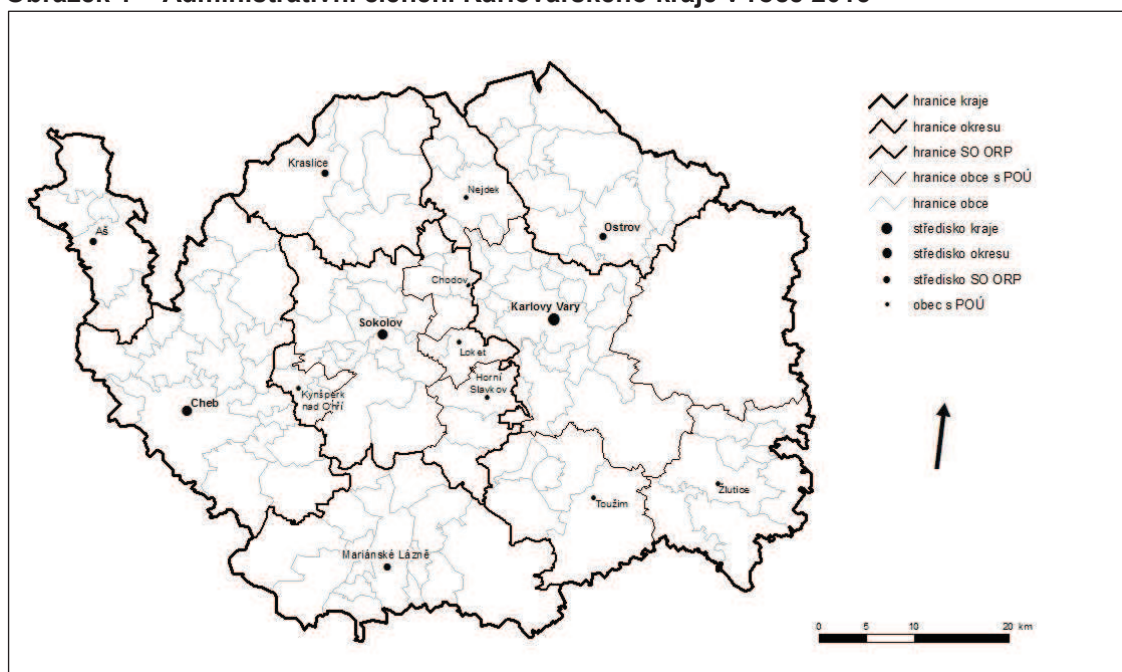
Administrativní struktura a veřejná správa v Česku tedy v současnosti existuje ve třech úrovních (Perlín 2009). Národní úroveň zahrnuje Parlament České republiky jakožto reprezentanta politické moci a Vládu České republiky jakožto zástupce moci výkonné. Na regionální úrovni existuje 14 krajů, které představují základní jednotky veřejné správy, přičemž v každém kraji jsou vykonávány jak státní správa, tak i samospráva. Na lokální úrovni pak existují tři stupně – 204 obcí (a Praha jako samostatná jednotka) s rozšířenou působností, 384 obcí s pověřeným obecním úřadem a celkem 6 253 obcí (Český statistický úřad 2014b).

3.2 Sídelní struktura kraje

Dnešní Karlovarský kraj je po Hlavním městě Praze a Libereckém kraji třetím nejmenším krajem Česka, zaujímá plochu 3 314 km², tj. 4,2 % celkové rozlohy státu. Je tvořen třemi okresy (Cheb, Sokolov a Karlovy Vary), které vznikly již v roce 1960, a sedmi správními obvody obcí s rozšířenou působností (Aš, Cheb, Mariánské Lázně, Sokolov, Kraslice, Karlovy Vary a Ostrov). Na jeho území se nachází 132 obcí, které se dále člení do 518 částí. Celkem 14 obcí má statut obce s pověřeným obecním úřadem (Aš, Horní Slavkov, Cheb, Chodov, Karlovy Vary, Kraslice, Kynšperk nad Ohří, Loket, Mariánské Lázně, Nejdek, Ostrov, Sokolov, Toužim, Žlutice). Současná administrativní struktura Karlovarského kraje je znázorněna na Obrázku 1.

Obrázek 1 – Administrativní členění Karlovarského kraje v roce 2015

Zdroj: Geodatabáze ArcČR 500. Vlastní zpracování.

Téměř polovinu území kraje (necelých 46 % rozlohy) zaujímá okres Karlovy Vary, v jehož 54 obcích žije 39 % počtu obyvatel kraje. Okres Cheb zaujímá téměř 32 % rozlohy kraje, je členěn do 40 obcí a žije v něm 31 % obyvatel kraje. Nejmenším z okresů je sokolovský rozkládající se na 23 % území kraje, ve kterém se nachází 38 obcí s 30 % z celkového počtu obyvatel kraje (Český statistický úřad 2014a). Hustota zalidnění Karlovarského kraje činí necelých 91 obyvatel na km² a oproti celorepublikovému průměru (tj. 133 obyv./km²) je poměrně nízká, představuje čtvrtou nejnižší hodnotu po krajích Jihočeském, Vysočině a Plzeňském. Rozdíly v hustotě zalidnění jednotlivých mikroregionů Karlovarského kraje jsou značné (viz Tabulka 1).

Nejvyšších hodnot dosahuje správní obvod ORP Sokolov (téměř 158 obyv./km²), zatímco v jeho sousedním SO ORP Kraslice činí pouhých 52 obyv./km². I přesto však vykazuje Sokolov nejvyšší hodnotu v meziokresním srovnání. Obecně lze říci, že nejhustěji osídlené jsou pánevní oblasti kolem řeky Ohře, nejméně pak oblasti v Podkrušnohoří (POÚ Kraslice, Nejdek a severní část Ostrovska) a málo osídlená území tzv. vnitřních periferií při hranici s Plzeňským a Ústeckým krajem (POÚ Mariánské Lázně, Toužim a Žlutice). Nízká hodnota v případě okresu Karlovy Vary (a potažmo celého kraje) je ovlivněna také existencí vojenského újezdu Hradiště (známého spíše pod názvem Doupov) na jeho území. Ten totiž zabírá více než 20 % rozlohy okresu Karlovy Vary (a současně 10 % rozlohy celého Karlovarského kraje) a je se svou rozlohou přesahující 330 km² největším z pěti dnes existujících vojenských újezdů v Česku (Informační portál Karlovarského kraje).

Tabulka 1 – Sídlní struktura Karlovarského kraje k 1. 1. 2014

	počet obcí	počet obyvatel	rozloha (km ²)	hustota zalidnění (obyv./km ²)
okres Cheb	40	92 211	1 046,1	88,2
ORP Aš	5	17 622	143,8	122,6
ORP Cheb	21	50 396	496,9	101,4
ORP Mariánské Lázně	14	24 193	405,4	59,7
okres Karlovy Vary	54	117 297	1 514,5	77,5
ORP Karlovy Vary	40	88 633	1 196,4	74,1
ORP Ostrov	14	28 664	318,1	90,1
okres Sokolov	38	90 801	753,8	120,5
ORP Kraslice	8	13 617	264,6	51,5
ORP Sokolov	30	77 184	489,2	157,8
CELKEM	132	300 309	3 314,3	90,6

Zdroj: Český statistický úřad (2015a). Vlastní zpracování.

Počet obcí se v Karlovarském kraji od roku 2000 neměnil, pouze vzrostl počet takových, které získaly statut města, na dnešních 38. Jediné Karlovy Vary jsou statutárním městem. Ve městech žije 83 % obyvatel kraje, čímž se Karlovarský kraj (pomineme-li Hlavní město Prahu) stává nejvíce urbanizovaným krajem Česka (Český statistický úřad 2014a). V porovnání s ostatními kraji Česka má Karlovarský kraj nejnižší počet obcí (pouhá 2,1 % z celkového počtu obcí Česka). Tato skutečnost je dána jednak fyzicko-geografickými podmínkami (hornatostí reliéfu) v kraji, ale také jeho specifickým historickým vývojem. V důsledku poválečného vysídlení Němců zejména z oblasti Krušných hor a Podkrušnohoří a jejich nedostatečného dosídlení, ale i v důsledku masivní industrializace v tomto území řada obcí zanikla.

Z toho důvodu také kraj vykazuje nejnižší podíl venkovských obcí. Pokud za venkovské obce označíme takové, ve kterých nežije více než 3 000 obyvatel (viz např. Perlín,

Kučerová, Kučera 2010), pak je v Karlovarském kraji celkem 114 obcí venkovských, tj. 86 % všech obcí (viz Tabulka 2). Přestože venkovský prostor zaujímá téměř 75 % rozlohy kraje, žije v něm pouze necelých 28 % jeho obyvatel (údaje platné ke dni 31. 12. 2013, Český statistický úřad 2014b). Nejvyšší podíl venkovského obyvatelstva vykazuje okres Karlovy Vary (29 % jeho obyvatel), podobné hodnoty (téměř 27 % obyvatel okresu) pak dosahují okresy Cheb a Sokolov. Ve srovnání s ostatními kraji Česka je Karlovarský kraj po Moravskoslezském (15 %) a Ústeckém kraji (20 %) třetím krajem s nejnižším podílem obyvatel žijících na venkově.

Tabulka 2 – Venkovské obce v Karlovarském kraji k 31. 12. 2013

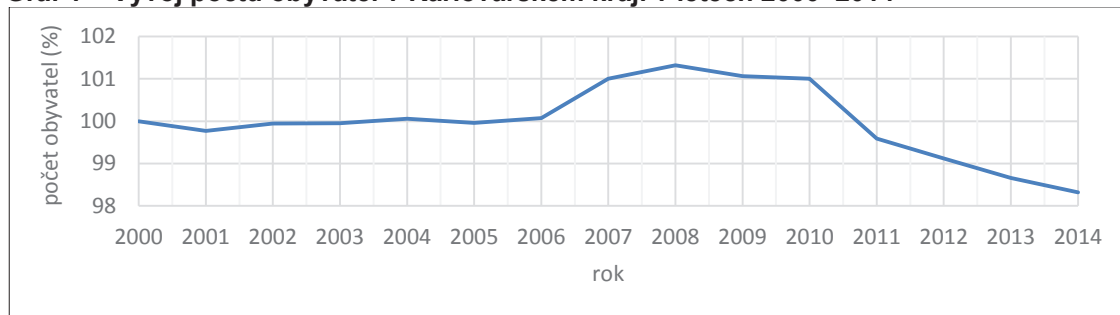
	počet obcí	podíl na počtu obcí (%)	počet obyvatel	podíl na počtu obyvatel (%)	rozloha (km ²)	podíl na rozloze (%)
okres Cheb	35	87,5	24 583	26,7	703,0	67,2
ORP Aš	4	80,0	4 459	25,3	87,9	61,1
ORP Cheb	19	90,5	12 232	24,3	374,8	75,4
ORP Mariánské Lázně	12	85,7	7 892	32,6	240,4	59,3
okres Karlovy Vary	49	90,7	34 150	29,1	1 240,6	81,9
ORP Karlovy Vary	36	90,0	22 668	25,6	972,9	81,3
ORP Ostrov	13	92,9	11 482	40,1	267,7	84,2
okres Sokolov	30	78,9	24 129	26,6	515,0	68,3
ORP Kraslice	6	75,0	3 449	25,3	171,2	64,7
ORP Sokolov	24	80,0	20 680	26,8	343,7	70,3
CELKEM	114	86,4	82 862	27,6	2 458,6	74,2

Zdroj: Český statistický úřad (2014b). Vlastní zpracování.

3.3 Demografická charakteristika kraje

Karlovarský kraj je dnes co do počtu obyvatel nejmenším krajem Česka. Ke dni 31. 12. 2013 v něm žilo 300 309 obyvatel, tj. pouze 2,9 % celkového počtu obyvatel Česka (Český statistický úřad 2014b). Tato hodnota se navíc v posledních letech neustále významně snižuje, jak ukazuje Graf 1.

Graf 1 – Vývoj počtu obyvatel v Karlovarském kraji v letech 2000–2014

Zdroj: Český statistický úřad (2014b). Vlastní zpracování.

Karlovarský kraj prošel z hlediska osídlení a počtu obyvatel velmi složitým vývojem. Ještě před druhou světovou válkou (v roce 1930) v něm žilo více než půl milionu obyvatel, zatímco o dvacet let později jen necelá polovina tohoto počtu (Český statistický úřad 2006). Po vysídlení původních německých obyvatel z území Karlovarska se ani přes dosidlovací procesy nepodařilo předválečných hodnot dosáhnout. Dnešní Karlovarsko ztrácí obyvatelstvo jak přirozenou měnou (počet zemřelých převyšuje počet narozených), tak migrací (počet vystěhovalých je vyšší než počet přistěhovalých do kraje). V porovnání s ostatními kraji Česka se však tento trend v kraji Karlovarském příliš neliší, obyvatelstvo výrazně získává jen Hlavní město Praha a Středočeský kraj (Český statistický úřad 2015a). Významným rozdílem oproti ostatním krajům je však zcela jistě vysoký podíl cizinců v Karlovarském kraji, který se navíc neustále zvyšuje. Ke dni 31. 12. 2013 dosahoval hodnoty 6,3 % obyvatel kraje (bez osob s platným azylem), přičemž tato hodnota značně převyšuje průměrnou hodnotu za celé Česko (4,2 %) a po Hlavním městě Praze (13 %) představuje druhou nejvyšší hodnotu ze všech krajů. Nejpočetnější skupiny tvoří v Karlovarském kraji Vietnamci, Rusové, Němci, Ukrajinci a Slováci. Zatímco zahraniční migrací kraj obyvatele dlouhodobě získává, vnitřní migrací obyvatelstvo ztrácí.

Také věková struktura obyvatelstva se v Karlovarském kraji nevyvíjí pozitivním směrem. Nadále pokračuje trend stárnutí obyvatelstva, kdy klesá počet obyvatel v dětském a produktivním (ekonomicky aktivním) věku a naopak stoupá počet obyvatel ve věku poproduktivním. Průměrný věk obyvatel se tak každoročně zvyšuje. Zatímco v roce 2000 dosahoval hodnoty 37,7, o třináct let později už to bylo 41,5 (Český statistický úřad 2014a). Toto stárnutí obyvatelstva se pak pochopitelně promítá do ekonomického vývoje regionu.

Podprůměrných hodnot v porovnání s těmi celorepublikovými dosahuje Karlovarský kraj i v oblasti vzdělanosti. Největší skupinu obyvatel ve věku 15 a více let tvoří obyvatelé se středním vzděláním bez maturity (38 %), obyvatelé se středním vzděláním s maturitou (32 %) a obyvatelé se základním vzděláním či bez vzdělání (20 %). Nejnižší podíl obyvatel pak tvoří vysokoškolsky vzdělaní (10 %). S nízkou úrovní vzdělanosti obyvatel Karlovarského kraje pak souvisí dlouhodobě vysoká míra nezaměstnanosti. Ta dosahovala k 1. 1. 2014 hodnoty 8,21 %² a představovala pátou nejvyšší míru v mezikrajském srovnání. Vyšší podíl nezaměstnaných osob ke stejnému

---

² Hodnota vyjadřuje podíl počtu nezaměstnaných uchazečů o zaměstnání ve věku 15–64 let na obyvatelstvu ve věku 15–64 let

datu dosahovaly kraje Ústecký, Moravskoslezský, Olomoucký a Jihomoravský. Celorepublikový průměr činil 7,46 % (Český statistický úřad 2015a).

3.4 Postavení Karlovarského kraje v rámci Česka

Současné postavení Karlovarského kraje v rámci Česka je výsledkem jeho mimořádně specifického historického vývoje. Jak zmiňuje Hampl (2003, s. 173), v Česku pravděpodobně v žádném celku takové velikosti jako je Karlovarský kraj nedošlo k „výskytu všech základních typů regionálního vývoje v industriálním období ani k realizaci tak dramatických vývojových obrátů v období poválečném.“ Následující tři odstavce shrnují nejvýznamnější mezníky novodobého vývoje Karlovarska, které jeho současné postavení v rámci Česka ovlivnily.

3.4.1 Významné historické mezníky ve vývoji Karlovarského kraje

Formování sídelní struktury, ale i hospodářského charakteru regionu Karlovarska bylo od počátku zásadním způsobem ovlivňováno jeho různorodým přírodním bohatstvím v podobě ložisek kovových rud, smolince, kaolinu a keramických jílu, minerálních léčivých vod či zásob hnědého uhlí. Za účelem využívání tohoto bohatství začalo být území osidlováno ve 2. polovině 12. století. Nejprve se jednalo o „domácí“ obyvatelstvo z okolních regionů, později pak také o obyvatele sousedního Saska a Bavorska. Právě příchod německých obyvatel významným způsobem ovlivnil následující vývoj oblasti. Středověká kolonizace území probíhající do konce 13. století se pojila s rozvojem hornictví a měla za následek vznik hornických osad v oblasti Krušných hor i Podkrušnohoří, později také řemeslnických, obchodních a průmyslových středověkých měst (Gross 1954). Dobývání a zpracování rud se stalo na celá staletí nejdůležitějším faktorem rozvoje území Karlovarska jak z hlediska jeho osídlení, tak i z hlediska ekonomického, přičemž v některých lokalitách a oborech je tato skutečnost patrná dodnes. Krušné hory se postupně staly nejobydlejšími horským územím v Čechách a pravděpodobně i v celé Evropě (Beran, Burachovič, Klsák, Šebesta, Vaicová 2004; Zeman 2004). Z hlediska vývoje počtu obyvatel a migrací v rámci samotného Karlovarska i přes jeho hranice je patrná logická souvislost právě s vývojem oborů ekonomických činností³.

---

³ Všeřikajícím příkladem je v tomto směru zejména vývoj osídlení města Jáchymov. Město bylo založeno v roce 1516 po objevení bohatých zásob stříbra a záhy se díky své ekonomické a kulturní prosperitě stalo centrem humanismu, renesance a reformace nadregionálního významu. Byla zde založena první státní hornická škola na světě, postaven první ryze luteránský kostel na evropském kontinentě, začala se zde psát první česká matrika, vznikly zde první lesní zákony a začaly se kreslit první lesní mapy. Zde ražené stříbrné mince tolary daly dokonce později základ pro název americké měny dolar. Podle archivních záznamů měl v roce 1533 Jáchymov 18 000 obyvatel a byl v té době po Praze druhým největším městem

Hospodářský rozvoj regionu Karlovarska byl založen na využívání místních surovin a zdrojů také v 19. a 20. století, kdy se v něm začal rozvíjet sklářský, keramický, strojírenský a textilní průmysl. Rozvíjející se průmysl si vynutil výstavbu odpovídající moderní dopravní infrastruktury. Ve 30. letech 19. století byla vybudována „páteřní“ silnice z Karlových Varů přes Loket, Sokolov a Kynšperk do Chebu s následným rozvojem silničních komunikací i v navazujících „vedlejších“ směrech. Rozvoji regionu zásadní měrou přispělo zřízení četných železničních spojů. Klíčový význam měla železniční trať z Chebu do Karlových Varů, později propojená s tzv. Buštěhradskou dráhou až do Prahy, dále pak trať z Karlových varů do německého Johanngeorgenstadtu nebo do Mariánských Lázní. Nové komunikace zajistily mimo jiné spojení regionu s vnitrozemským i zahraničním trhem, ale také oživení v té době již módního celoročního turistického a také lázeňského ruchu. Karlovarský kraj disponuje obrovským bohatstvím v podobě léčivých pramenů a přírodních minerálních vod, které dalo vzniknout významným lázeňským městům, jako jsou Karlovy Vary, Mariánské Lázně, Františkovy Lázně, Jáchymov, Lázně Kynžvart či dnes již nefungující lázně v Kyselce. Právě svým lázeňstvím je Karlovarský kraj nejvíce proslulý do dnešní doby a na něj navazující cestovní ruch zde představuje jedno z nejvýznamnějších ekonomických odvětví.

Významným mezníkem ve vývoji území se stala 2. světová válka, respektive roky po ní následující. Do 2. světové války žilo na území dnešního Karlovarského kraje převážně německy mluvící obyvatelstvo, které odsud bylo po skončení války vysídleno. V souvislosti s odsunem Němců zaniklo na Karlovarsku několik desítek sídelních lokalit, přičemž nejvíce postiženy byly Krušné hory. Ačkoliv se objevily snahy území dosídlit Čechy z vnitrozemí, Slováky, ale např. i reemigranty z Francie, Maďarska, Jugoslávie, Belgie, Itálie apod. (Houžvička, Novotný 2007), část vysídleného území se již nikdy nepodařilo znovu osídlit (zejména oblasti v Krušných horách a Slavkovském lese). Kromě poválečných událostí došlo k zániku několika sídel také v souvislosti s těžební činností na Sokolovsku nebo vznikem vojenského újezdu Hradiště v roce 1953. Karlovarský kraj tak byl jako jediný kompletně přesídlený. Plošný odsun původního německého obyvatelstva pro region znamenal obrovské a nenahraditelné hospodářské a kulturní škody. Došlo k násilnému přerušení kulturní kontinuity území a prakticky úplnému vymizení místních historických tradic (kroje, pověsti, hudba, tance, obyčeje atp.). Odsun původních obyvatel měl také obrovský dopad na krajinu. Řadu

---

v Čechách. O 80 let později, po vyčerpání zdrojů stříbrných dolů, žilo v Jáchymově jen 529 obyvatel (Oficiální web města Jáchymov – Historie města).

oblastí regionu se již nikdy poté nepodařilo znovu osídlit. Zánikem historických sídel došlo k současné nevratné ztrátě i mnoha kulturních památek a objektů místní architektury i krajinotvorných prvků. Karlovarsko je proto označováno regionem se „ztracenou“ identitou (Chromý 2003). Pustnutí horských sídelních lokalit se zastavilo až kolem roku 1970 v souvislosti s expanzí chalupaření a chataření.

3.4.2 Zhodnocení současné situace v Karlovarském kraji

Podle dosažené úrovně hospodářské produkce na obyvatele je Karlovarský kraj dnes nejvíce zaostávajícím krajem v Česku a dosahuje pouze 70 % průměrné hodnoty HDP na obyvatele za celé Česko (Český statistický úřad 2014a). Přitom ještě v polovině 90. let patřil k těm bohatším. Po roce 2003 se však jeho vývoj oddělil od trajektorie na národní úrovni, kdy zatímco Česko zažívalo výrazný ekonomický růst doprovázený snižováním nezaměstnanosti, růstem produktivity práce a přílivem zahraničních investic, ekonomika Karlovarského kraje stagnovala a začala proti ostatním krajům ztrácet (Karlovarský kraj 2012a). Na tvorbě HDP Česka se kraj podílí pouhými 2 %, přičemž tato hodnota se neustále snižuje. Nejvýraznější příčinou tohoto poklesu je nízká produktivita práce napříč téměř všemi sektory ekonomiky kraje a nízká úroveň vzdělanosti obyvatel.

Důsledkem zmíněného vývoje je dlouhodobě nadprůměrná míra nezaměstnanosti. Ta se v Karlovarském kraji ještě v 90. letech pohybovala okolo průměrných hodnot pro celé Česko, po roce 2003 však začala rapidně narůstat. Jedním z důvodů je výrazná orientace kraje na tradiční průmyslová odvětví (těžba nerostných surovin, strojírenství, výroba porcelánu, skla a keramiky, textilní a oděvní průmysl), která se v posledních letech obecně potýká s úpadkem, a podprůměrně výkonný zpracovatelský průmysl. Vzhledem ke své periferní poloze v rámci Česka a absenci silného ekonomického centra kraj vykazuje také výrazně nižší zastoupení tzv. komerčních služeb.

Významné ekonomické odvětví pro Karlovarský kraj stále představuje cestovní ruch, neboť kraj disponuje kvalitním potenciálem pro jeho rozvoj (přírodní, kulturní i historické faktory). V mezikrajském srovnání je na prvním místě v rámci celého Česka co se podílu cestovního ruchu na tvorbě HDP týče. Cestovní ruch v kraji je však zaměřen na poměrně úzkou cílovou skupinu návštěvníků a jeden druh cestovního ruchu zaměřeného na lázeňství a zdravotní péči.

Kraj se potýká s nízkou atraktivitou pro přímé zahraniční investice, a to i přes svou výhodnou polohu při hranicích s Německem. Důvodem je zejména již zmíněná absence silného ekonomického centra se specializovanými podpůrnými službami, které přímé zahraniční investice využívají. Významným důvodem je také absence výzkumného a vývojového zázemí či malá tradice technických oborů. Kraj je na posledním místě co se výdajů na vědu a výzkum, počet výzkumníků i podílu vysokoškoláků a odborné zaměstnanosti týče. V kraji se nenachází žádná univerzita ani významnější vědecko-výzkumná instituce, existují zde pouze pobočky soukromých vysokých škol.

S tím souvisí nízká vzdělanostní úroveň obyvatel kraje. Právě vzdělanostní struktura představuje v Karlovarském kraji jeden z klíčových problémů, který ovlivňuje míru nezaměstnanosti. Jak už bylo zmíněno, příčinou je zejména orientace kraje na tradiční obory ekonomiky, které nevyžadují vysokou kvalifikaci, a omezené možnosti terciárního vzdělávání v kraji. Mladá talentovaná část populace odchází za studiem mimo kraj a po absolvování vysoké školy se zpět do kraje nenavrací z důvodu nedostatečné nabídky pracovních míst a její nižší pestrosti. Projevuje se zde tzv. odliv mozků do metropolitních regionů (především Prahy). Stejně tak struktura středních a vyšších odborných škol v kraji je nevhodná a nekvalitní. Právě nízká aktivita a kvalita vzdělávání v kraji a jeho relevance vůči potřebám trhu práce v kraji je jednou z nejvýraznějších příčin vysoké nezaměstnanosti čerstvých absolventů.

Dalším z významných problémů Karlovarského kraje je jeho chybějící napojení rychlostní komunikací na hlavní město Prahu, ale i další významná centra. Jak je uvedeno v Programu rozvoje Karlovarského kraje pro období 2014–2020, výstavba nové dopravní infrastruktury by mohla rozvoj kraje ovlivnit dvěma způsoby. Prvním je zhoršení rozvojových perspektiv kraje v důsledku vystavení periferního regionu konkurenci z jádra, které může navíc „odsát“ schopné a vzdělanější obyvatele za prací do jádrového regionu. Druhou možností je ta, že místní firmy díky nové dopravní infrastruktuře budou schopny rozšířit své trhy, do regionu přijdou nové investice a nastartuje se tak jeho ekonomický rozvoj. Určitou výhodou pro rozvoj kraje může také představovat karlovarské mezinárodní letiště, které se však v současné době příliš orientuje na ruský a východoevropský trh.

3.5 Rozdíly v území Karlovarského kraje

Jak je patrné z výše uvedeného, současná demografická i ekonomická situace v Karlovarském kraji není příznivá. Pochopitelně se v tomto území nacházejí lokality rozvinutější a naopak zaostalejší. Důležitým předpokladem pro zlepšení situace v kraji by mělo být definování konkrétních problémů v konkrétním území a volba odpovídající strategie rozvoje.

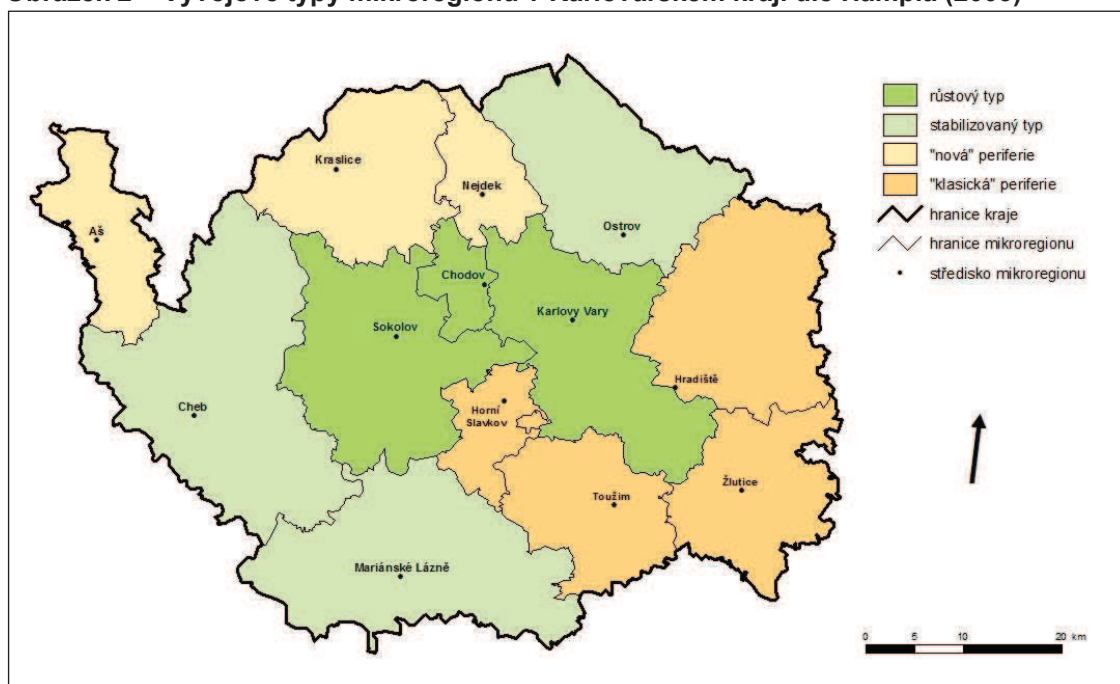
I přesto, že je Karlovarský kraj svou rozlohou nejmenším krajem Česka, je v něm patrná výrazná heterogenita co se fyzicko-geografického i socio-ekonomického hlediska týče. Současná regionální diferenciací je pochopitelně ovlivněna historickým vývojem území a vyplývá z rozdílných přírodních podmínek a charakteru osídlení. Sídelní struktura a demografický i socio-ekonomický vývoj kraje byl, jak již bylo vysvětleno výše, ovlivněn zejména událostmi druhé poloviny 20. století.

3.5.1 Vývojové typy mikroregionů dle Hampla (2013)

Regionální organizací Karlovarska a tendencemi jejího vývoje se zabýval Hampl ve své studii v roce 2003. Oblast Karlovarska ztotožnil se samosprávným krajem a rozdělil ji do čtyř vývojových typů regionů – na růstové mikroregiony, stabilizované mikroregiony, „nové“ periferie a klasická periferie (viz Obrázek 2). Do růstového typu zařadil mikroregiony středisek Karlovy Vary, Sokolov a Chodov. Tyto oblasti se vyznačují dlouhodobým plynulým růstem, souvisejícím s rozvojem těžby uhlí, energetickým průmyslem a průmyslem sklářským a keramickým, v případě Karlových Varů pak s posilováním role lázeňství a oblužných funkcí. Stabilizovaný typ představují mikroregiony chebský, mariánskolázeňský a ostrovský, které se vyznačují relativně zachovalým podílem na populaci i ekonomice oblasti. Prohlubovala se v nich však vnitřní polarizace, kdy se střediska rozvíjela, zatímco jejich zázemí upadala. Ostrovsko však považuje Hampl za unikátní, neboť v něm proběhla výměna jádra z Jáchymova na Ostrov i proměna ekonomické specializace. Tento mikroregion proto označuje za přechodný nebo zcela jedinečný, neodpovídající typologii. Mikroregiony Aše, Kraslic a Nejdu zařadil do typu tzv. „nových“ periferií, které představují oblasti rané industrializace s někdejší dominancí textilního průmyslu, které si svou relativně stabilizovanou pozici udržely až do druhé světové války. Po ní však vzhledem k nedostatečnému dosídlení těchto území po vysídlení německého obyvatelstva a vzhledem k jejich periferní poloze začaly upadat. Poslední skupinu tvoří „klasické“ periferie, a to Toužimsko, Žluticko a vojenský újezd Hradiště. Jedná se o oblasti venkovské, ekonomicky slabé a dlouhodobě depopulační. Do této skupiny je zařazen

i mikroregion Horního Slavkova, který ale vykazuje některé podobné znaky s předchozím typem regionů.

Obrázek 2 – Vývojové typy mikroregionů v Karlovarském kraji dle Hampla (2003)

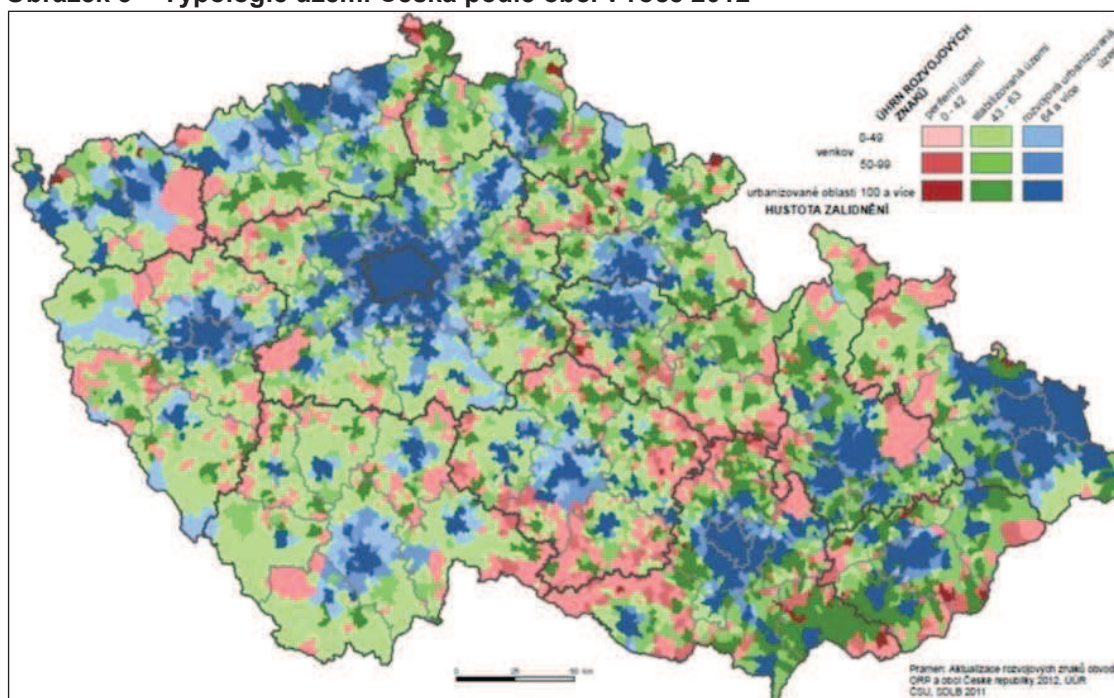
Zdroj: Geodatabáze ArcČR 500; Hampl (2003). Vlastní zpracování.

3.5.2 Územní rozdíly dle rozvojových dokumentů

Základním koncepčním dokumentem v oblasti regionálního rozvoje v Česku je Strategie regionálního rozvoje ČR. Aktuální podoba tohoto strategického dokumentu pro programové období 2014–2020 je založena na typologii, která území Česka rozděluje dle socioekonomických ukazatelů a polohového potenciálu do tří typů – rozvojová, stabilizovaná a periferní území. Typologii území Česka dle obcí zobrazuje Obrázek 3. Kromě těchto území ale vymezuje ještě tzv. státem podporované regiony, které se vyskytují napříč jednotlivými typy území a představují regiony, které v rámci republikového srovnání vykazují nižší životní úroveň, nadprůměrnou míru nezaměstnanosti, nízký stupeň ekonomické výkonnosti a příjmů obyvatel a nepříznivý demografický vývoj. Oproti předchozí Strategii regionálního rozvoje ČR pro období 2007–2013 se v rámci regionů se soustředěnou podporou státu vymezují pouze tzv. hospodářsky problémové regiony. Většina těchto regionů se nachází při severozápadní hranici Čech a na jižní a severovýchodní Moravě. V Karlovarském kraji se nachází čtyři takové oblasti, a to SO ORP Cheb, SO ORP Sokolov, SO ORP Kraslice a SO ORP Ostrov.

Obrázek 3 – Typologie území Česka podle obcí v roce 2012

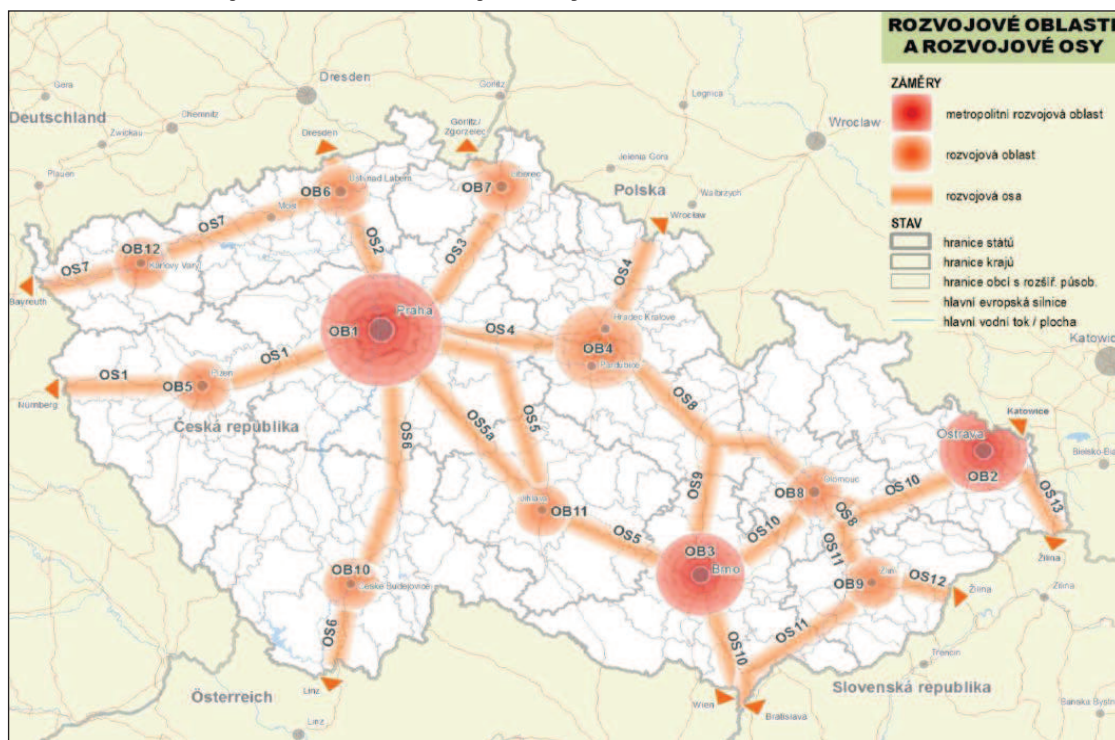

Zdroj: Ministerstvo pro místní rozvoj (2013)

Pro koordinaci územního rozvoje na celostátní úrovni a pro koordinaci územně plánovací činnosti krajů slouží dokument Politika územního rozvoje ČR (PÚR ČR), jakožto celostátní nástroj územního plánování. Ten vymezuje rozvojové oblasti a rozvojové osy v územích, v nichž existují zvýšené požadavky na změny v území z důvodů soustředění aktivit mezinárodního a republikového významu (viz Obrázek 4). V rámci Karlovarského kraje dokument vymezuje rozvojovou oblast Karlovy Vary (OB12), která zahrnuje území obcí z ORP Karlovy Vary (obce ve střední části), Ostrov (bez obcí v severozápadní a severovýchodní části) a Sokolov (obce ve střední a severovýchodní části). Jedná se o území ovlivněné rozvojovou dynamikou krajského města Karlovy Vary při spolupůsobení vedlejšího centra Ostrov. Oblast je charakteristická silnou koncentrací obyvatelstva a ekonomických činností, z nichž má převážná část republikový význam (lázeňství má význam mezinárodní). Podporujícím faktorem rozvoje oblasti je pak poloha na připravované rychlostní silnici R6, která by měla spojit Prahu přes Karlovy Vary a Cheb se státní hranicí. Přes území Karlovarského kraje prochází rozvojová osa mezinárodního významu (OS7), táhnoucí se celým Podkrušnohořím přes Ústí nad Labem, Chomutov, Karlovy Vary, Cheb, státní hranice se Spolkovou zemí Německo a navazující na rozvojovou osu v Německu. Zahrnuje obce mimo rozvojové oblasti, s výraznou vazbou na významné dopravní cesty, tj. na rychlostní silnici R6 v západní části a na silnici I/13 ve východní části. Toto území je ovlivněné hustě urbanizovaným územím s centry Most, Litvínov, Chomutov,

Kadaň, Klášterec nad Ohří, Sokolov a Cheb a soustředěním povrchové těžby hnědého uhlí s velkými dopady na území. Západní část je také ovlivněna připravovanou rychlostní silnicí R6 v úseku Cheb – státní hranice s Německem.

Obrázek 4 - Rozvojové oblasti a rozvojové osy v Česku v roce 2008

Zdroj: Ministerstvo pro místní rozvoj (2015)

Základní programový dokument kraje, který slouží k podpoře regionálního rozvoje na úrovni kraje a specifikuje strategické cíle, priority, opatření a rozvojové aktivity Karlovarského kraje představuje Program rozvoje Karlovarského kraje. Jeho aktuální podoba pro programové období 2014 až 2020 rozděluje území Karlovarského kraje na oblasti urbanizované a venkovské (horské a periferní), které mají různé rozvojové možnosti a potýkají se s různými hrozbami. Hlavní sídla v kraji se historicky soustředila do povodí Ohře, od Chebu, přes Kynšperk nad Ohří, Sokolov, Karlovy Vary až k Ostrovu. Tato sídla vytváří hlavní rozvojovou osu zmíněnou výše. Zejména oblasti Chebské a Sokolovské pánve jsou silně urbanizované a vytváří prostor s největším potenciálem pro budoucí rozvoj kraje. Do urbanizovaných rozvojových oblastí přirozeně spádují venkovské regiony v horských oblastech. Mimo urbanizovanou oblast se v Karlovarském kraji nachází zejména rozvolněné venkovské osídlení a právě velký rozsah území s nízkou hustotou zalidnění a se slabými lokálními centry představuje pro Karlovarský kraj závažný problém. Jedná se zejména o okrajové horské oblasti a tzv. vnitřní periferie na jihovýchodě kraje při administrativní hranici s Plzeňským

krajem a krajem Ústeckým (POÚ Toužim a Žlutice). Vnitřní periferie představují ekonomicky slabou oblast s nízkou hustotou osídlení, vysokou mírou nezaměstnanosti a nízkou úrovní mezd, omezenou mobilitou obyvatel za prací a jejich nevyváženou vzdělanostní strukturou. Rozsah těchto problémů přesahuje hranice jak těchto obcí, tak také kraje. Nejvýznamnější sídlo této oblasti – Žlutice – není natolik významné, aby bylo schopné plnit funkce centra a zajistit tak komplexní rozvoj celého regionu (Jaroš 2012). Z hlediska dopravních vazeb není území kompaktní a jeho jednotlivé části spádují k různým centrům. Hlavními problémy horských oblastí jsou potom existence malých sídel, nedostatečná dopravní infrastruktura a existence průmyslových, zemědělských a těžebních brownfieldů. Tyto oblasti se rovněž potýkají s vysokou mírou nezaměstnanosti, nízkou vzdělaností a narušenou sociální strukturou. Obecně lze říci, že hlavním ekonomickým problémem venkovských regionů je vysoká míra nezaměstnanosti daná kombinací nedostatku pracovních míst a nedostatečnou dostupností krajských středisek.

3.6 Analýza rozvojových dokumentů Karlovarského kraje

Cílem závěrečné části této kapitoly je analyzovat nejdůležitější strategické dokumenty Karlovarského kraje a zhodnotit rozvojové cíle a priority a jejich změny. Naším cílem není posuzovat, do jaké míry se podařilo jednotlivé cíle naplnit, avšak pouze je komparovat s výše zjištěnými údaji o Karlovarském kraji.

První strategický dokument rozvoje Karlovarského kraje představuje Strategie regionálního rozvoje budoucího Karlovarského kraje z roku 1999. Tento dokument stanovil obecné cíle, kterých by měl region v budoucnu dosáhnout. Jednalo se zejména o vytvoření plnohodnotných podmínek (jak životních, tak pracovních) pro obyvatele regionu a odstranění regionálních i meziregionálních nerovnoměrností v těchto podmínkách, zvýšení atraktivity regionu pro investory i pro potenciální nové obyvatele nebo posilování regionálního vědomí a identity obyvatel. Cílem kraje bylo také jeho zapojení do procesu evropské integrace a posilování přeshraniční a mezinárodní spolupráce. Značný potenciál rozvoje kraje byl pak spatřován ve spolupráci s bavorským a saským příhraničím. Karlovarský kraj se měl do budoucna stát polycentrickým a multikulturním regionem celostátního i mezinárodního významu, s prioritou lázeňství, cestovního ruchu a tradičního průmyslu. Tento dokument specifikoval celkem patnáct prioritních aktivit, přičemž největší pozornost byla věnována rozšíření a zkvalitňování dopravní infrastruktury, zejména pak dobudování hlavní nadregionální a regionální silniční sítě. Ve strategii bylo upozorňováno také

na velký problém v podobě prudkého růstu nezaměstnanosti a potřebu jejího řešení, přičemž zvláštní pozornosti se mělo dostávat rozšiřování pracovních míst ve venkovských oblastech.

Základní strategickou vizí předcházejícího strategického materiálu z hlediska účinnosti, tedy Programu rozvoje Karlovarského kraje 2007 – 2013 (Karlovarský kraj 2010) byl Karlovarský kraj jakožto *„ekonomicky prosperující region, otevřený vůči evropským výzvám a impulsům, poskytující svým obyvatelům prostor pro kvalitní život založený na atraktivních přírodních podmínkách a sociálně vstřícném prostředí“*. K naplnění této vize byly definovány dva základní cíle, a to růst ekonomické konkurenceschopnosti kraje (skrze rozvoj podnikání, infrastruktury, lázeňství a cestovního ruchu a rozvoj lidských zdrojů) a růst atraktivity kraje pro jeho obyvatele (skrze ochranu životního prostředí, rozvoj sociálních služeb, zdravotnictví a řízení a správu). Tento dokument se také již konkrétněji zabývá problémem regionálních disparit. Za nejvýznamnější považuje rozdíly v míře nezaměstnanosti mezi jednotlivými okresy, prohlubující se nerovnosti mezi městským s venkovským prostorem, rozdíly v hospodářském zaměření jednotlivých okresů a rozdíly ve vzdělanostní struktuře obyvatel kraje. Podpora byla dle tohoto dokumentu soustředěna do cílových skupin, které představují potenciální iniciátory dalšího ekonomického rozvoje (tzn. malí a střední podnikatelé, začínající podnikatelé, podnikatelé v cestovním ruchu a sportovně-rekreačních zařízeních, investoři do rozvoje a oprav bytového fondu, lidé působící v neziskovém sektoru) a skupin, kterým je třeba pomáhat při vytváření rovných podmínek a jejich začleňování do společnosti (skupiny s nevyužitým kvalifikačním a rekvalifikačním potenciálem, lidé ohrožení sociálním vyloučením, obyvatelé ve venkovských regionech, národnostní menšiny).

Aktuálním strategickým dokumentem je Program rozvoje Karlovarského kraje pro období 2014 – 2020. Z předchozího období v něm zůstaly vytknuty cíle *Růst ekonomické konkurenceschopnosti kraje* a *Růst atraktivity kraje pro jeho obyvatele* a přibyl třetí, a sice *Intenzivnější příhraniční vazby – lepší spolupráce lidí, organizací a podniků*, kdy je zdůrazňován potenciál příhraničních oblastí (českých i německých) (Karlovarský kraj 2012b). Z hlediska dalšího směřování rozvoje kraje je opět patrná snaha akcentovat zejména ekonomickou konkurenceschopnost kraje a podporu podnikatelské sféry. Ani v jednom případě však ve strategické části tohoto dokumentu nezaznívá, že v rámci realizace těchto kroků by měl být brán zřetel na prostorové rozmístění těchto aktivit. Jak je patrné z povahy stanovených cílů (a definovaných indikátorů), konkrétní snaha řešit disparity mezi jednotlivými oblastmi kraje ustoupila

do pozadí, přestože tomuto tématu je věnována menší podkapitola (Územní rozdíly v Karlovarském kraji) analýzy rozvojových charakteristik a potenciálu Karlovarského kraje k roku 2012. Účinnost opatření přijatých krajskými zastupiteli, resp. vývoj rozdílů v území, bude znovu předmětem řešení až v rámci evaluace Programu rozvoje Karlovarského kraje 2014 – 2020, která proběhne po jeho ukončení v roce 2020.

4 METODIKA

Účelem této kapitoly je představit metody, které byly zvoleny za účelem získání odpovědí na stanovené výzkumné otázky, potvrzení či vyvrácení vstupních předpokladů a naplnění vytýčených cílů.

Jak bylo uvedeno výše, hlavním cílem této práce je zhodnotit roli krajských zastupitelů v procesu formování a rozvoje regionu, a to na příkladu Karlovarského kraje. Středem našeho zájmu jsou tedy zastupitelé kraje jakožto významní aktéři rozvoje na regionální úrovni.

Metodiku práce lze charakterizovat ve třech rovinách. První část práce zahrnuje rozbor relevantní literatury a uvedení teoretických konceptů včetně vymezení klíčových pojmů. Představuje tak teoretické zarámování práce sloužící následně pro realizaci vlastního empirického šetření. Vlastní výzkum byl rozdělen do dvou fází. V první fázi výzkumu (extenzivní) došlo ke sběru a vyhodnocení potřebných dat o krajských zastupitelích, která vytvořila základ pro druhou (intenzivní) fázi, v níž bylo realizováno dotazníkové šetření a následně analyzovány jeho výsledky.

První fáze výzkumu tedy zahrnovala analýzu výsledků voleb do zastupitelstev krajů v Česku konaných od obnovení krajské samosprávy v roce 2000. Na základě této analýzy byla vytvořena databáze kandidátů zvolených do krajských zastupitelstev v letech 2000, 2004, 2008 a 2012, a to za všechny kraje Česka s výjimkou Prahy⁴. Zdrojem dat pro tuto část výzkumu se stal volební server Českého statistického úřadu (2015b), z něhož jsme získali informace o kandidátech, kteří ve volbách získali mandát krajského zastupitele. Jednalo se o údaje, jako jsou jméno a příjmení, úroveň vzdělání (titul), povolání nebo funkce kandidáta, údaj o členství v politické straně či hnutí, pro naše účely však byl nejdůležitější údaj o bydlišti zastupitele. Následně jsme posoudili, pokolikáté kandidát ve volbách uspěl (jaká je délka jeho funkčního období). Správnost a aktuálnost údajů byla následně ověřena na webových stránkách příslušných krajských úřadů. Na základě údajů o trvalém bydlišti zvolených kandidátů byly vytvořeny mapy (viz Příloha 3) zobrazující prostorové rozmístění zastupitelů v jednotlivých krajích Česka a proměny tohoto rozmístění v rámci jednotlivých volebních období. Kandidáti zvolení do funkce zastupitele jsou v mapách vyznačeni body, rozlišení jsou barvami podle politické příslušnosti. Z těchto map je možné vyčíst jakousi „hustotu“ zastupitelů v kraji a posoudit jejich (ne)rovnoměrné rozmístění

---

⁴ Databáze je součástí příloh této práce v elektronické podobě.

v území kraje a případnou koncentraci do určitých mikroregionů nebo konkrétních obcí a měst.

4.1 Výpočet stability regionálních elit

Kromě této „prostorové stability“ regionálních elit bylo možné ze získaných dat určit jejich stabilitu v čase. Ta byla hodnocena na základě doby působení zastupitelů ve funkci, respektive jejich opakovaného úspěchu ve volbách. Pro výpočet stability krajských zastupitelstev (resp. regionálních elit) jsme zvolili postup, který navrhla a testovala Řezníčková (2012). Jednotlivým zastupitelům byly na základě počtu jejich zvolení ve volbách, tedy délky působení v zastupitelstvu kraje, přiděleny váhy (4–8–12–16), přičemž vyšší hodnoty byly přiřazeny zastupitelům působícím v úřadu vícero volebních období. To znamená, že zastupiteli, který byl ve funkci pouze jedno volební období, byla přidělena hodnota 4. V případě, že byl tento zastupitel zvolen opakovaně na další období, byla k této hodnotě přičtena vyšší váha. Konkrétně tedy zastupitelům zvoleným ve všech čtyřech volbách byla přidělena celková hodnota 40 (součet vah 4–8–12–16), zastupitelům působícím v úřadě tři volební období celková hodnota 24, zastupitelům působícím ve funkci dvě období hodnota 12 a konečně zastupitelům zvoleným pouze jednou hodnota 4 (viz Tabulka 3). Tyto přidělené váhy byly posléze sečteny a vyděleny celkovým počtem mandátů v příslušném kraji. Postup pro určení hodnoty vyjadřující stabilitu zastupitelstva kraje zobrazujeme názorně formou tabulky na příkladu Karlovarského kraje v Příloze 1. Výsledná hodnota vyjadřuje stabilitu složení zastupitelstva kraje, resp. míru stability regionálních elit. Nutno však podotknout, že do analýzy byli zahrnuti pouze zastupitelé vzeší z voleb. Analýza faktického složení zastupitelstev by vyžadovala hlubší rozbor, který je nad rámec této práce. Jsme si vědomi skutečnosti, že ne všichni zvolení zastupitelé funkci přijali a vykonávají ji, případně že ne všichni zvolení zastupitelé působí v zastupitelstvu po celé funkční období.

Tabulka 3 - Přidělené váhy podle délky působení v zastupitelstvu

Počet volebních období	Přidělená váha
1	4
2	$4 + 8 = 12$
3	$4 + 8 + 12 = 24$
4	$4 + 8 + 12 + 16 = 40$

Zdroj: Řezníčková (2015). Vlastní zpracování.

4.2 Konstrukce dotazníku

Vytvořená databáze kandidátů zvolených do zastupitelstev krajů se stala podkladem také pro následnou realizaci dotazníkového šetření, které proběhlo během měsíců června a července roku 2014. Pro výzkum role krajských zastupitelů v regionálním rozvoji byla zvolena metoda dotazníku, která umožnila poměrně rychle a jednoduše získat odpovědi dotazovaných krajských zastupitelů na stanovené otázky. Při sestavování dotazníku jsme vycházeli z výzkumů územní identity realizovaných v minulosti na katedře sociální geografie a regionálního rozvoje (viz např. Dufková 2010) a také výzkumů krajských elit uskutečněných Sociologickým ústavem AV ČR (viz např. Kostecký, Vobecká 2005). Jedná se o tzv. polostandardizovaný dotazník, který obsahuje 10 otázek uzavřených s jasně vymezenými možnostmi odpovědi a 3 otázky otevřené, v nichž je vyžadována vlastní odpověď respondenta (viz Příloha 2).

Účelem realizace dotazníkového šetření bylo na základě získaných odpovědí analyzovat jednak regionální identitu zastupitelů Karlovarského kraje (jejich sounáležitost s územím kraje), ale také jejich vnímání aktuálního stavu Karlovarského kraje, jejich schopnost identifikovat specifika a problémy kraje a posoudit možnosti jeho rozvoje. Kromě toho bylo naším záměrem posoudit, zda se identita a rozvojové preference krajských zastupitelů liší v závislosti na tom, jak dlouho již funkci zastupitele vykonávají a zda žijí ve větších či menších městech. Otázky v dotazníku je proto možné rozdělit do dvou základních okruhů. První okruh tvoří otázky (č. 1 až 6) vztahující se k životu respondenta na území Karlovarského kraje. Zjišťují délku jeho pobytu v místě bydliště, faktory, které ho v tomto místě udržují, a skutečnost, zda by v něm chtěl žít natrvalo. Dále zjišťují míru identifikace respondenta s územím různých měřítkových úrovní a nakonec také aspekty, na které je respondent v Karlovarském kraji hrdý. V druhém okruhu otázek (č. 7 až 12) pak respondent vyjadřuje své postoje a názory v souvislosti s problematikou rozvoje území kraje. Úkolem dotazovaných bylo specifikovat oblasti, které vyžadují přednostní řešení či podporu, určit nejvýznamnější cíle a postupy rozvojových strategií, ohodnotit míru spolupráce různých aktérů rozvoje v kraji a konečně také vymezit regiony, kterým by se mělo z hlediska rozvoje dostávat největší pozornosti. Kromě toho byli dotazováni na své důvody a motivace ke vstupu do politiky. Poslední otázka (č. 13) se týká symboliky kraje a do dotazníku byla zařazena za účelem jejího využití pro výzkumy severozápadního pohraničí Čech. Této otázce a získaným odpovědím na ní proto již nebude v následujícím textu věnována pozornost. Dotazník neobsahuje otázky týkající se identifikačních údajů respondenta (např. místo bydliště, dosažené vzdělání, délku ve funkci zastupitele či příslušnost

k politické straně), neboť byl vždy přímo kontaktován (a v dotazníku osloven) konkrétní zastupitel, k němuž bylo následně snadné získané údaje přiřadit.

4.3 Realizace dotazníkového šetření

K realizaci dotazníkového šetření došlo na počátku léta (červen, červenec) roku 2014. Prostřednictvím emailové zprávy bylo s žádostí o zodpovězení otázek uvedených v dotazníku osloveno 44 současných zastupitelů kraje (jeden zastupitel vzešlý z voleb v roce 2012 tuto funkci nevykonává, jeho náhradník byl z šetření záměrně vyloučen). Vzhledem k relativně nízké návratnosti zodpovězených dotazníků (15 kusů, tedy 34 %) došlo následně k opětovnému kontaktování zastupitelů prostřednictvím emailové zprávy, na jehož základě byly získány odpovědi dalších šesti zastupitelů. Dohromady tedy bylo získáno 21 dotazníků z celkových 44 odeslaných, čili úspěšnost činila 47 %.

5 HODNOCENÍ STABILITY REGIONÁLNÍCH ELIT V KARLOVARSKÉM KRAJI (2000–2012)

Následující kapitoly práce představují výsledky realizovaného výzkumu. První část je věnována hodnocení stability regionálních elit v krajích Česka se zaměřením na Karlovarský kraj. V druhé části pak dochází k vyhodnocení výsledků dotazníkového šetření, které si kladlo za cíl zjistit regionální identitu zastupitelů Karlovarského kraje, jejich postoje, priority a motivace v rozvoji tohoto regionu, zejména pak vysledovat rozdíly v závislosti na délce působení v zastupitelstvu kraje či místě bydliště zastupitelů.

5.1 Stabilita regionálních elit

V této části práce je naším cílem na základě získaných dat o kandidátech zvolených do zastupitelstev krajů Česka ve volbách v letech 2000, 2004, 2008 a 2012 analyzovat stabilitu těchto zastupitelstev, a to jednak z hlediska prostorového rozmístění krajských zastupitelů a jednak hlediska času, resp. doby působení ve výkonu funkce zastupitele.

5.1.1 Stabilita regionálních elit v čase

V předchozí kapitole bylo popsáno, jakým způsobem jsme získali údaje o stabilitě regionálních elit v čase. Výsledné hodnoty stability v krajích Česka se pohybovaly v rozmezí od 5,47 do 6,25, konkrétní hodnoty za jednotlivé kraje zobrazuje Tabulka 4.

Tabulka 4 - Stabilita zastupitelstev v krajích Česka v letech 2000–2012

kraj	hodnota stability
Jihomoravský	6,25
Jihočeský	6,24
Vysočina	6,22
Karlovarský	6,09
Středočeský	6,08
Plzeňský	5,93
Zlínský	5,91
Olomoucký	5,91
Pardubický	5,90
Královéhradecký	5,80
Ústecký	5,75
Moravskoslezský	5,60
Liberecký	5,47

Zdroj: vlastní výpočet

V extrémním případě by se hodnoty stability mohly pohybovat v rozmezí od 4 do 10. Hodnota 4 by odpovídala situaci, kdy žádný ze zastupitelů nevykonává svou funkci déle než jedno volební období, a tedy během voleb dochází opakovaně ke kompletní obměně zastupitelstva. Naopak hodnota 12 by značila stav, kdy se od prvních voleb v roce 2000 nezměnil jediný člen zastupitelstva. Na základě tohoto krajního rozpětí hodnot lze vytvořit typologii krajů Česka podle úrovně stability jejich zastupitelstev (Řezníčková 2015). Dané rozpětí jsme rozdělili do tří stejně velkých kategorií, které odpovídají třem úrovním stability – nízké, střední a vysoké (viz Tabulka 5).

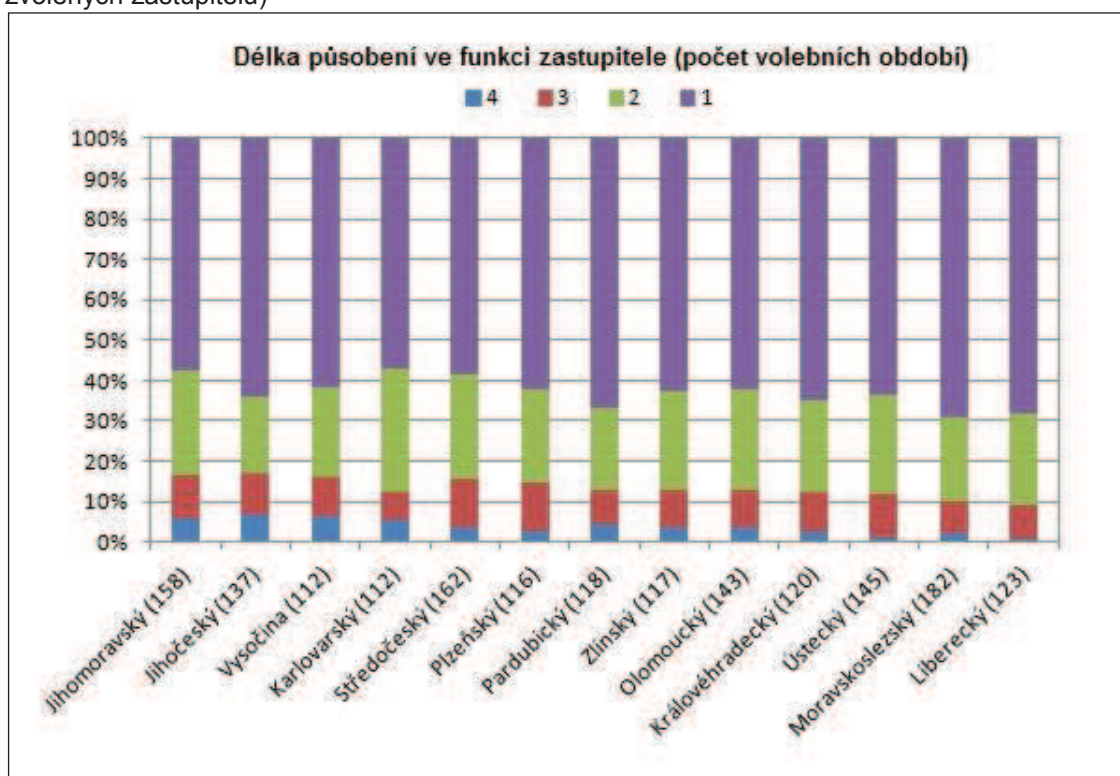
Tabulka 5 - Kategorie stability zastupitelstev v krajích Česka v letech 2000–2012

Rozmezí hodnot	Úroveň stability
10 - 8	vysoká
8 - 6	střední
6 - 4	nízká

Zdroj: Řezníčková (2015). Vlastní zpracování.

Z uvedených hodnot vyplývá, že stabilita zastupitelstev (regionálních elit) se mezi jednotlivými kraji Česka významně neliší. V souladu s vytvořenou typologií je však možné rozdělit kraje do dvou vymezených skupin. Do kategorie vysoké stability regionálních elit nespadá žádný z krajů. Nejvyšších hodnot dosahují kraje Jihomoravský, Vysočina a Jihočeský. V těchto krajích značná část zastupitelů působí ve funkci delší dobu (zejména v rámci třetího či čtvrtého funkčního období). Přesto se však tyto kraje významně přibližují hraniční hodnotě mezi střední a nízkou stabilitou regionálních elit. Za nimi, avšak ještě těsně nad touto hranicí, se pak nacházejí kraje Karlovarský a Středočeský. Ostatní kraje pak spadají do kategorie s nízkou mírou stability, v nichž regionální elity působí většinou kratší dobu (zejména v rámci druhého nebo teprve prvního funkčního období). Nejnižší hodnotu v tomto ohledu vykazuje kraj Liberecký. Stabilitu regionálních elit v krajích Česka pak pro větší názornost zobrazujeme v Grafu 2. Tento graf zachycuje celkový počet kandidátů zvolených do zastupitelstev krajů během let 2000 až 2012 a délku jejich působení ve funkci, resp. podíly zastupitelů působících ve funkci po dobu jednoho, dvou, tří a čtyř volebních období.

Graf 2 - Stabilita zastupitelstev v krajích Česka v letech 2000–2012 (v % počtu všech zvolených zastupitelů)

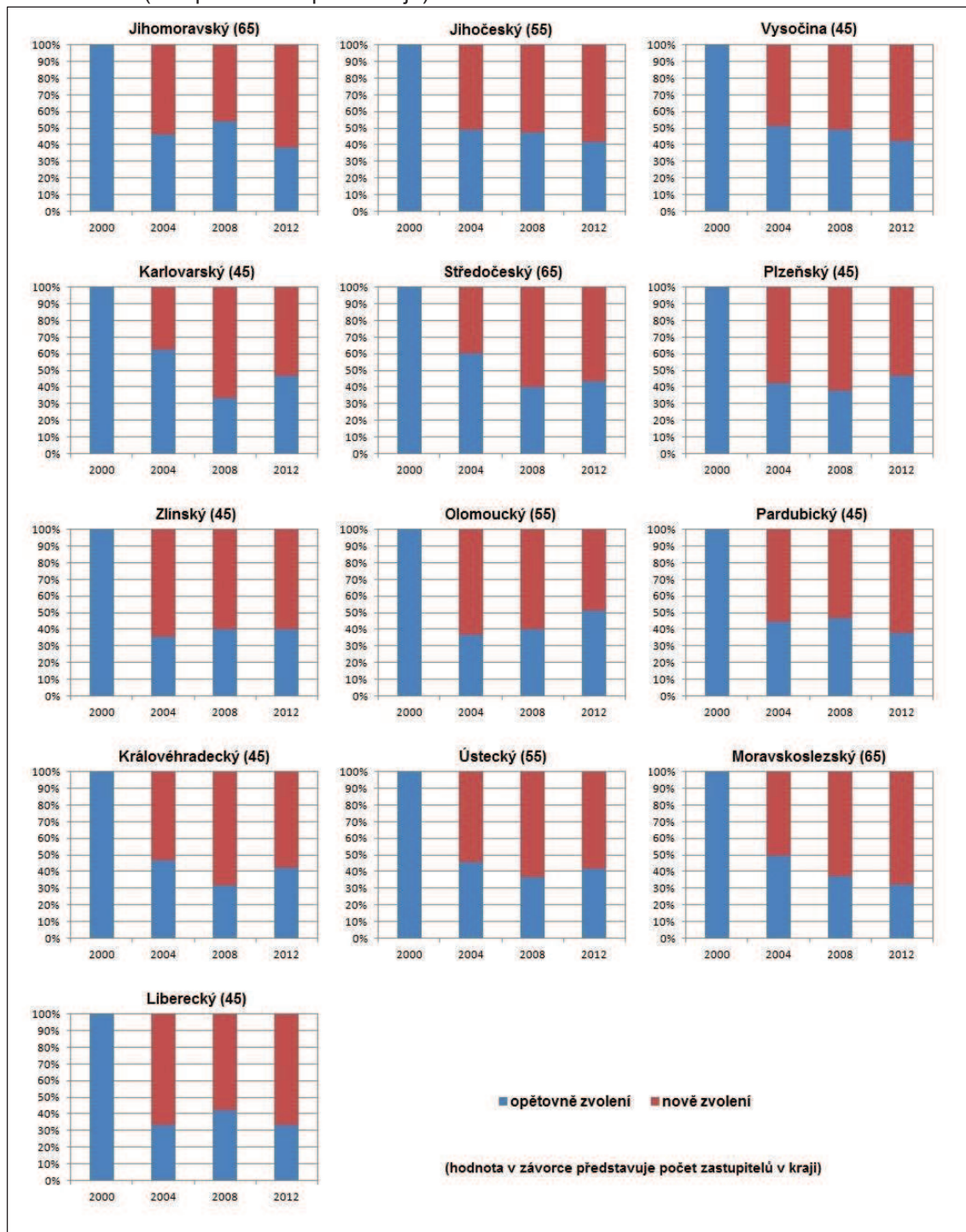
Zdroj: vlastní zpracování

Pozn.: hodnota v závorce vyjadřuje celkový počet kandidátů zvolených do zastupitelstva kraje v období let 2000–2012

Na základě porovnání zjištěných hodnot lze konstatovat, že míra stability zastupitelstev je ve všech krajích Česka poměrně nízká a významně se mezi nimi neliší. Ve všech krajích tvoří nadpoloviční většinu celkového počtu kandidátů zvolených ve volbách v letech 2000 až 2012 tací, kteří v zastupitelstvu působili (nebo aktuálně působí) pouze jedno volební období. Během voleb do krajských zastupitelstev v jednotlivých letech tedy docházelo k poměrně značné obměně regionálních elit. To dokazuje také Obrázek 5, v němž jsou zachyceny změny personálního složení zastupitelstev krajů během jednotlivých volebních období, tedy mezi lety 2000–2004, 2004–2008 a 2008–2012. Z uvedeného obrázku je zřejmé, nakolik byla zastupitelstva krajů v jednotlivých obdobích složena z jedinců působících ve funkci zastupitele kraje také v předcházejícím období a nakolik je tvořili zastupitelé zvolení nově. Lze konstatovat, že se míra zastoupení opětovně zvolených a nově zvolených zastupitelů v jednotlivých krajích v průběhu času nemění příliš výrazně. Nápadné rozdíly jsou však patrné v případě krajů Karlovarského, Královéhradeckého a Středočeského, v nichž došlo během voleb v roce 2008 k výraznější obměně zastupitelů oproti krajům ostatním. Moravskoslezský kraj vykazuje trvale sestupnou tendenci z hlediska opětovného volení

zastupitelů, naopak v kraji Olomouckém je patrný pomalý růst podílu zastupitelů působících ve funkci opakovaně.

Obrázek 5 – Proměny zastupitelstev v krajích Česka mezi lety 2000–2004, 2004–2008 a 2008–2012 (v % počtu zastupitelů kraje)

Zdroj: vlastní zpracování

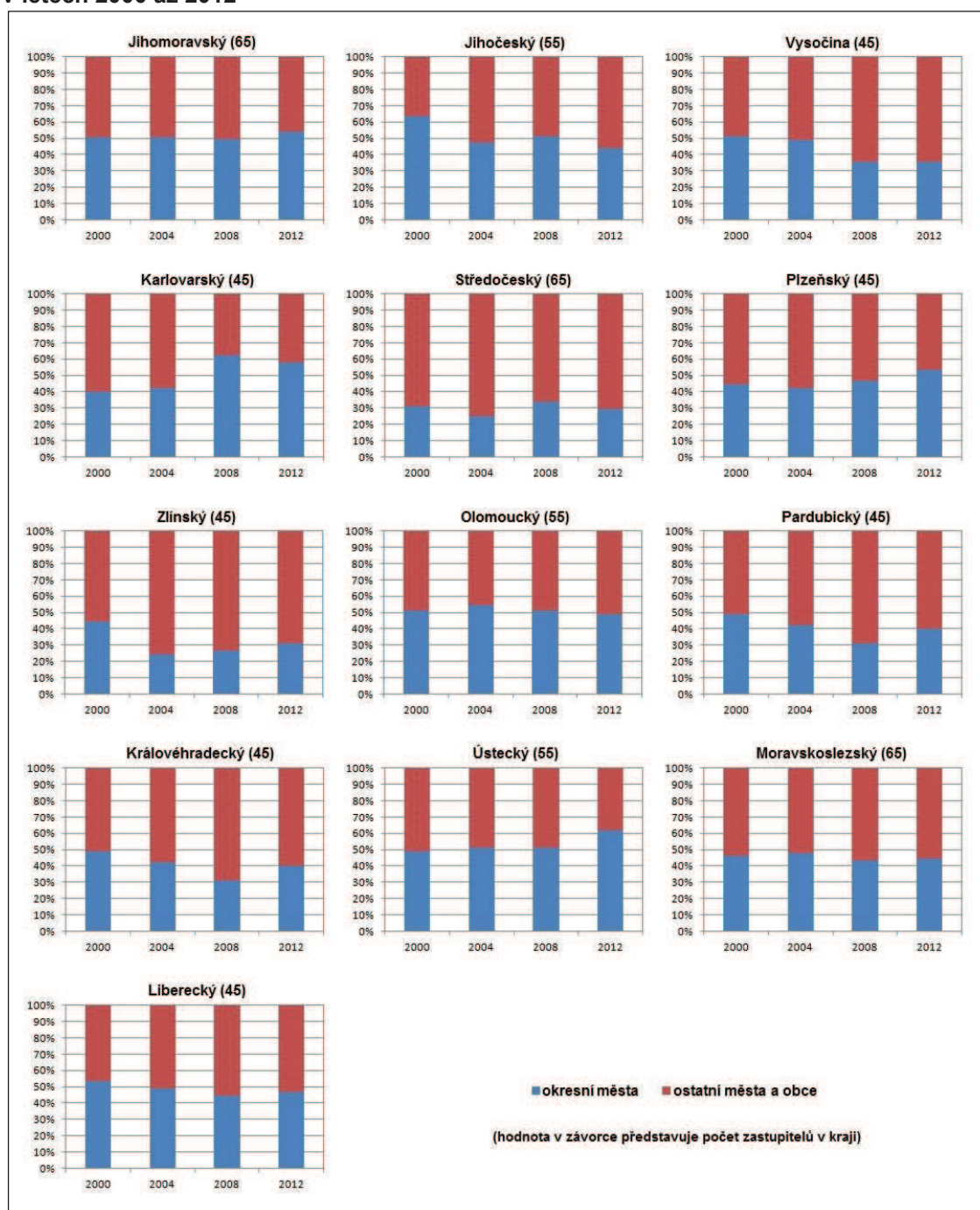

5.1.2 Stabilita prostorového rozmístění regionálních elit

Kromě hodnocení stability regionálních elit z hlediska délky jejich působení v zastupitelstvu je vhodné analyzovat také stabilitu jejich prostorového rozmístění v území. Za účelem posouzení rozmístění zastupitelů v krajích Česka byly vytvořeny mapy (viz Příloha 3), ze kterých je možné vyčíst údaje o místě bydliště zastupitelů, ale také o jejich politické příslušnosti (resp. informace o tom, za jakou politickou stranu či hnutí zvolení zastupitelé kandidovali). Z těchto map je patrné, že se prostorový vzorec rozmístění krajských zastupitelů během voleb v letech 2000, 2004, 2008 a 2012 ve většině případů příliš výrazně neměnil. Ve většině krajů není možné vysledovat dlouhodobě významný trend koncentrace volených zastupitelů pouze do určitých oblastí kraje. Výjimku však tvoří kraj Karlovarský a v menší míře také kraj Liberecký, v nichž postupně narůstá počet zastupitelů s bydlištěm v několika konkrétních městech. Změny v podílu krajských zastupitelů žijících v okresních městech příslušného kraje a ve městech a obcích ostatních během jednotlivých volebních období zachycuje Obrázek 6. Na základě tohoto obrázku lze konstatovat, že ve většině krajů nedochází k dlouhodobějším změnám z hlediska koncentrace zastupitelů do okresních měst kraje, případně dochází pouze k menším výchyldkám během jednotlivých období. Dlouhodobější trend vedoucí ke zvyšování počtu zastupitelů v okresních městech vykazují kraje Plzeňský, Zlínský a Ústecký. Nejvíce patrný je však trend koncentrace regionálních elit do velkých měst v případě námi sledovaného Karlovarského kraje, i když i v tomto případě se počet zastupitelů žijících v okresních městech po posledních volbách nepatrně snížil. Nadpoloviční většina jeho zastupitelů (26 z celkových 45) je dnes soustředěna v okresních městech Karlovy Vary, Sokolov a Cheb, zatímco rozsáhlé území tzv. vnitřních periferií při administrativní hranici s Plzeňským a Ústeckým krajem (konkrétně POÚ Mariánské Lázně, Toužim a Žlutice) nemá v krajském zastupitelstvu jediného voleného zástupce (viz Obrázek 7). Pozitivní z hlediska rozvoje území je naopak skutečnost, že se zvyšuje (resp. významně neklesá) zastoupení regionálních elit z regionů při státní hranici se Spolkovou republikou Německo. Ze zmíněného obrázku lze také jednoduše vypožorovat skutečnost, že v okresních městech žije většina zastupitelů působících ve funkci delší dobu (tzn. od roku 2000, 2004 či 2008). Noví zastupitelé (zvolení v roce 2012) se pak kromě samotného krajského města koncentrují převážně v území Ostrovska a v Ašském výběžku.

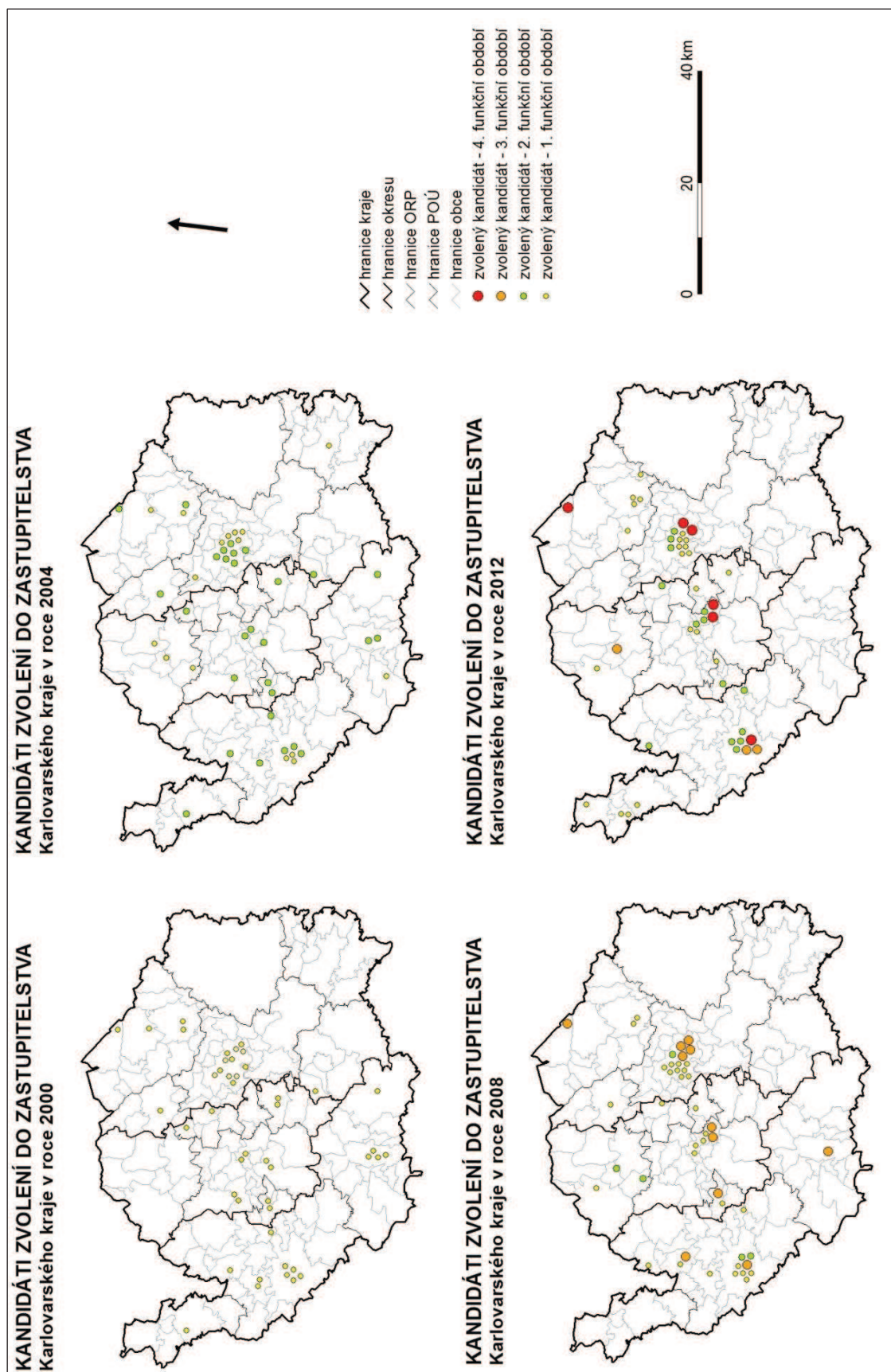

Obrázek 6 – Změny prostorového vzorce rozmístění regionálních elit v krajích Česka v letech 2000 až 2012

Zdroj: vlastní zpracování

Obrázek 7 – Změny prostorového rozmístění regionálních elit v Karlovarském kraji v letech 2000 až 2012

Zdroj: vlastní zpracování

5.2 Hodnocení dotazníkového šetření

Tato kapitola si klade za cíl zhodnotit regionální identitu zastupitelů Karlovarského kraje (resp. míru jejich sounáležitosti s územím kraje) a jejich cíle, priority a postoje související s rozvojem regionu. Údaje získané prostřednictvím dotazníkového šetření jsou hodnoceny ze tří různých hledisek. V první řadě sledujeme celkovou diferenciaci odpovědí mezi všemi dotazovanými. Druhý aspekt zohledňuje místo bydliště dotazovaného zastupitele. V tomto ohledu byly vytvořeny dvě skupiny zastupitelů, přičemž jednu tvoří zastupitelé žijící ve třech největších městech (Karlovy Vary, Sokolov a Cheb), druhou pak zastupitelé s bydlištěm mimo tato tři města. Třetí hledisko se zaměřuje na délku působení zastupitele ve funkci. Také v tomto případě jsme respondenty rozdělili do dvou skupin, a to na zastupitele, kteří byli poprvé zvoleni ve volbách v roce 2012 (jsou tedy ve funkci krátce, v rámci prvního volebního období), a zastupitele, kteří tuto funkci vykonávají delší dobu (od roku 2000, 2004 nebo 2008). Počty zastupitelů spadajících do jednotlivých vymezených skupin zobrazuje Tabulka 6.

Tabulka 6 - Počet zastupitelů Karlovarského kraje ve vymezených skupinách

Celkový počet zodpovězených dotazníků	21
Počet respondentů žijících v okresních městech	12
Počet respondentů žijících mimo okresní města	9
Počet respondentů působících ve funkci zastupitele krátce	12
Počet respondentů působících ve funkci zastupitele delší dobu	9

Zdroj: dotazníkové šetření

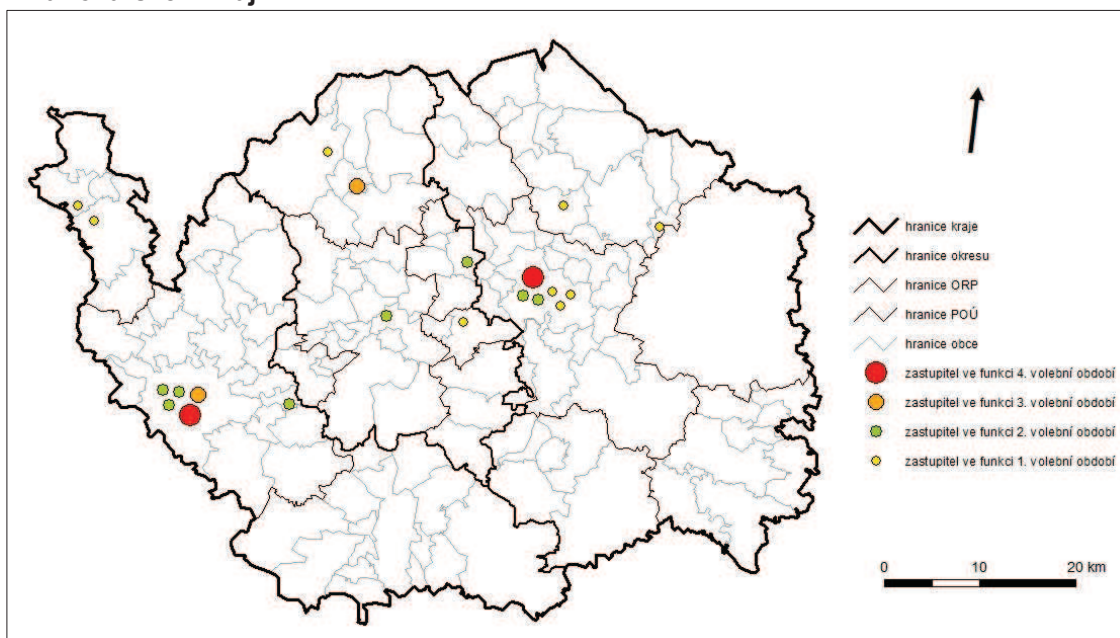
Z celkového počtu jednadvaceti zastupitelů, kteří se zúčastnili šetření, jich dvanáct žije v okresních městech Cheb, Sokolov, Karlovy Vary a devět v ostatních městech a obcích. Stejně počty se objevují i ve skupinách zohledňujících délku působení respondenta ve funkci zastupitele kraje, tedy dvanáct zastupitelů vykonává tuto funkci déle (od roku 2000, 2004 nebo 2008) a devět pak kratší dobu (teprve od posledních voleb v roce 2012). Názorně jsou respondenti, resp. jejich prostorové rozmístění a délka působení ve funkci zastupitele zobrazení na Obrázku 8. Z něj je zřejmé, že se nám podařilo získat odpovědi od zastupitelů žijících ve všech oblastech, které v současné době mají v krajském úřadě své zastoupení. Zároveň z tohoto obrázku vyplývá, že v okresních městech Karlovarského kraje převažují takoví námi hodnocení zastupitelé, kteří svou funkci vykonávají delší dobu (druhé, třetí nebo čtvrté funkční období), zatímco nově zvolení zástupci pocházejí spíše z menších měst a obcí, zejména ze severní části kraje. Můžeme tedy předpokládat, že se výsledky šetření mezi skupinami „zastupitel z okresních měst vs. zastupitel z ostatních měst a obcí“

a „zastupitel působící ve funkci déle vs. zastupitel působící ve funkci krátce“ nebudou příliš lišit.

K analýze výsledků dotazníkového šetření je třeba poznamenat, že v několika případech došlo k nesprávnému či neúplnému vyplnění dotazníků ze strany respondentů. Za účelem uvedení přesných informací vycházejících z šetření jsou údaje o počtu zohledněných odpovědí uvedeny jednak v absolutních hodnotách, pro lepší srovnatelnost v rámci vymezených skupin jsou pak v případech tabulek a grafů přepočítány na procenta. Tyto relativní hodnoty byly počítány jako podíly na celkovém počtu získaných odpovědí a nebyly v nich zohledněny údaje chybějící, resp. počet nezodpovězených otázek.

Obrázek 8 – Prostorové rozmístění a délka funkčního období hodnocených zastupitelů v Karlovarském kraji

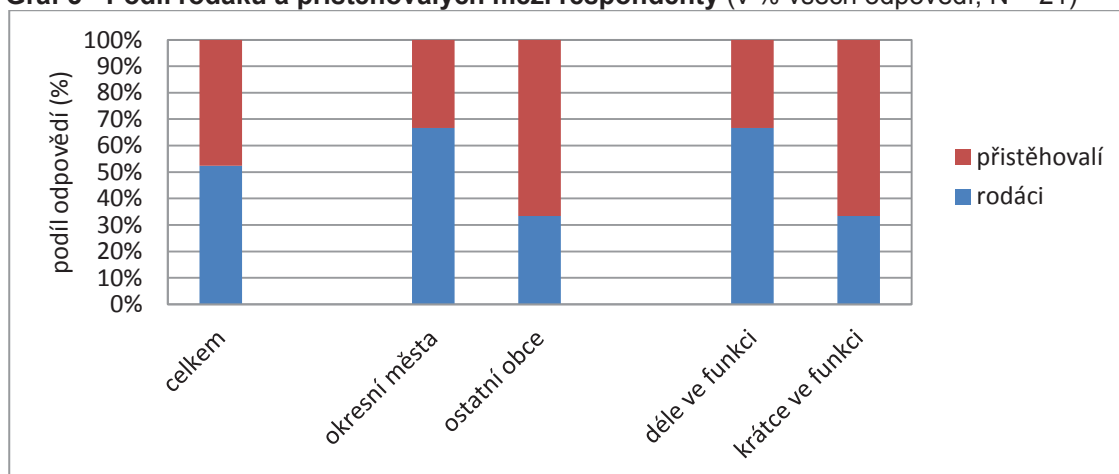

Zdroj: Geodatabáze ArcČR 500. Vlastní zpracování.

Úvodní otázka dotazníku zjišťuje délku pobytu zastupitele v místě jeho současného bydliště. Bylo zjištěno, že většina dotazovaných zastupitelů žije od svého narození na území Karlovarského kraje. Pouze ve čtyřech případech bylo zaznamenáno stěhování z jiných krajů, a to konkrétně ze Středočeského kraje (2 zastupitelé), z hlavního města Prahy a z kraje Pardubického. V šesti případech se současní zastupitelé stěhovali v rámci kraje (z toho ve čtyřech případech v rámci stejného okresu). Těchto deset zastupitelů jsme označili jako „přistěhovalé“ (nežijí v místě svého současného bydliště od narození), ostatní pak za „rodáky“. Podíl rodáků a přistěhovalých v jednotlivých zkoumaných skupinách respondentů zobrazuje Graf 3.

Z něj je patrné, že zastupitelé žijící v okresních městech (a tedy působící ve funkci déle) se během života stěhovali méně než zastupitelé žijící v ostatních obcích (převážně nově zvolení zastupitelé). Vzhledem ke skutečnosti, že hlavním předpokladem k formování územní identity je dlouhodobý pobyt jedince v určitém území, lze na základě těchto výsledků předpokládat silnější pocit sounáležitosti s územím „své“ obce mezi zastupiteli z větších měst, resp. těch, kteří funkci zastupitele vykonávají již minimálně v rámci druhého funkčního období.

Graf 3 - Podíl rodáků a přistěhovalých mezi respondenty (v % všech odpovědí, N = 21)

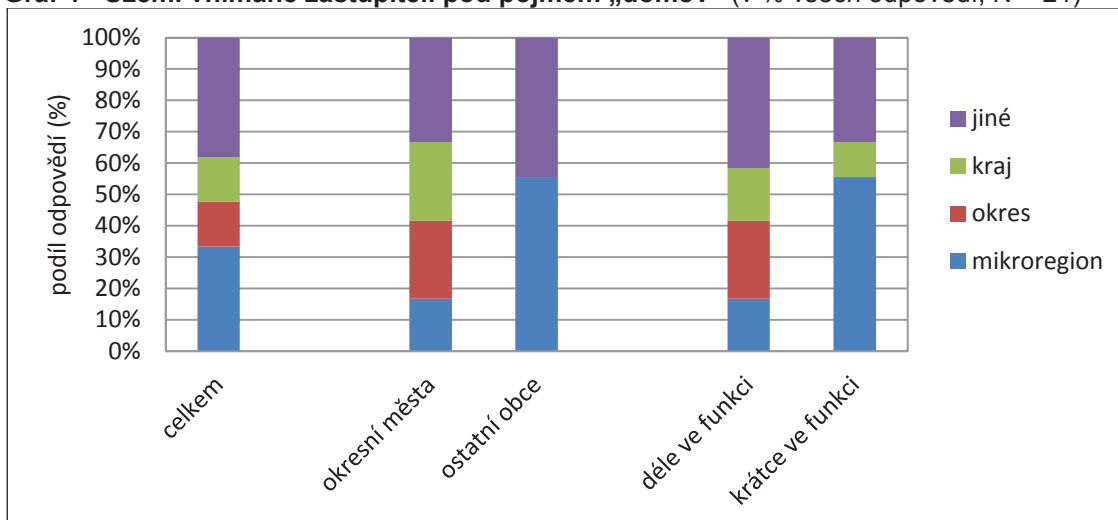

Zdroj: dotazníkové šetření

Pozn.: N = celkový počet odpovědí

Cílem druhé otázky bylo zjistit, jak velké území vnímají zastupitelé kraje pod pojmem „domov“. Jejich odpovědi se poměrně liší. Z nabízených možností největší část zastupitelů (7) ztotožňuje „domov“ s územím mikroregionu, v méně případech si pak pod tímto pojmem představují území o rozloze kraje (3) či okresu (3). Zbylí zastupitelé (8) zvolili možnost „jiné území“, kterou specifikovali buď jako pouze úzce vymezené území poskytující zázemí a bezpečí spojené s rodinou a nejbližšími (2), město (1) nebo stát (5, v jednom případě bylo dokonce uvedeno „Československo“). Vyšší sounáležitost s územím mikroregionu je patrná mezi zastupiteli z menších měst a obcí (tedy povětšinou těch, kteří působí v zastupitelstvu krátce), zatímco zastupitelé žijící ve větších městech vnímají jako svůj domov území větší, o velikosti okresu či kraje (viz Graf 4).

Graf 4 - Území vnímané zastupiteli pod pojmem „domov“ (v % všech odpovědí, N = 21)

Zdroj: dotazníkové šetření

Pozn.: N = celkový počet odpovědí

Míru identifikace respondenta s územím různé měřítkové úrovně zjišťovala také otázka třetí. Ke každé měřítkové úrovni byla v dotazníku uvedena škála odpovídající různé míře identifikace respondenta s tímto územím. Za vysokou míru identifikace považujeme kladné hodnocení respondenta, tedy volbu odpovědi *určitě ano* a *spíše ano*, zatímco nízkou míru značí výběr odpovědi *spíše ne* a *vůbec ne*. Jak vyplývá z Tabulky 7, nejčastěji se dotazovaní zastupitelé identifikují s úrovní obce (21), poté ve stejném poměru kraje (19) a Česka (19), méně již okresu (16) a mikroregionu (15). Nejhorší byla hodnocena úroveň okresu, a to ve všech sledovaných skupinách kromě skupiny zastupitelů žijících ve větších městech, kteří se nejméně identifikují s územím o rozloze mikroregionu.

Tabulka 7 – Míra identifikace krajského zastupitele s územím (v % všech odpovědí)

	kladné hodnocení					záporné hodnocení				
	C	OKR	OST	DF	KF	C	OKR	OST	DF	KF
obec (21)	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
mikroregion (16)	88,2	90,0	100,0	90,0	100,0	5,9	10,0	0,0	10,0	0,0
okres (19)	84,2	91,7	71,4	83,3	85,7	15,8	8,3	28,6	16,7	14,3
kraj (19)	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Česko (19)	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0

Zdroj: dotazníkové šetření

Pozn.: hodnota v závorce představuje celkový počet odpovědí v případě příslušné úrovně

Pozn.: kladné hodnocení – respondent zvolil možnost *určitě ano*, nebo *spíše ano*; záporné hodnocení – respondent zvolil možnost *spíše ne*, nebo *vůbec ne*

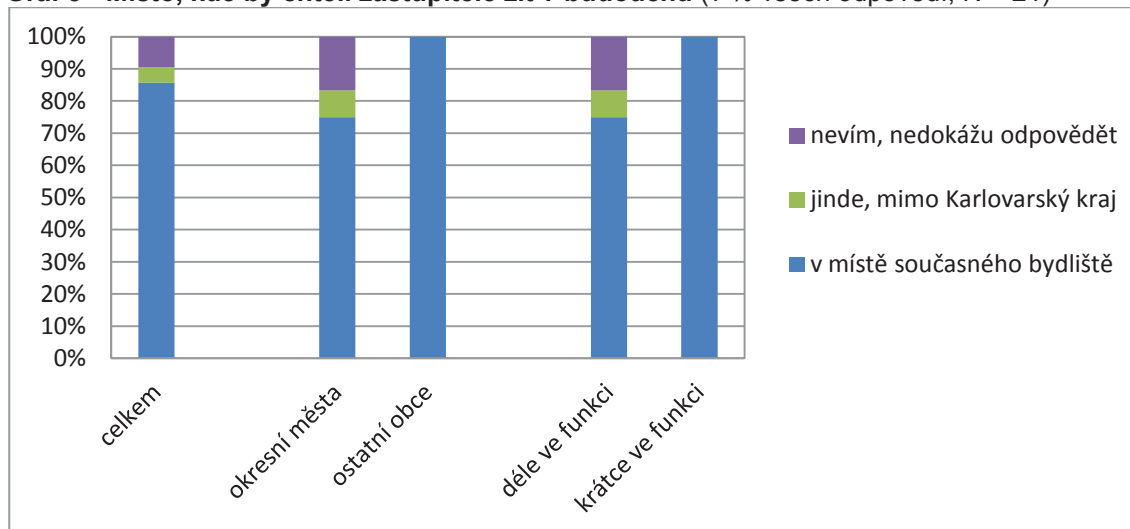
Pozn.: C = celkový počet zastupitelů; OKR = počet zastupitelů žijících v okresních městech; OST = počet zastupitelů žijících mimo okresní města; DF = počet zastupitelů, kteří vykonávají funkci druhé, třetí, nebo čtvrté období; KF = počet zastupitelů, kteří vykonávají funkci první období

Pozn.: zvýrazněny jsou nejlépe a nejhůře hodnocené úrovně v každé skupině

Pozn.: dopočty do 100 % tvoří podíly odpovědí *nevím*, *nedokážu odpovědět*

Na otázku, kde by v ideálním případě chtěli v budoucnu žít, odpověděli dotazovaní zastupitelé poměrně jednoznačně. Naprostá většina z nich (18) by ráda zůstala žít v místě svého aktuálního bydliště, aniž by se stěhovala třeba jen v rámci kraje. Pouze jeden zastupitel žijící v okresním městě by o stěhování mimo Karlovarský kraj uvažoval. Další dva dotazovaní zastupitelé z okresních měst nedokázali na tuto otázku odpovědět (viz Graf 5).

Graf 5 - Místo, kde by chtěli zastupitelé žít v budoucnu (v % všech odpovědí, N = 21)

Zdroj: dotazníkové šetření

Existuje celá řada důvodů, které jedince udržují v území, v němž žije. Nejčastěji to bývají vybudované rodinné zázemí a přátelské vztahy nebo vyhovující úroveň bydlení. Přesně tyto aspekty zvolili všichni dotazovaní zastupitelé (19), a to ve všech sledovaných skupinách (viz Tabulka 8). Stejně tak zvyk (v 18 případech) je významným faktorem, který zastupitele k území poutá. O něco slabším, avšak stále ještě významným, faktorem se zdá být krajina regionu (15). Naopak nejméně jsou zastupitelé k území, v němž žijí, poutáni faktorem zaměstnání a životního prostředí. Převahy záporných hodnocení se faktoru zaměstnání dostalo od zastupitelů žijících v menších městech a obcích (resp. takových, kteří působí ve funkci zastupitele krátce). Lze se domnívat, že tito jedinci vyjíždějí do zaměstnání mimo své místo bydliště a proto jím nejsou k území poutáni tolik, jako zastupitelé, kteří v jednom místě žijí a současně i pracují. Převaha záporných hodnocení faktoru životního prostředí v případě zastupitelů z velkých měst pak také jistě není překvapivá.

Tabulka 8 – Faktory poutající zastupitele k místu, kde žijí (v % všech odpovědí)

KLADNÉ HODNOCENÍ					
	C	OKR	OST	DF	KF
zvyk (19)	94,7	90,9	100,0	90,9	100,0
zaměstnání (19)	63,2	81,8	37,5	72,7	50,0
bydlení (19)	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
rodina (19)	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
přátelé (19)	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
krajina (19)	78,9	72,7	87,5	63,6	100,0
životní prostředí (18)	66,7	63,6	71,4	54,5	85,7

ZÁPORNÉ HODNOCENÍ					
	C	OKR	OST	DF	KF
zvyk (19)	5,3	9,1	0,0	9,1	0,0
zaměstnání (19)	36,8	18,2	62,5	27,3	50,0
bydlení (19)	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
rodina (19)	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
přátelé (19)	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
krajina (19)	10,5	9,1	12,5	18,2	0,0
životní prostředí (18)	22,2	27,3	14,3	36,4	0,0

Zdroj: dotazníkové šetření

Pozn.: hodnota v závorce představuje celkový počet odpovědí v případě příslušného faktoru

Pozn.: kladné hodnocení – respondent zvolil možnost *určitě ano* nebo *spíše ano*; záporné hodnocení – respondent zvolil možnost *spíše ne* nebo *vůbec ne*

Pozn.: C = celkový počet zastupitelů; OKR = počet zastupitelů žijících v okresních městech; OST = počet zastupitelů žijících mimo okresní města; DF = počet zastupitelů, kteří vykonávají funkci druhé, třetí, nebo čtvrté období; KF = počet zastupitelů, kteří vykonávají funkci první období

Pozn.: zvýrazněny jsou nejlépe a nejhůře hodnocené úrovně v každé skupině

Pozn.: dopočty do 100 % tvoří podíly odpovědí *nevím, nedokážu odpovědět*

V další otázce vyjadřovali respondenti svůj pocit hrdosti vůči jednotlivým složkám života v regionu Karlovarska. Z šetření vyplývá, že nejvíce hrdí jsou zastupitelé kraje na jeho přírodu a krajinu (19), stejně jako na památky (19), historii regionu (16), možnosti kulturního vyžití (14) či možná poněkud překvapivě životní prostředí (13). Převahu negativních odpovědí a tedy nízký pocit hrdosti lze pak nalézt u aspektů, jako jsou zvyky a tradice (17), současná ekonomická situace regionu (18) nebo vlastnosti místních lidí (13). Jak lze vyčíst z Tabulky 9, mezi zkoumanými skupinami zastupitelů neexistují v míře hrdosti na konkrétní složky významnější rozdíly. Největší hrdost v souvislosti s přírodou a krajinou regionu a také jeho památkami vyjádřili respondenti napříč všemi sledovanými skupinami. Stejně tak v případě záporného hodnocení se ve všech skupinách jako nejhůře hodnocený aspekt objevovala současná ekonomická situace regionu, větší část zastupitelů z okresních měst (tedy dlouhodobě působících ve funkci zastupitele) pak vyjádřila slabý pocit hrdosti na vlastnosti obyvatel regionu.

Tabulka 9 – Pocit hrdosti na vybrané složky života v Karlovarském kraji (v % všech odpovědí)

	KLADNÉ HODNOCENÍ				
	C	OKR	OST	DF	KF
životní prostředí (19)	63,2	72,7	50,0	72,7	50,0
příroda a krajina (20)	90,0	83,3	100,0	83,3	100,0
historie regionu (20)	75,0	75,0	75,0	66,7	87,5
osobnosti, které oblast dala světu (20)	50,0	41,7	62,5	58,3	37,5
památky (20)	90,0	83,3	100,0	83,3	100,0
zvyky a tradice (20)	15,0	8,3	25,0	8,3	25,0
vlastnosti zdejších lidí (20)	25,0	16,7	37,5	16,7	37,5
sportovní aktivity a úspěchy (19)	42,1	27,3	62,5	45,5	37,5
současná ekonomická situace (20)	5,0	8,3	0,0	50,0	12,5
možnosti kulturní vyžití (19)	68,4	75,0	57,1	58,3	85,7

	ZÁPORNÉ HODNOCENÍ				
	C	OKR	OST	DF	KF
životní prostředí (19)	31,6	27,3	37,5	27,3	37,5
příroda a krajina (20)	10,0	16,7	0,0	16,7	0,0
historie regionu (20)	25,0	25,0	25,0	33,3	12,5
osobnosti, které oblast dala světu (20)	40,0	50,0	25,0	41,7	37,5
památky (20)	10,0	16,7	0,0	16,7	0,0
zvyky a tradice (20)	85,0	91,7	75,0	91,7	75,0
vlastnosti zdejších lidí (20)	65,0	75,0	50,0	75,0	50,0
sportovní aktivity a úspěchy (19)	42,1	54,5	25,0	36,4	50,0
současná ekonomická situace (20)	95,0	91,7	100,0	50,0	87,5
možnosti kulturní vyžití (19)	26,3	16,7	42,9	33,3	14,3

Zdroj: dotazníkové šetření

Pozn.: hodnota v závorce představuje celkový počet odpovědí v případě příslušné složky

Pozn.: kladné hodnocení – respondent zvolil možnost *určitě ano* nebo *spíše ano*; záporné hodnocení – respondent zvolil možnost *spíše ne* nebo *vůbec ne*

Pozn.: C = celkový počet zastupitelů; OKR = počet zastupitelů žijících v okresních městech; OST = počet zastupitelů žijících mimo okresní města; DF = počet zastupitelů, kteří vykonávají funkci druhé, třetí, nebo čtvrté období; KF = počet zastupitelů, kteří vykonávají funkci prvního období

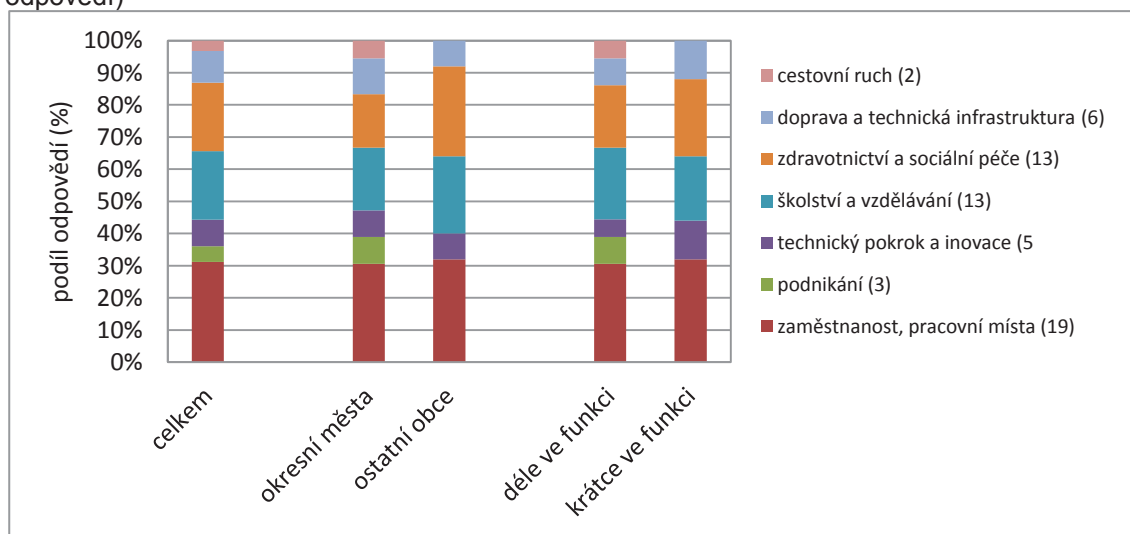
Pozn.: zvýrazněny jsou nejlépe a nejhůře hodnocené úrovně v každé skupině

Pozn.: dopočty do 100 % tvoří podíly odpovědí *nevím*, *nedokážu odpovědět*

Další otázky v dotazníku se již nezaměřovaly na aspekty regionální identity dotazovaných zastupitelů, ale na jejich priority a cíle v souvislosti s rozvojem regionu. V otázce č. 7 bylo úkolem respondentů vybrat z nabízených možností tři oblasti, které v Karlovarském kraji vyžadují přednostní řešení nebo finanční podporu. Nejčastěji zmiňovanou (celkem v 19 případech) se stala problematika zaměstnanosti a nabídky pracovních míst. Vzhledem k tomu, že se kraj potýká s dlouhodobě vysokou mírou nezaměstnanosti, dal se tento výsledek očekávat. Dalšími často volenými byly oblasti školství a vzdělávání (13) či zdravotnictví a sociální péče (13). Tato konkrétní trojice byla zastupiteli vybírána nejčastěji (celkem v 8 případech). Ostatní oblasti byly zastupiteli vybírány podstatně méně (viz Graf 6). Poněkud překvapivě se nižší pozornosti dostalo oblastí dopravy a technické infrastruktury (6). Přitom v otázce

následující, kde měli zastupitelé ohodnotit význam vybraných cílů rozvojových strategií, se oblast dopravy (konkrétně podpora vybudování dálničního napojení na Prahu) stala nejdůležitějším cílem a stejně tak v otázce č. 9, kde měli zastupitelé vlastními slovy uvést prioritní projekt v rámci rozvoje Karlovarského kraje, byla potřeba řešení dopravní infrastruktury zmiňována nejčastěji. Ve výběru zastupitelů se ani jednou neobjevila oblast životního prostředí či otázka menšin. Jak je patrné z tohoto grafu, oblast zahrnující podnikání a cestovní ruch byla zmiňována pouze v případě zastupitelů z větších měst (resp. déle působících ve funkci).

Graf 6 - Podíl oblastí vyžadujících přednostní řešení ve výběru zastupitelů (v % všech odpovědí)

Zdroj: dotazníkové šetření

Pozn.: hodnota v závorce vyjadřuje celkovou četnost prvku v odpovědích

Odpovědi na otázku č. 8 lze z hlediska cílů této práce považovat za jednu z nejprínosnějších. V této otázce je shrnuto 10 cílů a postupů rozvojových strategií Karlovarského kraje, přičemž oslovení zastupitelé měli u každého z nich na základě nabízené škály ohodnotit jeho význam. Jako důležité jsme vyhodnotili ty z cílů a postupů, u kterých převažovaly odpovědi *velmi důležité* a *spíše důležité*, podobně pak za nedůležité jsme považovali ty, v jejichž případě zastupitelé volili možnosti *spíše nedůležité* a *nedůležité*. Jak již bylo zmíněno výše, z výsledků Tabulky 10 vyplývá, že za nejméně důležitý rozvojový cíl považují zastupitelé (celkem 20) vybudování dálničního napojení na Prahu. Velký význam pak přikládají také vytváření co nejlepších podmínek pro rozvoj cestovního ruchu (18) či získání prostředků na rozvoj kraje z fondů Evropské unie (18). V souvislosti s rozvojem Karlovarského kraje většina dotazovaných (18) vyjádřila podporu rovnoměrného rozvoje celého území kraje, čili zabránění prohlubování rozdílů uvnitř něj. V té souvislosti pak stejný počet zastupitelů (18) za důležitý cíl označilo přednostní podporu rozvoje méně vyspělých oblastí kraje.

Nejvyšší podíl záporných hodnocení (17) vykazuje postup týkající se přednostní podpory rozvoje krajského města, a to napříč všemi sledovanými skupinami zastupitelů bez ohledu na místo, v němž žijí, nebo délku působení ve funkci zastupitele.

Tabulka 10 - Význam vybraných cílů a postupů rozvojových strategií Karlovarského kraje
(v % všech hodnocení)

	KLADNÉ HODNOCENÍ				
	C	OKR	OST	DF	KF
podpora rovnoměrného rozvoje celého území kraje (21)	85,7	91,7	77,8	83,3	88,9
podpora rozvoje krajského města (20)	15,0	16,7	12,5	8,3	25,0
podpora rozvoje méně vyspělých oblastí (20)	85,0	83,3	87,5	75,0	100,0
podpora rozvoje vysok. škol a institucí vědy a výzkumu (20)	75,0	75,0	75,0	75,0	75,0
podpora malých a středních podnikatelů (20)	85,0	75,0	100,0	83,3	87,5
podpora přílivu zahraničních investic a firem (20)	75,0	83,3	62,5	83,3	62,5
udržení a obnova výrobních odvětví (20)	75,0	75,0	75,0	75,0	75,0
podpora vybudování dálničního napojení na Prahu (20)	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
rozvoj turistického ruchu (19)	94,7	100,0	87,5	100,0	85,7
zisk prostředků na rozvoj kraje z fondů Evropské unie (20)	90,0	83,3	100,0	83,3	100,0

	ZÁPORNÉ HODNOCENÍ				
	C	OKR	OST	DF	KF
podpora rovnoměrného rozvoje celého území kraje (21)	14,3	8,3	22,2	16,7	11,1
podpora rozvoje krajského města (20)	85,0	83,3	87,5	91,7	75,0
podpora rozvoje méně vyspělých oblastí (20)	15,0	16,7	12,5	25,0	0,0
podpora rozvoje vysok. škol a institucí vědy a výzkumu (20)	25,0	25,0	25,0	25,0	25,0
podpora malých a středních podnikatelů (20)	15,0	25,0	0,0	16,7	12,5
podpora přílivu zahraničních investic a firem (20)	25,0	16,7	37,5	16,7	37,5
udržení a obnova výrobních odvětví (20)	25,0	25,0	25,0	25,0	25,0
podpora vybudování dálničního napojení na Prahu (20)	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
rozvoj turistického ruchu (19)	5,3	0,0	12,5	0,0	14,3
zisk prostředků na rozvoj kraje z fondů Evropské unie (20)	10,0	16,7	0,0	16,7	0,0

Zdroj: dotazníkové šetření

Pozn.: hodnota v závorce představuje celkový počet odpovědí v rámci příslušného cíle

Pozn.: kladné hodnocení – respondent zvolil možnost *určitě ano* nebo *spíše ano*; záporné hodnocení – respondent zvolil možnost *spíše ne* nebo *vůbec ne*

Pozn.: C = celkový počet zastupitelů; OKR = počet zastupitelů žijících v okresních městech; OST = počet zastupitelů žijících mimo okresní města; DF = počet zastupitelů, kteří vykonávají funkci druhé, třetí, nebo čtvrté období; KF = počet zastupitelů, kteří vykonávají funkci první období

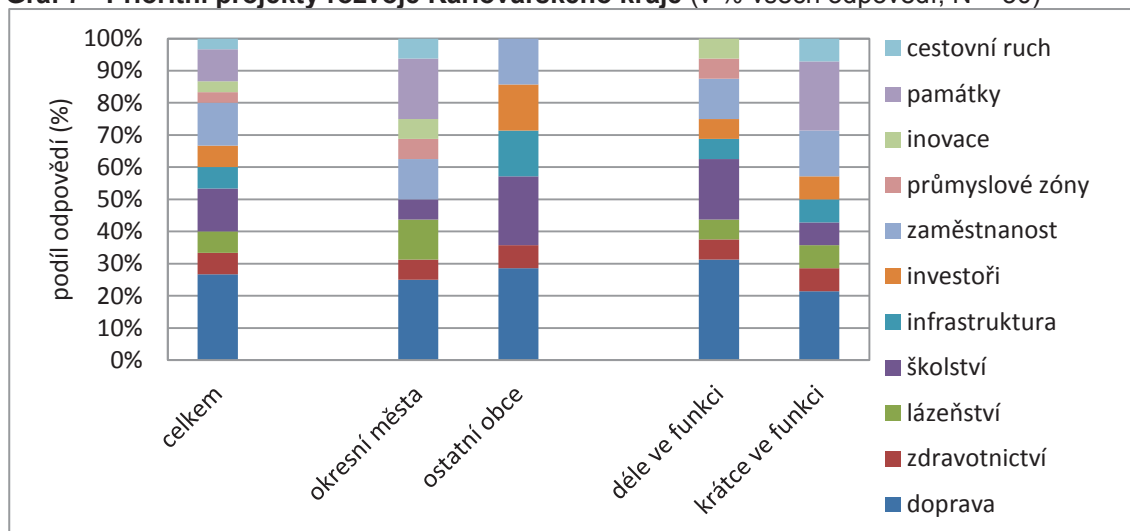
Pozn.: zvýrazněny jsou nejlépe a nejhůře hodnocené úrovně v každé skupině

Pozn.: dopočty do 100 % tvoří podíly odpovědí *nevím*, *nedokážu odpovědět*

Otázka č. 9 je otázkou otevřenou, v níž měli zastupitelé možnost uvést konkrétní projekt, který považují v rámci rozvoje kraje za prioritní. Otázku nechali bez odpovědi celkem čtyři zastupitelé, z nichž jeden uvedl, že žádný projekt nevnímá jako nadřazený jiným. Ostatní zastupitelé zmiňovali různý počet projektů, celkem tak bylo získáno 30 odpovědí. Nejčastěji (8) uváděli, jak již bylo naznačeno výše, projekty zahrnující rozvoj a zkvalitňování dopravní infrastruktury, zejména pak dokončení výstavby rychlostní silnice R6 ve směru na Prahu. Vyšší pozornosti se dostalo také projektům podporujícím rozvoj školství a zvyšování vzdělanosti (4) a zvyšování zaměstnanosti

(4), a to zejména v případě menších obcí. Jak lze vyčíst z Grafu 7, zastupitelé z okresních měst pak vyzdvihovali také význam péče o památky (3), rozvoje lázeňství (2) či rozvoje průmyslových zón (1), zastupitelé z ostatních obcí a měst pak význam příchodu investorů do kraje (2) či zkvalitňování technické infrastruktury (2).

Graf 7 - Prioritní projekty rozvoje Karlovarského kraje (v % všech odpovědí, N = 30)

Zdroj: dotazníkové šetření

Pozn.: hodnota v závorce vyjadřuje celkovou četnost prvku v odpovědích

Zajímavé výsledky pak přineslo také vyhodnocení otázky č. 10, v níž měli zastupitelé ohodnotit míru, do jaké se na rozvoji Karlovarského kraje podílejí vybrané subjekty a instituce na různých měřítkových úrovních. Jak je zřejmé z Tabulky 11, nejlépe hodnocena byla správa na lokální úrovni, tedy místní samospráva (18), a to v rámci všech zkoumaných skupin zastupitelů. Dostatečně se dle zastupitelů na rozvoji podílí také krajská samospráva (13), kulturní a vzdělávací instituce (13) či mezinárodní instituce jako např. Evropská unie (11). Nejhoršího hodnocení ve smyslu spolupráce při rozvoji území kraje pak dosáhla úroveň celostátní, čili ústřední orgány rozvoje (17 záporných hodnocení).

Tabulka 11 – Význam vybraných subjektů v rozvoji Karlovarského kraje (v % všech hodnocení)

	KLADNÉ HODNOCENÍ				
	C	OKR	OST	DF	KF
lokální – místní samospráva (20)	90,0	91,7	87,5	83,3	100,0
regionální – krajská samospráva (20)	65,0	66,7	62,5	66,7	62,5
celostátní – ústřední orgány (21)	14,3	16,7	11,1	25,0	0,0
mezinárodní – např. Evropská unie (20)	55,0	41,7	75,0	50,0	62,5
podnikatelská sféra (20)	45,0	50,0	37,5	41,7	50,0
neziskové organizace (20)	40,0	50,0	25,0	50,0	25,0
kulturní a vzdělávací instituce (19)	68,4	66,7	71,4	75,0	57,1

	ZÁPORNÉ HODNOCENÍ				
	C	OKR	OST	DF	KF
lokální – místní samospráva (20)	10,0	8,3	12,5	16,7	0,0
regionální – krajská samospráva (20)	35,0	33,3	37,5	33,3	37,5
celostátní – ústřední orgány (21)	81,0	83,3	77,8	66,7	100,0
mezinárodní – např. Evropská unie (20)	40,0	50,0	25,0	41,7	37,5
podnikatelská sféra (20)	50,0	50,0	50,0	58,3	37,5
neziskové organizace (20)	45,0	41,7	50,0	41,7	50,0
kulturní a vzdělávací instituce (19)	26,3	33,3	14,3	25,0	28,6

Zdroj: dotazníkové šetření

Pozn.: hodnota v závorce představuje celkový počet odpovědí v rámci příslušné oblasti

Pozn.: kladné hodnocení – respondent zvolil možnost *zásadně* nebo *dostatečně*; záporné hodnocení – respondent zvolil možnost *nedostatečně* nebo *vůbec*

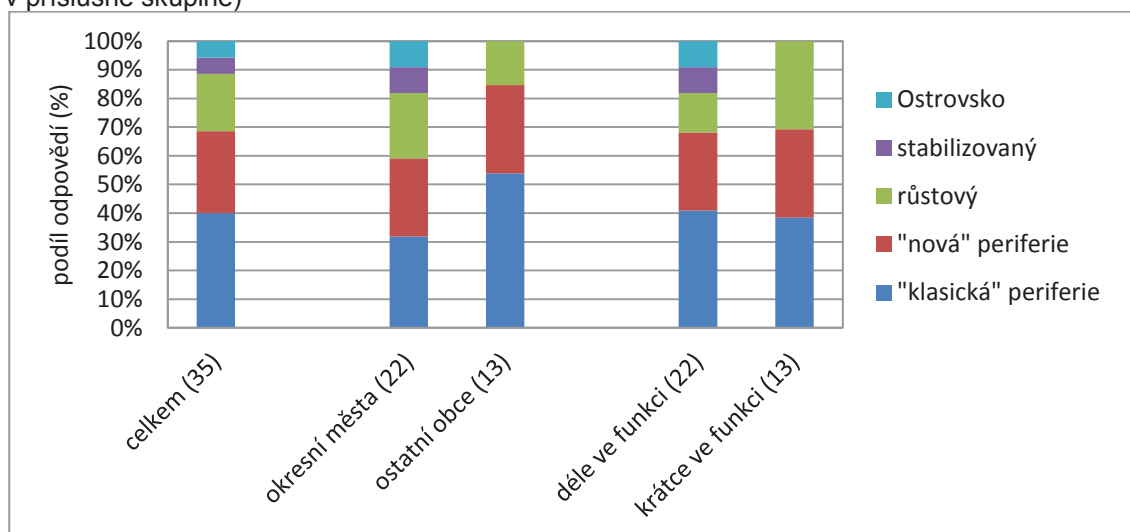
Pozn.: C = celkový počet zastupitelů; OKR = počet zastupitelů žijících v okresních městech; OST = počet zastupitelů žijících mimo okresní města; DF = počet zastupitelů, kteří vykonávají funkci druhé, třetí, nebo čtvrté období; KF = počet zastupitelů, kteří vykonávají funkci prvního období

Pozn.: zvýrazněny jsou nejlépe a nejhůře hodnocené úrovně v každé skupině

Pozn.: dopočty do 100 % tvoří podíly odpovědí *nevím*, *nedokážu odpovědět*

Pro náš výzkum jsou velmi cennými odpovědi zastupitelů Karlovarského kraje na další otázku (č. 11). V ní byla zastupitelům předložena mentální mapa s vyznačenými mikroregiony, přičemž úkolem respondentů bylo vybrat takový mikroregion, který si dle jejich názoru zasluhuje z hlediska rozvoje největší pozornost. Mikroregiony v mentální mapě byly vymezeny dle Hampla (2003), přičemž byla samostatně vyčleněna oblast Ostrovska, která je z hlediska svého vývoje a postavení specifická a neodpovídá Hamplem vytvořené typologii. Výběr regionů se mezi zastupiteli značně lišil. Někteří (celkem tři jedinci) uvedli všech pět vyznačených mikroregionů, nejčastěji (v pěti případech) pak byla uváděna kombinace mikroregionu „nová“ periferie a „klasická“ periferie, tedy území nacházející se v severozápadním pohraničí a území tzv. vnitřních periferií při administrativní hranici s Ústeckým a Plzeňským krajem. Podíl zastoupení jednotlivých mikroregionů v odpovědích zastupitelů ze sledovaných skupin zobrazuje Graf 8. Území „klasické“ periferie bylo častěji vybíráno zastupiteli žijícími v menších městech a obcích, zatímco zastupitelé z okresních měst častěji volili oblast růstového mikroregionu a zvlášť vyčleněnou oblast Ostrovska. Z hlediska délky působení zastupitele ve funkci nejsou rozdíly ve výběru regionů tolik zřejmé, lze však tvrdit, že zastupitelé působící ve funkci kratší dobu upřednostňují rozvoj růstového regionu.

Graf 8 - Regiony zasluhující z hlediska rozvoje největší pozornost (v % všech odpovědí v příslušné skupině)

Zdroj: dotazníkové šetření

Pozn.: hodnota v závorce vyjadřuje celkový počet odpovědí v příslušné skupině

V poslední otázce (č. 12), která je relevantní pro náš výzkum, měli zastupitelé uvést svůj důvod ke vstupu do politiky. Otázku zodpověděli všichni zastupitelé, jejich odpovědi vyjadřovaly v podstatě stejný motiv. Všichni zastupitelé vstoupili do politiky z toho důvodu, že se zajímají o dění v regionu, nebyly spokojeni s postupy a prací stávajících politických elit a sami chtěli do rozvoje regionu zasahovat a podílet se na určování směru tohoto rozvoje. Bohužel však ze získaných odpovědí nebylo možné vyčíslit, do jaké míry byla motivací zastupitelů ke vstupu do politiky možnost ovlivňovat rozvoj kraje jako celku nebo se především podílet na rozvoji obce, v níž žijí.

6 ZÁVĚR

Tato závěrečná kapitola shrnuje cíle práce, snaží se zodpovědět otázky uvedené v úvodu práce a potvrdit či vyvrátit vymezené vstupní předpoklady.

Diplomová práce zkoumá roli krajských zastupitelů v regionálním rozvoji. Stává se tak součástí řady studií zabývajících se problematikou regionálního rozvoje v kontextu přístupů institucionálních teorií a koncepcí jako jsou nová regionální geografie a kulturní geografie. V těchto pracích je kladen důraz na studium problematiky vnitřních (zejména sociokulturních) podmíněností rozvoje, kvalitu vnitřního prostředí regionu, potenciálu jeho rozvoje a význam tzv. měkkých faktorů, jako jsou např. image (identita) regionu, regionální identita jeho obyvatel, úroveň lidského a sociálního kapitálu apod. (Chromý, Skála 2010).

Hlavní cíl práce spočíval v posouzení, jakou roli v procesu rozvoje regionu hraje jedna ze skupin aktérů rozvoje, a to konkrétně regionální politické elity, resp. zastupitelé kraje (Kostelecký, Vobecká 2005). Modelovým územím pro zkoumání tohoto vztahu byl zvolen Karlovarský kraj. Území specifické svou geografickou polohou (na jedné straně periferní poloha v rámci Česka, na straně druhé přirozená exponovanost vůči sousednímu Německu), zejména však unikátní svým vývojem v období po druhé světové válce. Současná demografická, ekonomická či kulturní situace v kraji byla zásadním způsobem ovlivněna jednak téměř kompletní poválečnou výměnou obyvatelstva, později nástupem socialistické industrializace spojené s nivelizačními tendencemi (Hampel 2003). V posledním čtvrtstoletí se pak v souvislosti se změnou společenských poměrů po roce 1989 začala znovu projevovat „přirozená“ územní diferenciaci prostoru (Blažek, Csank 2007) a dochází k prohlubování vertikálních i horizontálních rozdílů v území (Chromý, Skála 2010). Důsledkem těchto procesů je existence několika různých mikroregionů v rámci kraje, které se liší z hlediska úrovně socioekonomického rozvoje.

Identifikace problémových oblastí v regionu Karlovarska byla jedním z dílčích cílů této práce. Je známo, že situace v tomto regionu je v mnoha ohledech dlouhodobě nepříznivá. Karlovarský kraj se potýká s nízkou úrovní lidského kapitálu a v důsledku toho s vysokou mírou nezaměstnanosti, nízkou úrovní mezd apod. Nejhorší situace je v tomto ohledu patrná v území při státní hranici s Německem, zejména však při administrativní hranici s Plzeňským a Ústeckým krajem v plošně

rozsáhlém území tzv. vnitřních periferií (Musil 1988; Musil, Müller 2008). Jedná se převážně o venkovský prostor, který dlouhodobě ztrácí obyvatelstvo ve prospěch větších měst v kraji či dokonce měst a obcí mimo Karlovarský kraj.

V této práci jsme se zaměřili na to, jakým způsobem je rozvoj v regionu i jeho jednotlivých mikroregionech ovlivňován ze strany krajských zastupitelů, a to zejména s ohledem na místo jejich bydliště a délku jejich působení v zastupitelstvu kraje. V této souvislosti bylo nejprve třeba nashromáždit potřebné údaje o zastupitelích. Byla proto vytvořena rozsáhlá databáze kandidátů zvolených do zastupitelstva kraje ve čtyřech proběhnuvších volbách (2000, 2004, 2008, 2012). Aby bylo možné výsledné údaje zasadit do obecnějšího rámce, byly do první fáze výzkumu zahrnuty všechny kraje Česka. Na základě získaných údajů jsme zhodnotili stabilitu regionálních elit v čase i z hlediska jejich rozmístění v území.

Bylo zjištěno, že stabilita krajských zastupitelstev v čase je v Česku obecně nízká, čili dochází k časté obměně regionálních elit po krajských volbách. Nejstabilnější jsou v tomto ohledu kraje v jižní polovině státu, tedy Jihomoravský, Vysočina a Jihočeský kraj. Výsledky voleb je nutno chápat v širším kontextu volebního chování obyvatel daného území. Stabilita regionálních elit je ovlivňována regionální identitou obyvatel kraje a úrovní jejich sociálního kapitálu (zejména mírou důvěry v konkrétní politické elity a mírou angažovanosti obyvatel). Poněkud překvapivě tedy relativně vysokých hodnot dosáhl také Karlovarský kraj. Naopak nejhorších hodnot dosáhl Karlovarský kraj z hlediska stability regionálních elit v prostoru. Zatímco ve většině krajů nebyly zjištěny výraznější rozdíly v územním rozmístění zastupitelů v kraji mezi jednotlivými volebními obdobími (resp. v personálním zastoupení jednotlivých obcí a mikroregionů v zastupitelstvu kraje), v případě Karlovarského kraje byla prokázána jejich výrazná koncentrace do velkých, především okresních měst. Problémové oblasti regionu, tedy území tzv. vnitřních periferií a některé oblasti při státní hranici pak dlouhodobě nemají v krajském zastupitelstvu svého zástupce.

Zajímalo nás, jakým způsobem se stabilita regionálních elit v čase i z hlediska jejich prostorového rozmístění odráží ve formulování priorit, cílů a postupů v rámci rozvoje regionu Karlovarska. Lze konstatovat, že se nepotvrdila obava související s trendem postupného soustřeďování zastupitelů Karlovarského kraje do okresních měst a vlivu této skutečnosti na formulování strategických cílů rozvoje kraje. Zastupitelé pocházející z okresních měst rozvoj těchto měst oproti periferním

oblastem neupřednostňují, naopak prokázali větší zájem podporovat rozvoj kraje jako celku. Mezi témata, která v souvislosti s rozvojem zmiňovali, patřil zejména podnikatelský sektor a příliv zahraničních investic a firem. Zastupitelé pocházející z lokalit mimo okresní města jsou pak silněji nakloněni zvýhodňování periferií oproti rovnoměrné podpoře kraje jako celku. Rozdíly v definování rozvojových cílů a priorit krajských zastupitelů dle doby strávené ve funkci pak do značné míry kopírují výše popsané rozdíly dle územní příslušnosti. Tato skutečnost vyplývá ze složení vzorku respondentů, kdy naprostou většinou zastupitelů pocházejících z okresních měst tvořili takoví, kteří ve funkci zastupitele působí déle. Nově zvolení zastupitelé se pak koncentrují do menších měst a obcí. Lze konstatovat, že mezi krajskými elitami panuje v obecné rovině shoda ve smyslu vnímání problémů kraje a koncipování hlavních cílů a priorit kraje vedoucích k jeho rozvoji, které současně korespondují s aktuálními reálnými potřebami kraje.

V předkládané práci jsme se pokusili zhodnotit roli krajských zastupitelů v procesu rozvoje regionu v souvislosti s jejich regionální identitou a stabilitou v čase. Problematika působení politických elit a jejich vlivu na rozvoj území je však poměrně široká a nabízí proto řadu možností pro další výzkum. V této práci jsme nezohledňovali politickou příslušnost zastupitelů v kraji, která však s vymezováním problémů kraje a následně výběru konkrétních cílů rozvoje zcela jistě souvisí. Bylo by proto vhodné zabývat se stabilitou regionálních elit i v kontextu politických souvislostí. Vytvořená databáze zastupitelů krajů Česka zvolených ve volbách po roce 2000 a vyhotovené přehledové mapy uvedené v příloze této práce by mohly být využity pro účely takových výzkumů.

Seznam literatury a zdrojů

Literatura

BERAN, J., BURACHOVIČ, S., KLSÁK, J., ŠEBESTA, P., VAICOVÁ, R. (2004): Dějiny Karlovarského kraje. Karlovarský kraj, Karlovy Vary, 207 s.

BLAŽEK, J. (1996): Meziregionální rozdíly v ČR v transformačním období. Geografie, 101, č. 4, s. 265–277.

BLAŽEK, J. (2008): Teorie regionálního rozvoje. In: WOKOUN, R., MALINOVSKÝ, J., DAMBORSKÝ, M., BLAŽEK, J. a kol. (2008): Regionální rozvoj (Východiska regionálního rozvoje, regionální politika, teorie, strategie a programování). Linde Praha, a.s., s. 220–281.

BLAŽEK, J. (2012): Regionální inovační systémy a globální produkční síť – dvojí optika na zdroje konkurenceschopnosti v současném světě? Geografie, 117, č. 2, s. 209–233.

BLAŽEK, J., CSANK, P. (2007): Nová fáze regionálního rozvoje v ČR? Sociologický časopis, 43, č. 5, s. 945–965.

BLAŽEK, J., NETRDOVÁ, P. (2012): Aktuální tendence lokální diferenciace vybraných socioekonomických jevů v Česku: směřuje vývoj k větší mozaikovitosti prostorového uspořádání? Geografie, 117, č. 3, s. 266–288.

BLAŽEK, J., UHLÍŘ, D. (2002): Teorie regionálního rozvoje: nástin, kritika, klasifikace. Karolinum, Praha, 211 s.

BLAŽEK, J., UHLÍŘ, D. (2011): Teorie regionálního rozvoje. Nástin, kritika, klasifikace. Karolinum, Praha, 342 s.

BURDA, T. (2010): Kraje a jejich hranice 1850–2000. In: Geografie pro život ve 21. století: Sborník příspěvků z XXII. Sjezdu České geografické společnosti. Ostravská Univerzita v Ostravě, Ostrava, s. 771–777.

ČMEJREK, J. (2008): Obce a regiony jako politický prostor. Alfa Nakladatelství, Praha, 165 s.

DUFKOVÁ, K. (2010): Diferenciace územních identit obyvatel na Karlovarsku. Bakalářská práce. Univerzita Karlova v Praze, Přírodovědecká fakulta, katedra sociální geografie a regionálního rozvoje, Praha, 59 s. + přílohy.

GROSS, A. (1954): Dějiny Karlovarského kraje. Krajské vlastivědné museum v Karlových Varech, 167 s.

HAMPL, M. (2003): Diferenciace a zvraty regionálního vývoje Karlovarska: unikátní případ nebo obecný vzor? Geografie, 108, č. 3, s. 173–190.

HAMPL, M. a kol. (1996): Geografická organizace společnosti a transformační procesy v České republice. Praha, Univerzita Karlova v Praze, Přírodovědecká fakulta, 395 s.

HAMPL, M. a kol. (2001): Regionální vývoj: specifika české transformace, evropská integrace a obecná teorie. Praha, Univerzita Karlova v Praze, Přírodovědecká fakulta, 328 s.

HAMPL, M., BLAŽEK, J., ŽÍŽALOVÁ, P. (2008): Faktory – mechanismy – procesy v regionálním vývoji: aplikace konceptu kritického realizmu. Ekonomický časopis, 56, č. 7, s. 696–711.

HAMPL, M., GARDAVSKÝ, V., KÜHNEL, K. (1987): Regionální struktura a vývoj systému osídlení ČSR. Univerzita Karlova, Praha, 255 s.

HAVLÍČEK, T., CHROMÝ, P., JANČÁK, V., MARADA, M. (2005): Vybrané teoreticko-metodologické aspekty a trendy geografického výzkumu periferních oblastí. In: Novotná, M. (ed.): Problémy periferních oblastí. Univerzita Karlova v Praze, Přírodovědecká fakulta, katedra sociální geografie a regionálního rozvoje, Praha, s. 6–24.

HEŘMANOVÁ, E., CHROMÝ, P., a kol. (2009): Kulturní regiony a geografie kultury. ASPI, a. s., Praha, 348 s.

HOUŽVIČKA, V., NOVOTNÝ, L. (2007): Otisky historie v regionálních identitách obyvatel pohraničí. Sebedefinice a vzájemné vnímání Čechů a Němců v přímém sousedství. Sociologický ústav Akademie věd ČR, Praha, 170 s.

CHROMÝ, P. (2003): Formování regionální identity: nezbytná součást geografických výzkumů? In: Jančák, V., Chromý, P., Marada, M. (eds): Geografie na cestách poznání. Univerzita Karlova v Praze, Přírodovědecká fakulta, katedra sociální geografie a regionálního rozvoje, Praha, s. 163–178.

CHROMÝ, P. (2009): Region a regionalismus. In: CHROMÝ, P. ed. (2009): Regiony. Geografické rozhledy, 19, 1, 32 s.

CHROMÝ, P., JANČÁK, V., MARADA, M., HAVLÍČEK, T. (2011): Venkov – žitý prostor: regionální diferenciací percepce venkova představiteli venkovských obcí v Česku. Geografie, 116, č. 1, s. 23–45.

CHROMÝ, P., JANŮ, H. (2003): Regional identity, activation of territorial communities and the potential of the development of peripheral regions. AUC Geographica, 38, 1, s. 105–117.

CHROMÝ, P., SEMIAN, M., KUČERA, Z. (2014): Regionální vědomí a regionální identita v Česku: případová studie Českého ráje. Geografie, 119, č. 3, s. 259–277.

CHROMÝ, P., SKÁLA, J. (2010): Kulturněgeografické aspekty rozvoje příráníních periferií: analýza vybraných složek územní identity obyvatelstva Sušicka. *Geografie*, 115, č. 2, s. 223–246

JANČÁK, V., HAVLÍČEK, T., CHROMÝ, P., MARADA, M. (2008): Regional Differentiation of Selected Conditions for the Development of Human and Social Capital in Czechia. *Geografie*, 113, č. 3, s. 269–284.

JANČÁK, V., CHROMÝ, P., MARADA, M., HAVLÍČEK, T., VONDRÁČKOVÁ, P. (2010): Sociální kapitál jako faktor rozvoje periferních oblastí: analýza vybraných složek sociálního kapitálu v typově odlišných periferiích Česka. *Geografie*, 115, č. 2, s. 207–222.

JAROŠ, V. (2012): Dopravní dostupnost obcí Karlovarského kraje individuální a hromadnou dopravou. Diplomová práce. Univerzita Karlova v Praze, Přírodovědecká fakulta, katedra sociální geografie a regionálního rozvoje, Praha, 110 s. + přílohy.

JELEČEK, L. (2000): Územněsprávní reformy v Česku v letech 1848–2000. *Geografické rozhledy*, 9, č. 5, s. 136–137.

KOSTELECKÝ, T., VOBECÁ, J. (eds.) (2005): Regionální elity 2004. Sociologické studie. Sociologický ústav AV ČR, Praha, 152 s.

MUSIL, J. (1988): Nové pohledy na regeneraci našich měst a osídlení. *Územní plánování a urbanismus*, 15, č. 2, s. 67–72.

MUSIL, J., MÜLLER, J. (2008): Vnitřní periferie v České republice jako mechanismus sociální exkluze. *Sociologický časopis*, 44, č. 2, s. 321–348.

SEIDL, T., CHROMÝ, P. (2010): Problémy integrace marginálního území do regionálního systému – příklad vojenského újezdu Boletice. *Geografie*, 115, 1, s. 44–63.

SEMOTANOVÁ, E. (2013): Historické regiony Česka – součást regionální identity v evropském prostoru. *Geografické rozhledy*, 22, č. 5, s. 24–27.

STACHOVÁ, J., SÝKORA, L., MATOUŠEK, R. (2011): Sociální kapitál a rozvoj regionu. In MAJEROVÁ, V., KOSTELECKÝ, T., SÝKORA, L. a kol. (2011): Sociální kapitál a rozvoj regionu. Příklad kraje Vysočina. Grada publishing, a. s., Praha, 224 s.

PERLÍN, R. (2009): Administrativní členění Česka. *Geografické rozhledy*, 19, č. 1, s. 6–7.

PERLÍN, R., KUČEROVÁ, S., KUČERA, Z. (2010): Typologie venkovského prostoru Česka. *Geografie*, 115, č. 2, s. 161–187.

PILEČEK, J. (2010): Koncept sociálního kapitálu: pokus o přehled teoretických a metodických východisek a aplikačních přístupů jeho studia. *Geografie*, 115, 1, s. 64–77.

PILEČEK (2013): Sociální a lidský kapitál jako faktor rozvoje periferních oblastí Česka. Disertační práce. Univerzita Karlova v Praze, Přírodovědecká fakulta, katedra sociální geografie a regionálního rozvoje, Praha, 61 s. + přílohy.

POSTRÁNECKÝ, J. (2010): Regionální politika a regionální rozvoj v České republice. *Urbanismus a územní rozvoj*, 13, č. 5, s. 10–16.

ŘEZNÍČKOVÁ, P. (2012): Diferenciace stability lokálních elit v obcích a mikroregionech Jihočeského kraje. Bakalářská práce. Univerzita Karlova v Praze, Přírodovědecká fakulta, katedra sociální geografie a regionálního rozvoje, Praha, 41 s. + přílohy.

ŘEZNÍČKOVÁ, P. (2015): Územní diferenciace stability lokálních elit v Česku (1994–2010). Diplomová práce. Univerzita Karlova v Praze, Přírodovědecká fakulta, katedra sociální geografie a regionálního rozvoje, Praha, 75 s. + přílohy.

SMEJKAL, M. (2008): Aktéři, stimulační a regulační mechanismy regionálního rozvoje – příklad Pardubického kraje. Dizertační práce. Univerzita Karlova v Praze, Přírodovědecká fakulta, katedra sociální geografie a regionálního rozvoje, Praha, 110 s. + přílohy.

ŠAFR, J., SEDLAČKOVÁ, M. (2006): Sociální kapitál. Koncepty, teorie a metody měření. *Sociologické studie*, 7, Sociologický ústav AV ČR, Praha, 93 s.

VODIČKA, K., CABADA, L. (2003): Politický systém České republiky: historie a současnost. Portál, Praha, s.r.o., 351 s.

WOKOUN, R., MATES, P., KADERÁBKOVÁ, J. a kol. (2011): Základy regionálních věd a veřejné správy. Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o., Plzeň, 474 s.

ZEMAN, L. (2004): Objekty s hrázděnou konstrukcí saského typu v západním Krušnohoří. In: AUGUSTIN, M. (ed.): Historický sborník Karlovarska X. Státní okresní archiv, Karlovy Vary, s. 42-61.

Internetové zdroje

Český statistický úřad (2006): Historický lexikon obcí České republiky – 1869–2005. Dostupné z [<https://www.czso.cz/csu/czso/historicky-lexikon-obci-ceske-republiky-2001-877ljn6lu9>].

Český statistický úřad (2014a): Statistická ročenka Karlovarského kraje 2014. Dostupné z [<https://www.czso.cz/csu/czso/statisticka-rocenka-karlovarskeho-kraje-2014-ir78363t2e>].

Český statistický úřad (2014b): Malý lexikon obcí České republiky – 2014. Dostupné z [https://www.czso.cz/csu/czso/maly-lexikon-obci-ceske-republiky-2014-n-gdc2kaznu1].

Český statistický úřad (2014c): Statistická ročenka České republiky – 2014. Dostupné z [https://www.czso.cz/csu/czso/statisticka-rocenka-ceske-republiky-2014-n-zi0tqklk5k].

Český statistický úřad (2015a): Statistický bulletin – Karlovarský kraj – 1. až 4. čtvrtletí 2014. Dostupné z [https://www.czso.cz/csu/czso/statisticky-bulletin-karlovarsky-kraj-1-az-4-ctvrtleti-2014].

Český statistický úřad (2015b): Portál volby.cz. Dostupné z [https://www.volby.cz].

Karlovarský kraj (2010): Program rozvoje Karlovarského kraje 2007–2013. Strategická část. Dostupné z [http://dataplan.info/img_upload/7bdb1584e3b8a53d337518d988763f8d/prkk_statigraficka_cast_2010.pdf].

Karlovarský kraj (2012a): Program rozvoje Karlovarského kraje pro období 2014–2020. Analýza rozvojových charakteristik a potenciálu Karlovarského kraje 2012). Dostupné z [http://www.kr-karlovarsky.cz/region/Documents/P1_Analyza_PRKK_2x.pdf].

Karlovarský kraj (2012b): Program rozvoje Karlovarského kraje pro období 2014–2020. Strategická část. Dostupné z [http://www.kr-karlovarsky.cz/region/Documents/P2_PRKK_2014_2020_strategie_3.pdf].

Ministerstvo pro místní rozvoj (2013): Strategie regionálního rozvoje ČR 2014–2020. Dostupné z [http://www.mmr.cz/getmedia/08e2e8d8-4c18-4e15-a7e2-0fa481336016/SRR-2014-2020.pdf?ext=.pdf].

Ministerstvo pro místní rozvoj (2015): Politika územního rozvoje České republiky, ve znění Aktualizace č. 1. Dostupné z [http://www.mmr.cz/getmedia/e7ff2b3b-b634-425f-8fa5-6699b8d2f755/2015_VI_8_cistopis_apur_1.pdf?ext=.pdf].

Oficiální web města Jáchymov – Historie města, dostupné z [http://www.mestojachymov.cz/historie/d-1026/p1=2110].

Seznam příloh

Příloha 1 – Metodika výpočtu stability regionálních elit: Karlovarský kraj (2000–2012)

Příloha 2 – Dotazník pro zastupitele Karlovarského kraje (2014)

Příloha 3 – Výsledky voleb do zastupitelstev krajů Česka (2000–2012)

Příloha 4 (CD) – Databáze krajských zastupitelů v Česku vzešlých z voleb v letech 2000, 2004, 2008 a 2012

Příloha 1 – Metodika výpočtu stability regionálních elit: Karlovarský kraj (2000–2012)

Rok	Příjmení, jméno	Váha	Rok	Příjmení, jméno	Váha	Rok	Příjmení, jméno	Váha	Rok	Příjmení, jméno	Váha
2012	Balátka Miroslav	4	2012	Černý Václav	12	2012	Hora Josef	8	2012	Jurčák František	4
2012	Bartůňková Věra	4	2000	Červenka Jiří	4	2000	Horký Petr	4	2012	Kalaš Oleg	4
2000	Behenský Jiří	4	2004	Červenka Jiří	8	2004	Horký Petr	8	2000	Kertész Josef	4
2004	Behenský Jiří	8	2000	Dietz Jiří	4	2000	Horník Jan	4	2008	Keřka Petr	4
2008	Berka Zdeněk	4	2000	Dušek Stanislav	4	2004	Horník Jan	8	2012	Kisák Jiří	4
2000	Bešťáková Kamila	4	2004	Dušek Stanislav	8	2008	Horník Jan	12	2008	Kočvara Jaroslav	4
2004	Bešťáková Kamila	8	2000	Eliáš Jiří	4	2012	Horník Jan	16	2008	Kotek Jiří	4
2012	Blažek Dalibor	4	2004	Fiala Jaroslav	4	2000	Hozmanová Hana	4	2012	Kotek Jiří	8
2000	Boček Jaroslav	4	2004	Fiedlerová Zdeňka	4	2008	Hozmanová Hana	8	2000	Král Ladislav	4
2000	Bolvari René	4	2000	Gold Radomil	4	2012	Hozmanová Hana	12	2008	Křížová Jana	4
2004	Bolvari René	8	2004	Gold Radomil	8	2004	Hybner Tomáš	4	2008	Kubín Stanislav	4
2000	Borka Jaroslav	4	2008	Gold Radomil	12	2008	Hybner Tomáš	8	2012	Kulhánek Petr	4
2004	Borka Jaroslav	8	2008	Hadrava Jan	4	2000	Chrástová Libuše	4	2008	Kuliš Petr	4
2008	Borka Jaroslav	12	2012	Hajská Bohuslava	4	2004	Chrástová Libuše	8	2000	Kuttner Jaromír	4
2012	Borka Jaroslav	16	2000	Haláková Olga	4	2000	Jakobec Karel	4	2008	Larva Václav	4
2008	Bradáč Jaroslav	4	2004	Haláková Olga	8	2004	Jakobec Karel	8	2004	Máj Petr	4
2012	Brdlík Jiří	4	2004	Hanzl Václav	4	2008	Jakobec Karel	12	2000	Malý Josef	4
2008	Bureš Jan	4	2008	Havel Bohdan	4	2012	Jakobec Karel	16	2004	Malý Josef	8
2000	Businský Jaroslav	4	2008	Havel Martin	4	2000	Jakubík Václav	4	2008	Malý Josef	12
2004	Businský Jaroslav	8	2012	Havel Martin	8	2004	Jakubík Václav	8	2000	Martínek Petr	4
2012	Čekan Pavel	4	2004	Havrdá Radomil	4	2008	Jakubík Václav	12	2004	Martínek Petr	8
2008	Čermák Miloslav	4	2004	Holan Jiří	4	2012	Jakubík Václav	16	2008	Matějka Milan	4
2012	Čermák Miloslav	8	2008	Holan Jiří	8	2000	Janisch Edmund	4	2008	Mleziva Václav	4
2004	Černý Václav	4	2012	Holan Jiří	12	2012	Janisch Edmund	8	2012	Mleziva Václav	8
2008	Černý Václav	8	2008	Hora Josef	4	2000	Joza Václav	4	2004	Morávek Jiří	4

Rok	Příjmení, jméno	Váha	Rok	Příjmení, jméno	Váha	Rok	Příjmení, jméno	Váha	Rok	Příjmení, jméno	Váha
2000	Murčo Josef	4	2012	Pavel Josef	12	2004	Strmeň Stanislav	8	2012	Vojtová Barbora	4
2004	Murčo Josef	8	2008	Petříková Jana	4	2000	Strnadová Jana	4	2000	Volavková Ellen	4
2008	Murčo Josef	12	2012	Pisár Robert	4	2004	Strnadová Jana	8	2004	Volavková Ellen	8
2012	Murčo Josef	16	2008	Plevný Miroslav	4	2004	Strnadová Dagmar	4	2008	Volavková Ellen	12
2000	Mutinský Jiří	4	2012	Plevný Miroslav	8	2004	Svoboda Jan	4	2000	Výborný Zdeněk	4
2004	Mutinský Jiří	8	2000	Pobežal Ján	4	2008	Svoboda Jan	8	2004	Vylita Tomáš	4
2008	Navrátil Petr	4	2008	Podzemská Berenika	4	2008	Svoboda Tomáš	4	2012	Wernerová Markéta	4
2012	Navrátil Petr	8	2000	Pokora Lubomír	4	2012	Svoboda Tomáš	8	2000	Zborník Jan	4
2000	Němec Luděk	4	2012	Pokorný Luboš	4	2012	Šindelář Petr	4	2004	Zborník Jan	8
2004	Němec Luděk	8	2012	Riško Michal	4	2000	Šmat Ivan	4	2012	Zahradníček Petr	4
2008	Novák Radek	4	2000	Roubínek Zdeněk	4	2008	Štál Pavel	4	2008	Žák Jaroslav	4
2008	Novotný Josef	4	2004	Růžička Jaroslav	4	2012	Tancibudek Jan	4	2000	Žikeš Ivan	4
2012	Novotný Josef	8	2000	Řezníček Kamil	4	2004	Tichý Roman	4	2004	Žikeš Ivan	8
2004	Orálek Luboš	4	2004	Řezníček Kamil	8	2012	Ulisch Richard	4	2000	Živný Václav	4
2008	Orálek Luboš	8	2008	Řezníček Kamil	12	2008	Vajentová Eva	4	2004	Živný Václav	8
2008	Páník Jakub	4	2000	Sequens Luděk	4	2012	Vajentová Eva	8	2008	Živný Václav	12
2012	Páník Jakub	8	2004	Sequens Luděk	8	2000	Vanoušek Pavel	4	2012	Živný Václav	16
2012	Paprsek Pavel	4	2008	Sloup Václav	4	2004	Vanoušek Pavel	8			
2000	Patara Miloš	4	2012	Sloup Václav	8	2012	Vastl Oldřich	4		suma	1096
2000	Pavel Josef	4	2000	Smutný Pavel	4	2004	Veselý Václav	4		počet mandátů	180
2004	Pavel Josef	8	2000	Strmeň Stanislav	4	2012	Vildumetzová Jana	4		stabilita elit	6,089

Zdroj: upraveno dle Řezníčková (2015)

Příloha 2 – Dotazník pro zastupitele Karlovarského kraje (2014)

DOTAZNÍK PRO ZASTUPITELE KARLOVARSKÉHO KRAJE v rámci výzkumu role krajských zastupitelů v regionálním rozvoji

Vážený pane ...,

dovolte mi požádat Vás o vyplnění předloženého dotazníku. Dotazník se skládá ze 13 otázek a jeho vyplnění Vám nezabere více než 15 minut času. Na jednotlivé otázky neexistuje správná ani špatná odpověď, jejich cílem je pouze zjistit Vaše názory a postoje. Výsledky šetření budou zpracovány anonymně a stanou se součástí mé diplomové práce.

1) Jak dlouho žijete v místě Vašeho současného bydliště?

(**zvýrazněte** jednu možnost)

1. od svého narození, bez přerušení
2. od svého narození, ale s přerušením (bydlel jsem mezitím i jinde)
3. přistěhoval jsem se z jiného místa v kraji, uveďte .....
4. přistěhoval jsem se z jiného kraje, uveďte .....
5. nevím, nedokážu odpovědět

2) Jak velké území vnímáte pod pojmem „domov“?

(**zvýrazněte** jednu možnost)

1. území o rozloze mikroregionu
2. území o rozloze okresu
3. území o rozloze kraje
4. jiné území, uveďte .....
5. nevím, nedokážu odpovědět

3) Cítíte se být obyvatelem:

(v každém řádku **zvýrazněte** jednu hodnotu z nabízené škály, přičemž: 1 = určitě ano; 2 = spíše ano; 3 = spíše ne; 4 = vůbec ne; 5 = nevím, nedokážu odpovědět)

1. obce	1	-	2	-	3	-	4	-	5
2. mikroregionu	1	-	2	-	3	-	4	-	5
3. okresu	1	-	2	-	3	-	4	-	5
4. kraje	1	-	2	-	3	-	4	-	5
5. Česka	1	-	2	-	3	-	4	-	5

4) Pokud byste si mohl vybrat, chtěl byste v budoucnu žít:

(**zvýrazněte** jednu možnost)

1. v místě Vašeho současného bydliště
2. jinde, ale na území Karlovarského kraje
3. jinde, mimo území Karlovarského kraje
4. nevím, nedokážu odpovědět

5) Ohodnoťte prosím, do jaké míry Vás uvedené faktory poutají k místu, kde žijete:

(v každém řádku **zvýrazněte** jednu hodnotu z nabízené škály, přičemž: 1 = určitě ano; 2 = spíše ano; 3 = spíše ne; 4 = vůbec ne; 5 = nevím, nedokážu odpovědět)

1. zvyk (cítíte se zde doma)	1	-	2	-	3	-	4	-	5
2. zaměstnání	1	-	2	-	3	-	4	-	5
3. bydlení	1	-	2	-	3	-	4	-	5
4. rodina, rodinné zázemí	1	-	2	-	3	-	4	-	5
5. přátelé, přátelské vztahy	1	-	2	-	3	-	4	-	5
6. krajina	1	-	2	-	3	-	4	-	5
7. životní prostředí	1	-	2	-	3	-	4	-	5
8. jiný důvod (uveďte)	1	-	2	-	3	-	4	-	5

6) V Karlovarském kraji můžete být dle Vašeho názoru hrdý na:

(v každém řádku **zvýrazněte** jednu hodnotu z nabízené škály, přičemž: 1 = určitě ano; 2 = spíše ano; 3 = spíše ne; 4 = vůbec ne; 5 = nevím, nedokážu odpovědět)

1. životní prostředí	1	-	2	-	3	-	4	-	5
2. přírodu a krajinu	1	-	2	-	3	-	4	-	5
3. historii regionu	1	-	2	-	3	-	4	-	5
4. osobnosti, které oblast dala světu	1	-	2	-	3	-	4	-	5
5. památky	1	-	2	-	3	-	4	-	5
6. zvyky a tradice	1	-	2	-	3	-	4	-	5
7. vlastnosti zdejších lidí	1	-	2	-	3	-	4	-	5
8. sportovní aktivity a úspěchy	1	-	2	-	3	-	4	-	5
9. současnou ekonomickou situaci	1	-	2	-	3	-	4	-	5
10. možnosti kulturního vyžití	1	-	2	-	3	-	4	-	5
11. jiné (uveďte)	1	-	2	-	3	-	4	-	5

7. Vyberte prosím tři z následujících oblastí, které v Karlovarském kraji dle Vašeho názoru vyžadují přednostní řešení nebo finanční podporu (zvýrazněte**):**

1. životní prostředí
2. zaměstnanost, nabídka pracovních míst
3. podnikání
4. technický pokrok a inovace
5. školství a vzdělávání
6. zdravotnictví a sociální péče
7. doprava a technická infrastruktura
8. cestovní ruch
9. otázka menšin
10. jiné, uveďte .....

8) Ohodnoťte prosím význam uvedených cílů a postupů rozvojových strategií pro Karlovarský kraj:

(v každém řádku **zvýrazněte** jednu hodnotu z nabízené škály, přičemž: 1 = velmi důležité; 2 = spíše důležité; 3 = spíše nedůležité; 4 = nedůležité; 5 = nevím, nedokážu odpovědět)

1. podporovat rovnoměrný rozvoj celého území kraje (bránit prohlubování rozdílů)
1 - 2 - 3 - 4 - 5
2. přednostně podporovat rozvoj krajského města
1 - 2 - 3 - 4 - 5
3. přednostně podporovat rozvoj méně vyspělých oblastí
1 - 2 - 3 - 4 - 5
4. podporovat rozvoj vysokých škol a institucí vědy a výzkumu v kraji
1 - 2 - 3 - 4 - 5

5. přednostně podporovat malé a střední podnikatele v kraji

1 - 2 - 3 - 4 - 5

6. podporovat příliv zahraničních investic a zahraničních firem

1 - 2 - 3 - 4 - 5

7. udržet a obnovit výrobní odvětví, kterými byl kraj proslavený

1 - 2 - 3 - 4 - 5

8. podporovat vybudování dálničního napojení na Prahu

1 - 2 - 3 - 4 - 5

9. rozvíjet turistický ruch a vytvářet pro něj co nejlepší podmínky

1 - 2 - 3 - 4 - 5

10. získat prostředky na rozvoj kraje z fondů Evropské unie

1 - 2 - 3 - 4 - 5

9) Jaký projekt v rámci rozvoje Karlovarského kraje byste v současné době označila za prioritní?
Uveďte:

10. Ohodnot'te prosím, do jaké míry se dle Vašeho názoru v rozvoji Karlovarského kraje podílejí následující subjekty a instituce:

(v každém řádku **zvýrazněte** jednu hodnotu z nabízené škály, přičemž: 1 = zásadně; 2 = dostatečně; 3 = nedostatečně; 4 = vůbec; 5 = nevím, nedokážu odpovědět)

1. lokální – místní <u>samospráva</u>	1	-	2	-	3	-	4	-	5
2. regionální – krajská <u>samospráva</u>	1	-	2	-	3	-	4	-	5
3. celostátní – ústřední orgány	1	-	2	-	3	-	4	-	5
4. mezinárodní – např. Evropská unie	1	-	2	-	3	-	4	-	5
5. podnikatelská sféra	1	-	2	-	3	-	4	-	5
6. neziskové organizace	1	-	2	-	3	-	4	-	5
7. kulturní a vzdělávací instituce	1	-	2	-	3	-	4	-	5

11) V následující mapě jsou vyznačeny regiony, které z mnoha hledisek vykazují podobné charakteristiky. Uveďte prosím, který z regionů – označených čísly 1 až 5 – dle Vašeho názoru zasluhuje z hlediska rozvoje největší pozornost (**zvýrazněte**):

1 - 2 - 3 - 4 - 5

12) Co Vás motivovalo ke vstupu do politiky? Uved'te:

.....

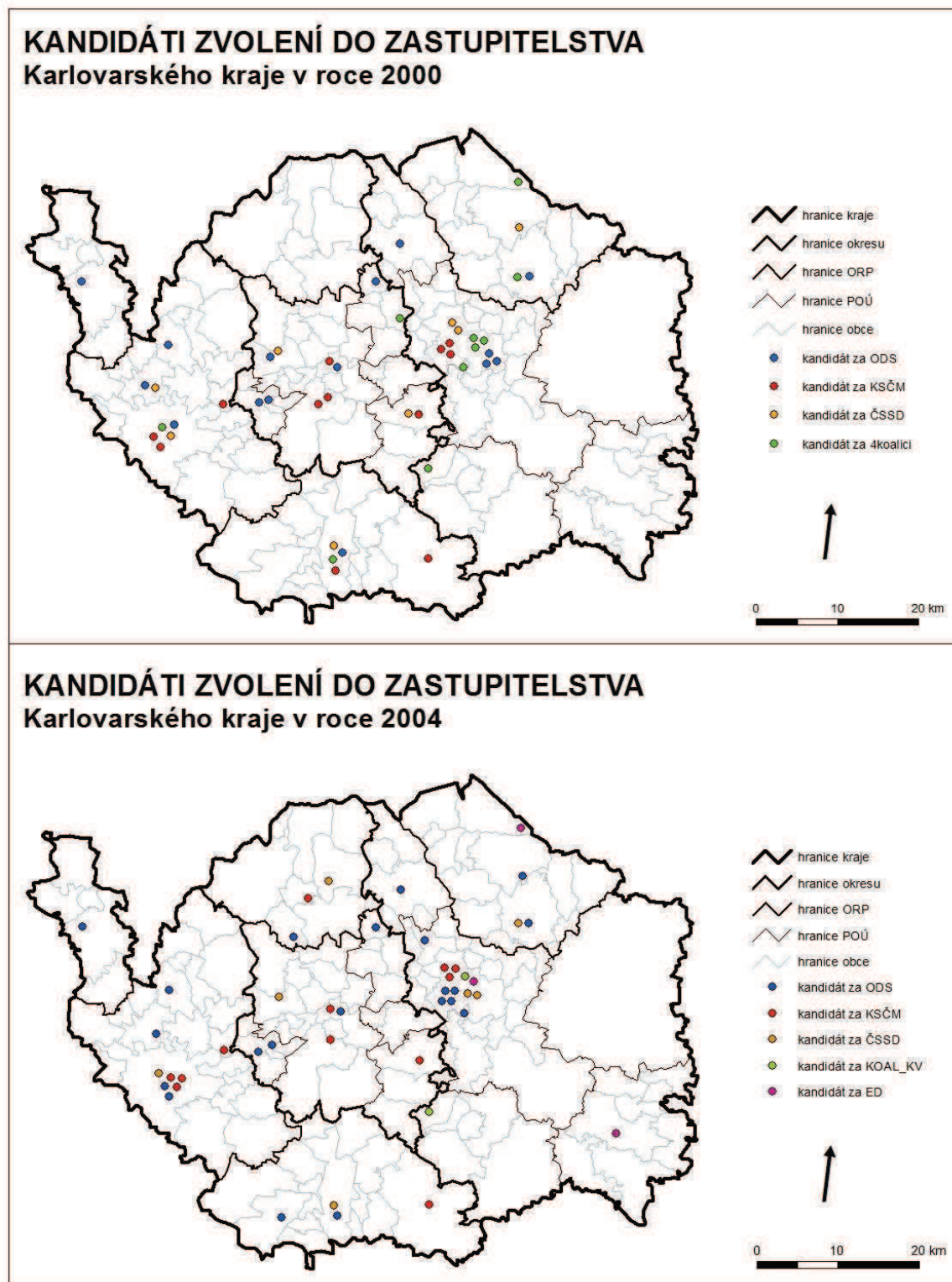
13) Pokuste se jedním nebo několika slovy vyjádřit, co je nejcharakterističtější symbolem Karlovarského kraje. Uved'te:

.....

DĚKUJI VÁM ZA VAŠE ODPOVĚDI A ČAS, KTERÝ JSTE VYPLNĚNÍ DOTAZNÍKU VĚNOVAL.

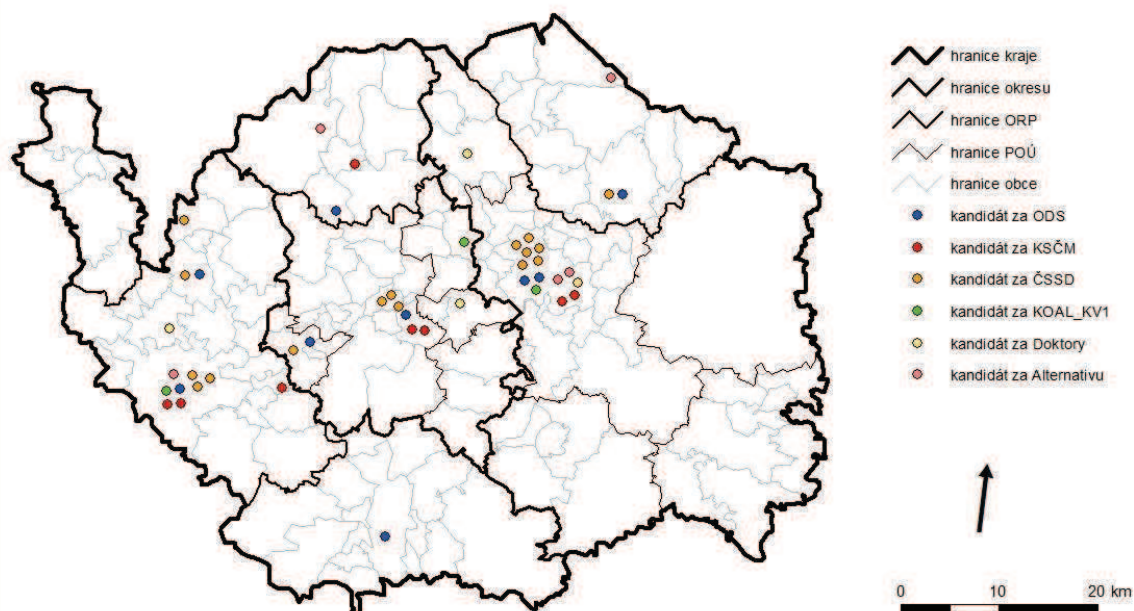
Příloha 3 – Výsledky voleb do zastupitelstev krajů Česka (2000–2012)

Pozn.: Mapy byly konstruovány na základě databáze krajských zastupitelů, údaje byly získány prostřednictvím volebního serveru Českého statistického úřadu (www.volby.cz).

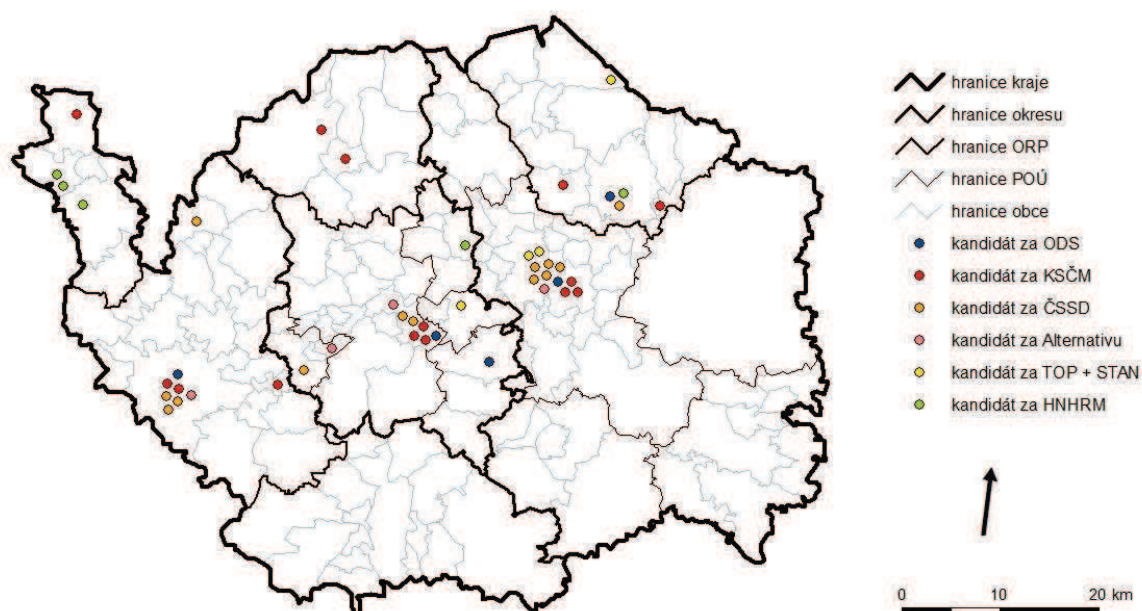

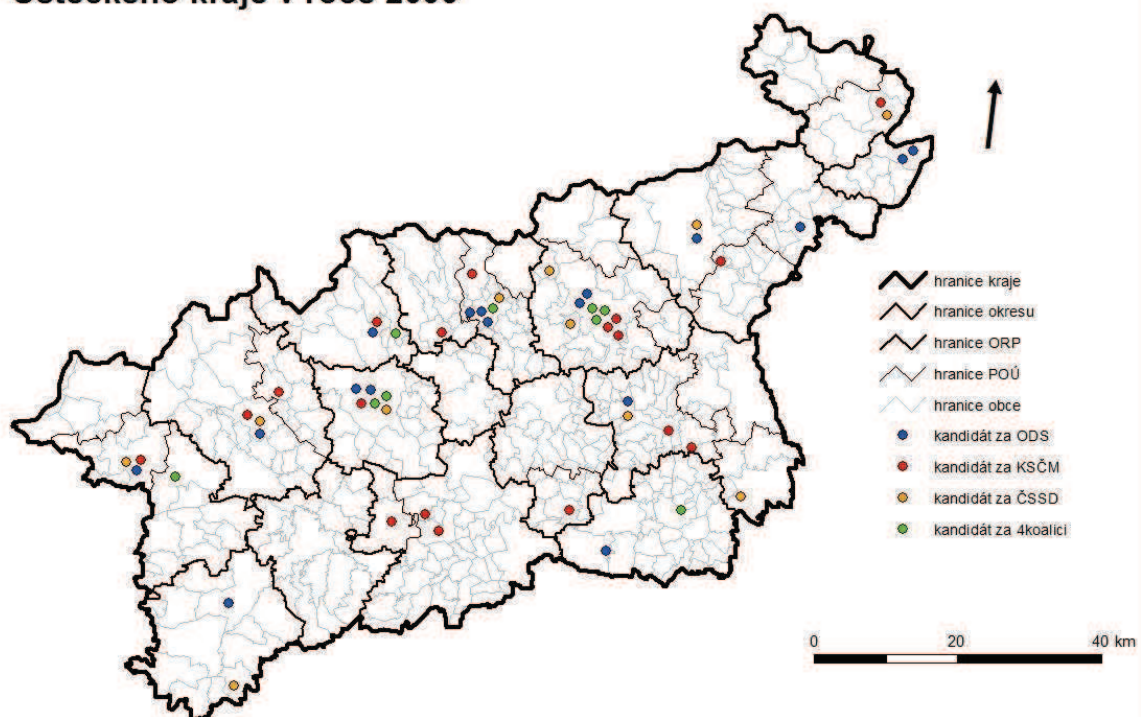
KANDIDÁTI ZVOLENÍ DO ZASTUPITELSTVA Karlovarského kraje v roce 2008

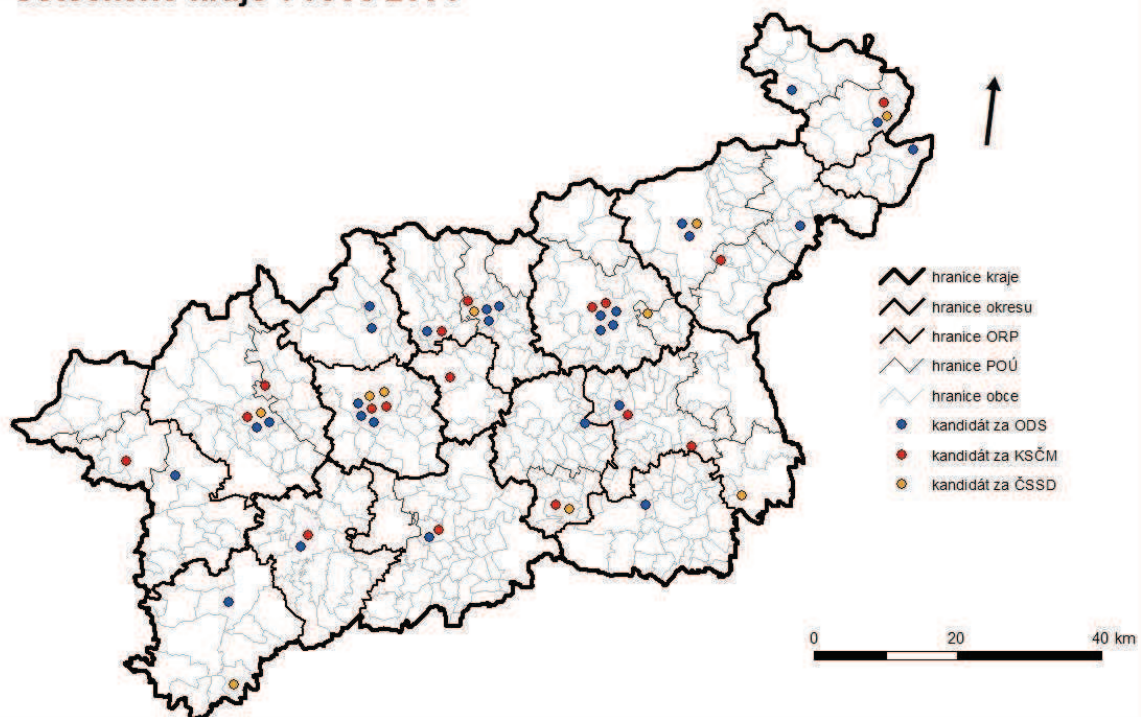
KANDIDÁTI ZVOLENÍ DO ZASTUPITELSTVA Karlovarského kraje v roce 2012

KANDIDÁTI ZVOLENÍ DO ZASTUPITELSTVA Ústeckého kraje v roce 2000

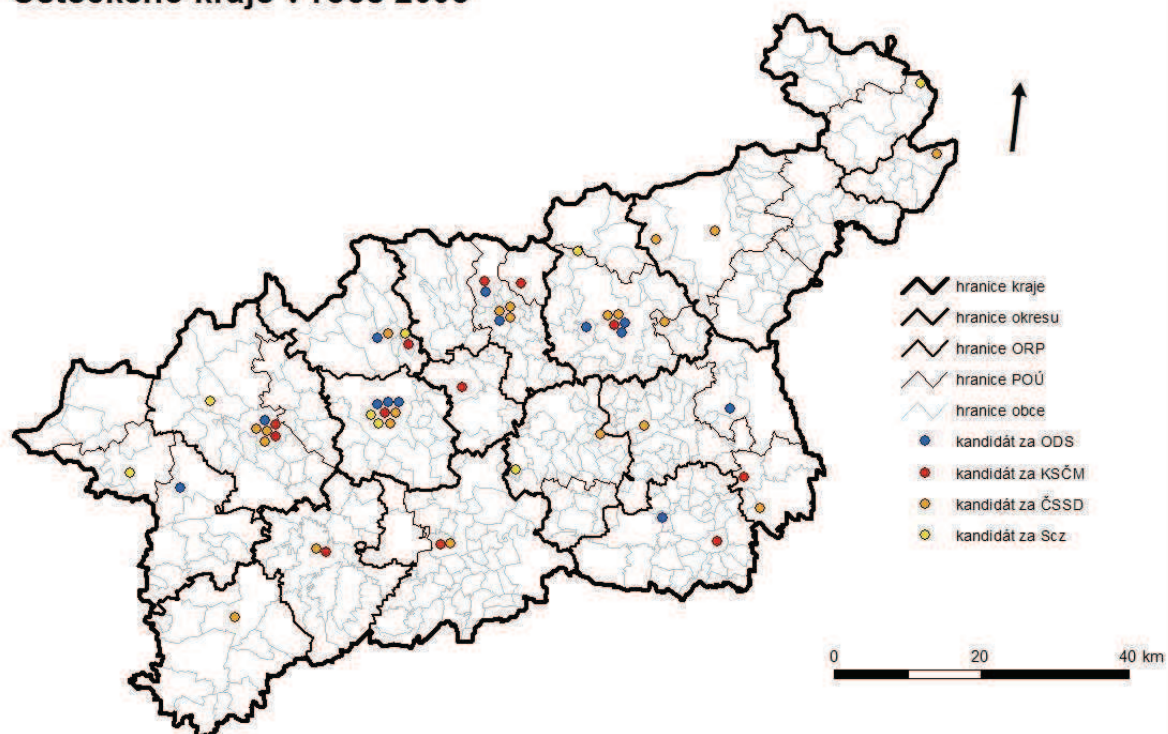

KANDIDÁTI ZVOLENÍ DO ZASTUPITELSTVA Ústeckého kraje v roce 2004

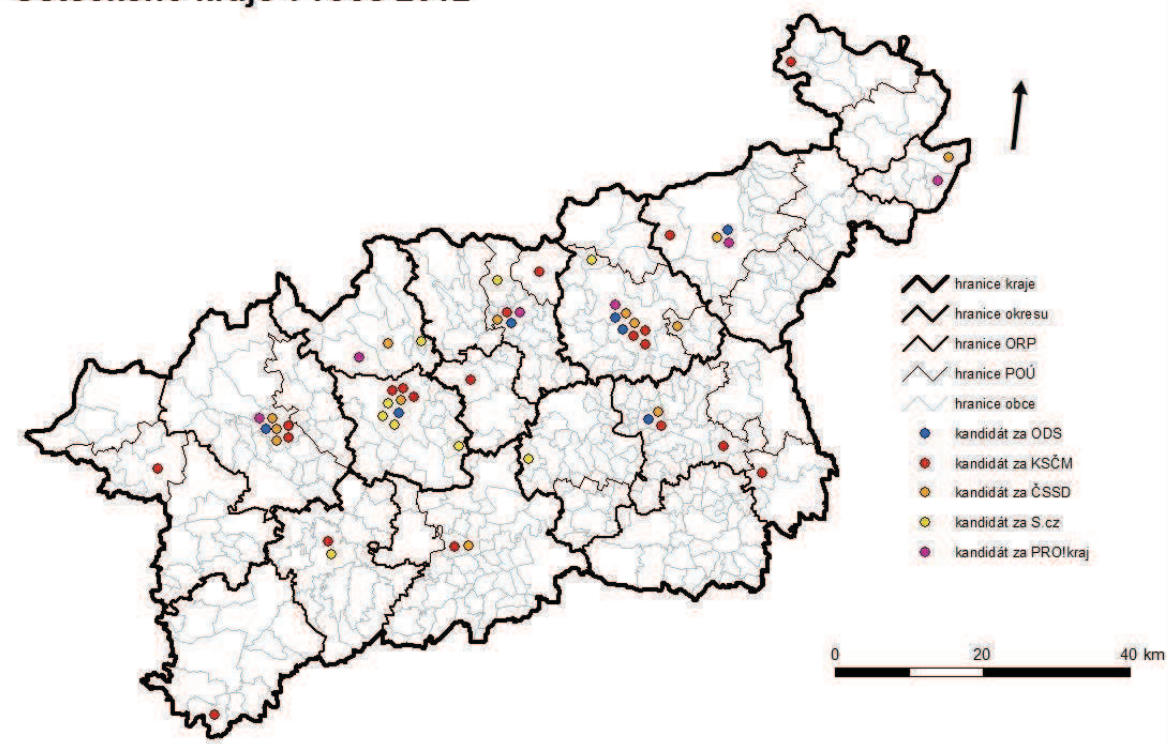

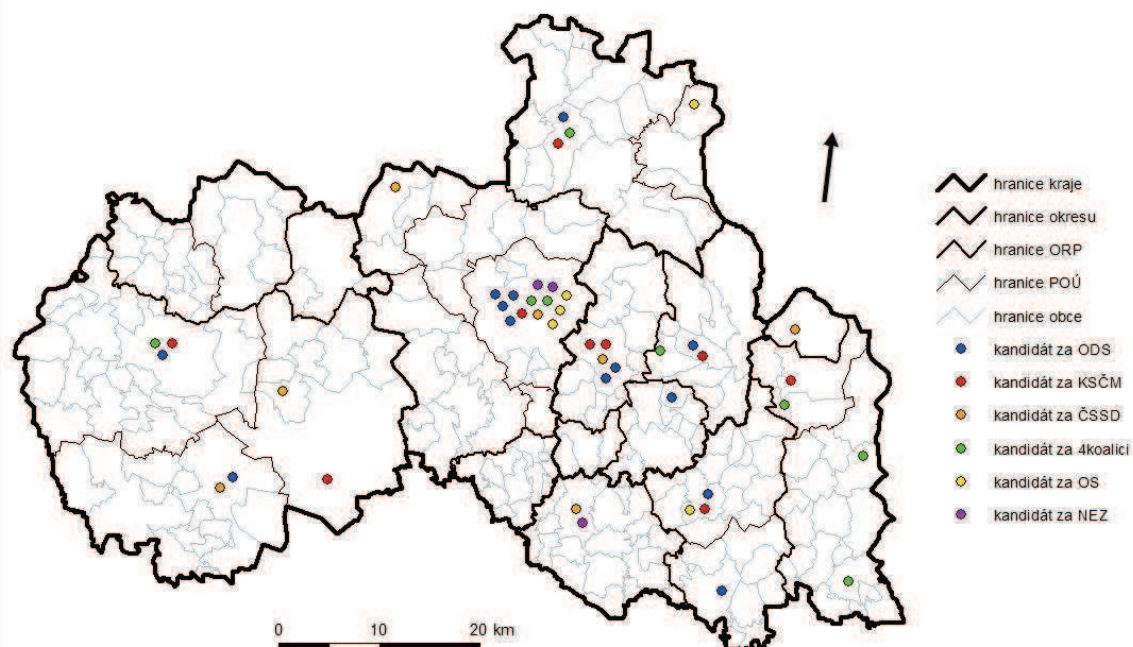
KANDIDÁTI ZVOLENÍ DO ZASTUPITELSTVA Ústeckého kraje v roce 2008

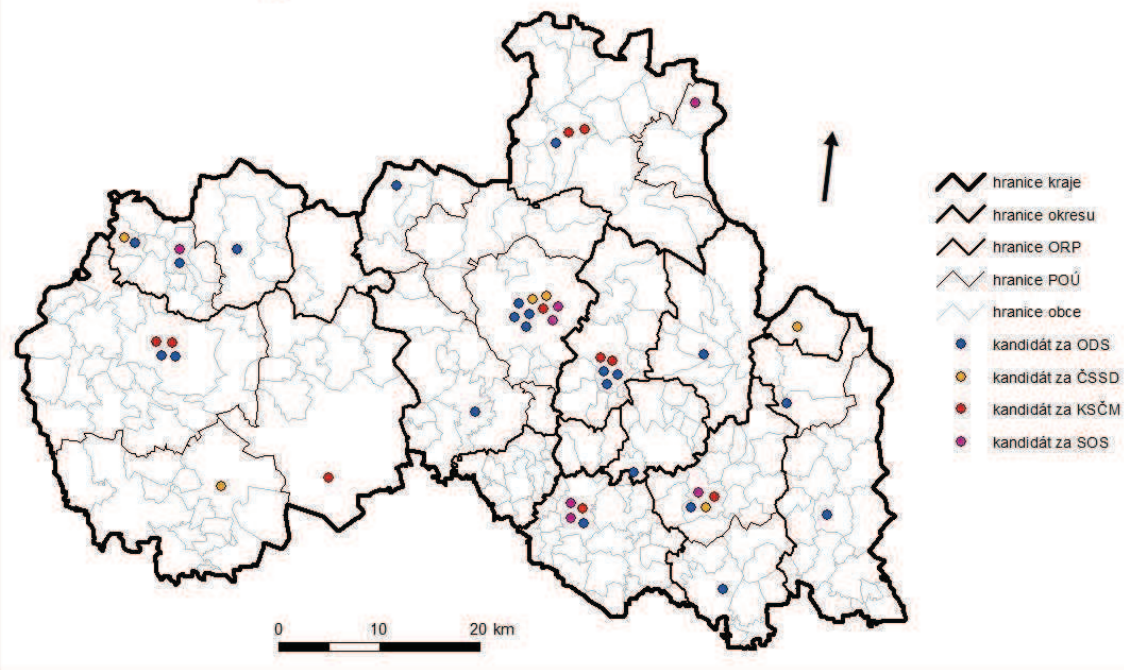
KANDIDÁTI ZVOLENÍ DO ZASTUPITELSTVA Ústeckého kraje v roce 2012

KANDIDÁTI ZVOLENÍ DO ZASTUPITELSTVA Libereckého kraje v roce 2000

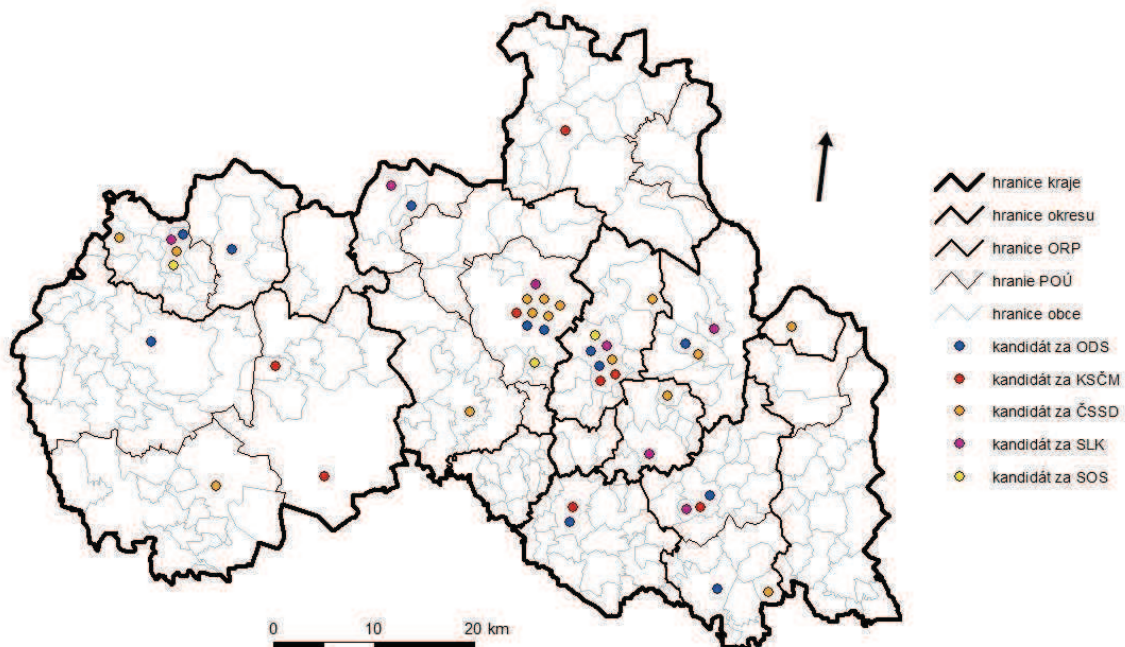

KANDIDÁTI ZVOLENÍ DO ZASTUPITELSTVA Libereckého kraje v roce 2004

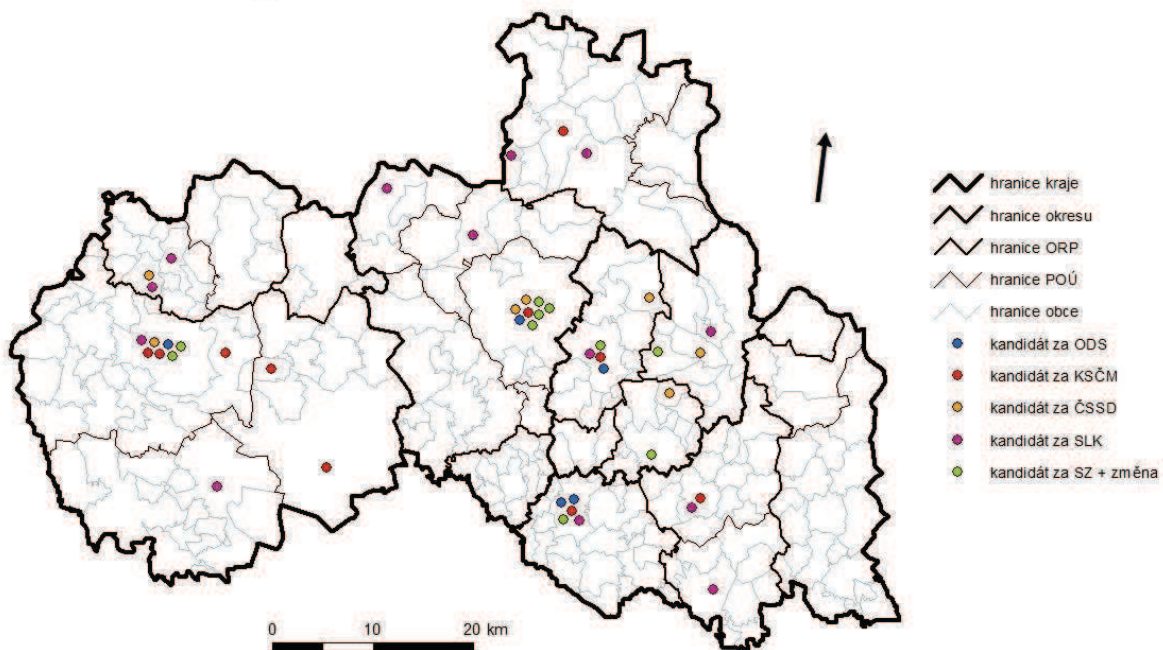

KANDIDÁTI ZVOLENÍ DO ZASTUPITELSTVA Libereckého kraje v roce 2008

KANDIDÁTI ZVOLENÍ DO ZASTUPITELSTVA Libereckého kraje v roce 2012

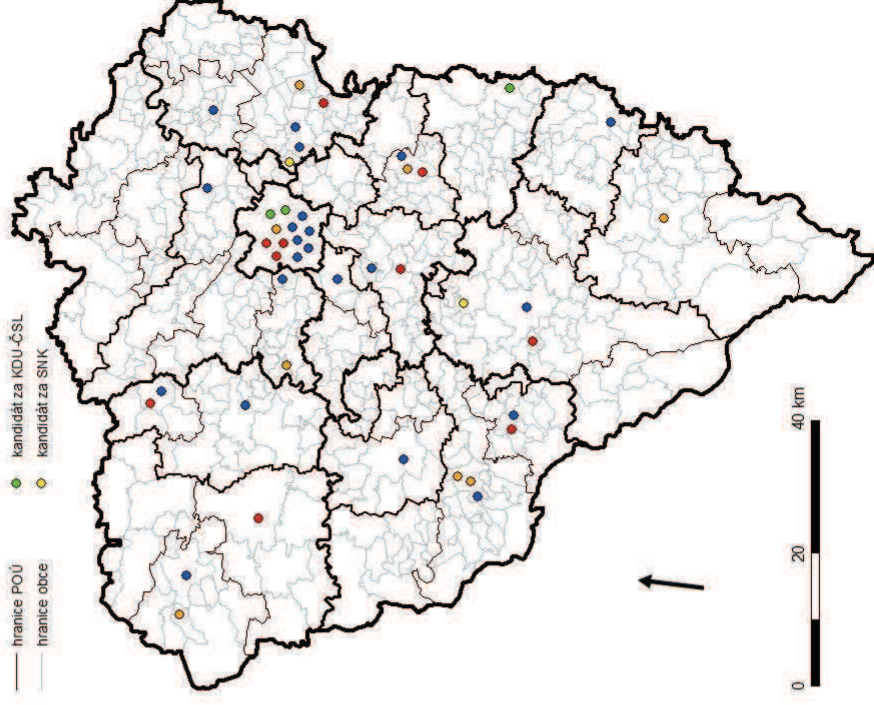
KANDIDÁTI ZVOLENÍ DO ZASTUPITELSTVA Plzeňského kraje v roce 2000

- hranice kraje
- hranice okresu
- hranice ORP
- hranice POÚ
- hranice obce
- kandidát za ODS
- kandidát za KSČM
- kandidát za ČSSD
- kandidát za 4koalici
- kandidát za NEZ

KANDIDÁTI ZVOLENÍ DO ZASTUPITELSTVA Plzeňského kraje v roce 2004

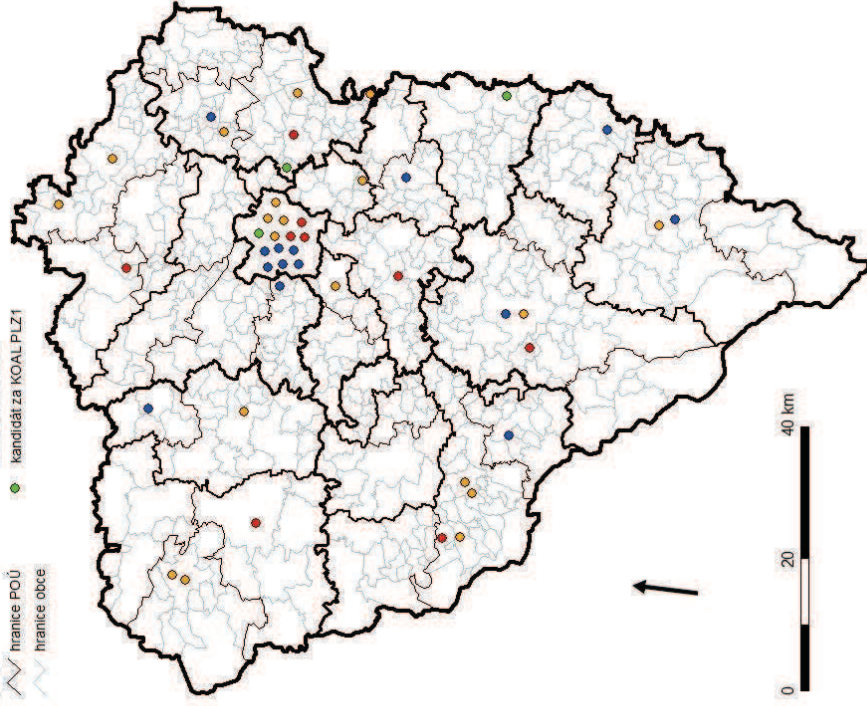
- hranice kraje
- hranice okresu
- hranice ORP
- hranice POÚ
- hranice obce
- kandidát za ODS
- kandidát za KSČM
- kandidát za ČSSD
- kandidát za KDU-ČSL
- kandidát za SNK

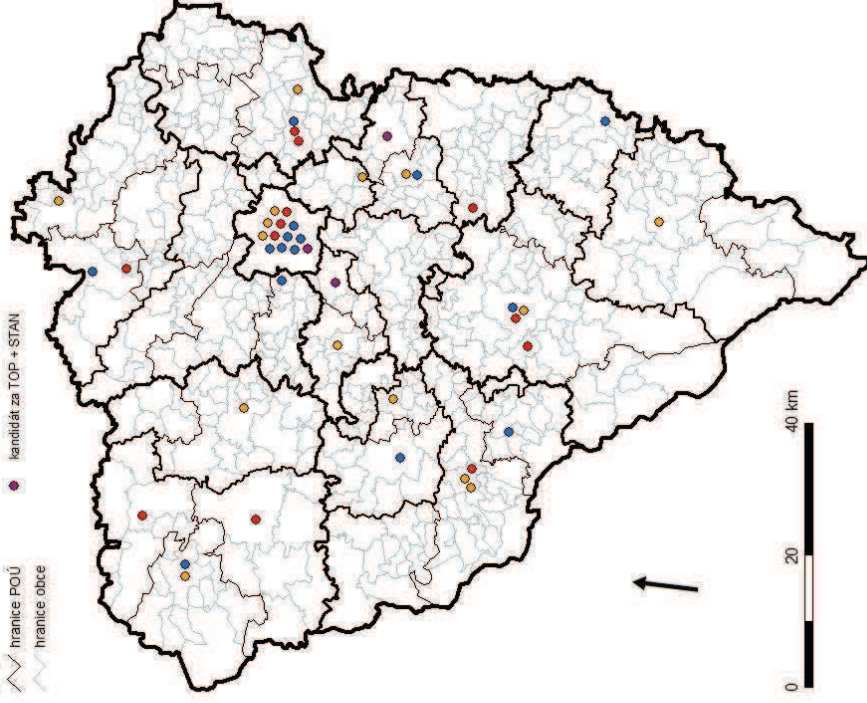
KANDIDÁTI ZVOLENÍ DO ZASTUPITELSTVA Plzeňského kraje v roce 2008

- hranice kraje
- hranice okresu
- hranice ORP
- hranice POÚ
- hranice obce
- kandidát za ODS
- kandidát za KSČM
- kandidát za ČSSD
- kandidát za KOAL PLZ1

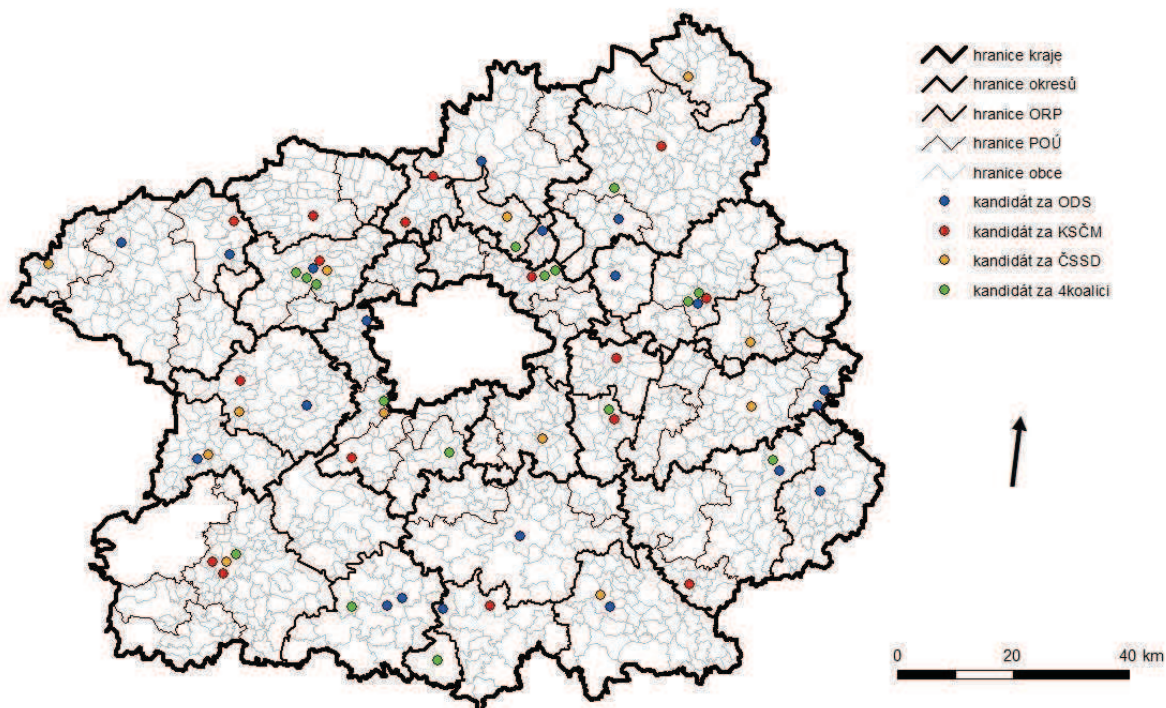

KANDIDÁTI ZVOLENÍ DO ZASTUPITELSTVA Plzeňského kraje v roce 2012

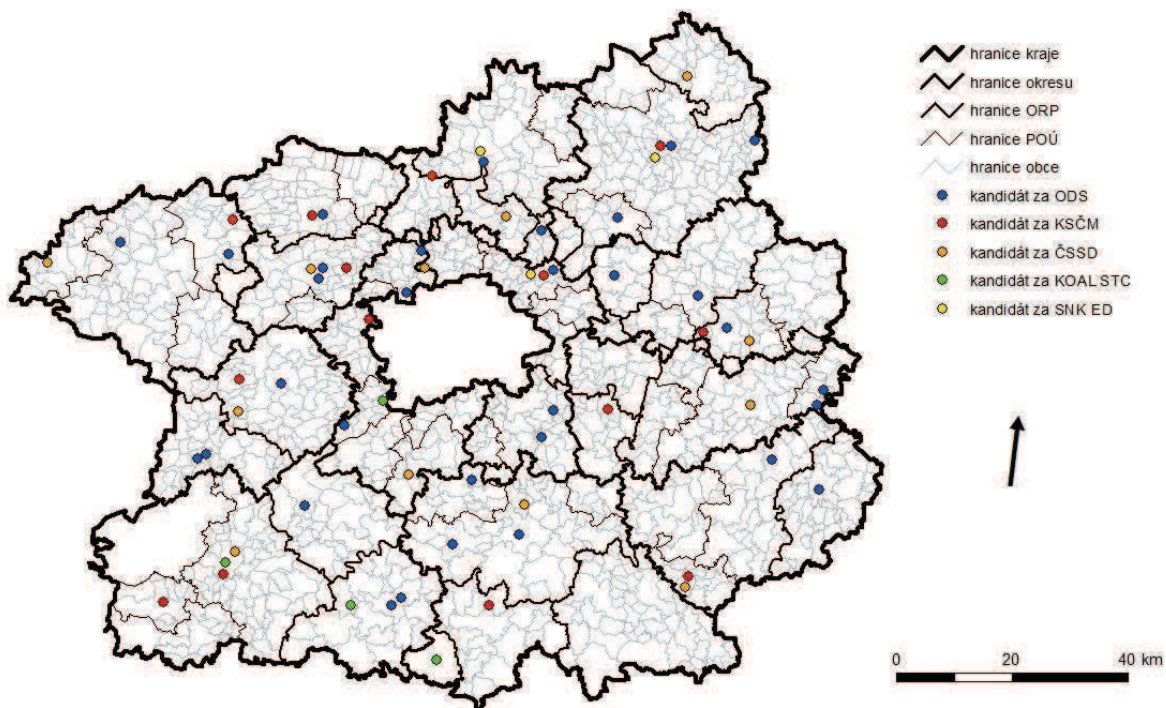
- hranice kraje
- hranice okresu
- hranice ORP
- hranice POÚ
- hranice obce
- kandidát za ODS
- kandidát za KSČM
- kandidát za ČSSD
- kandidát za TOP + STAN

KANDIDÁTI ZVOLENÍ DO ZASTUPITELSTVA Středočeského kraje v roce 2000

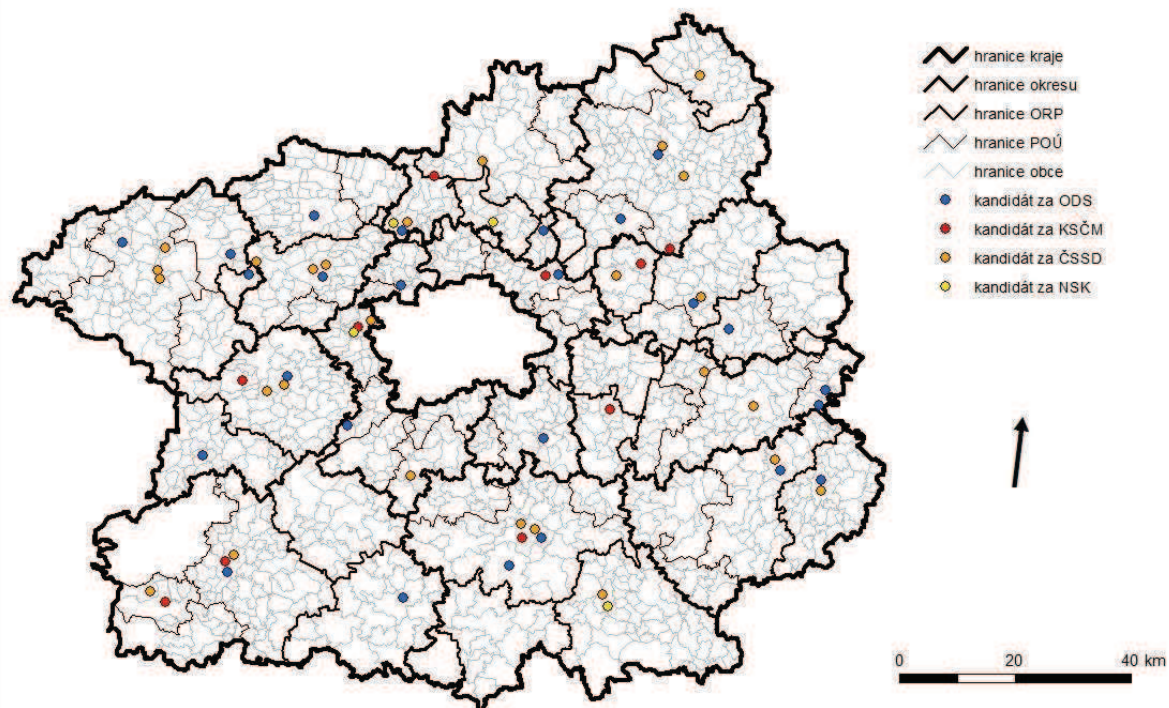

KANDIDÁTI ZVOLENÍ DO ZASTUPITELSTVA Středočeského kraje v roce 2004

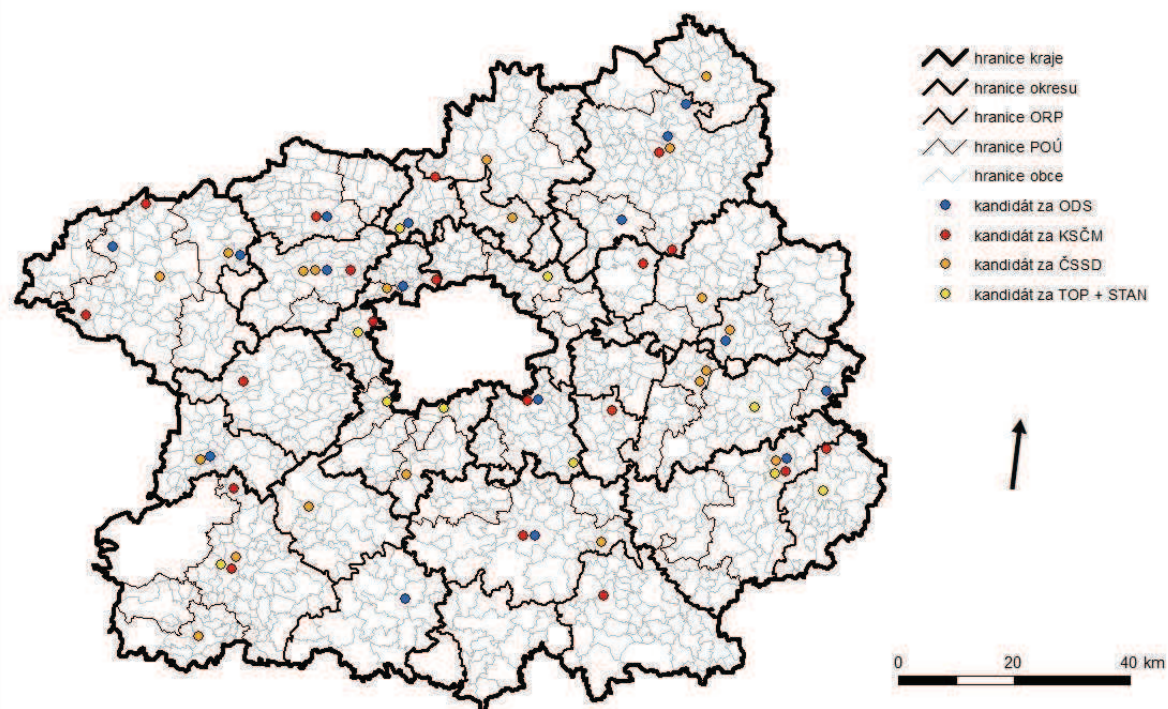

KANDIDÁTI ZVOLENÍ DO ZASTUPITELSTVA Středočeského kraje v roce 2008

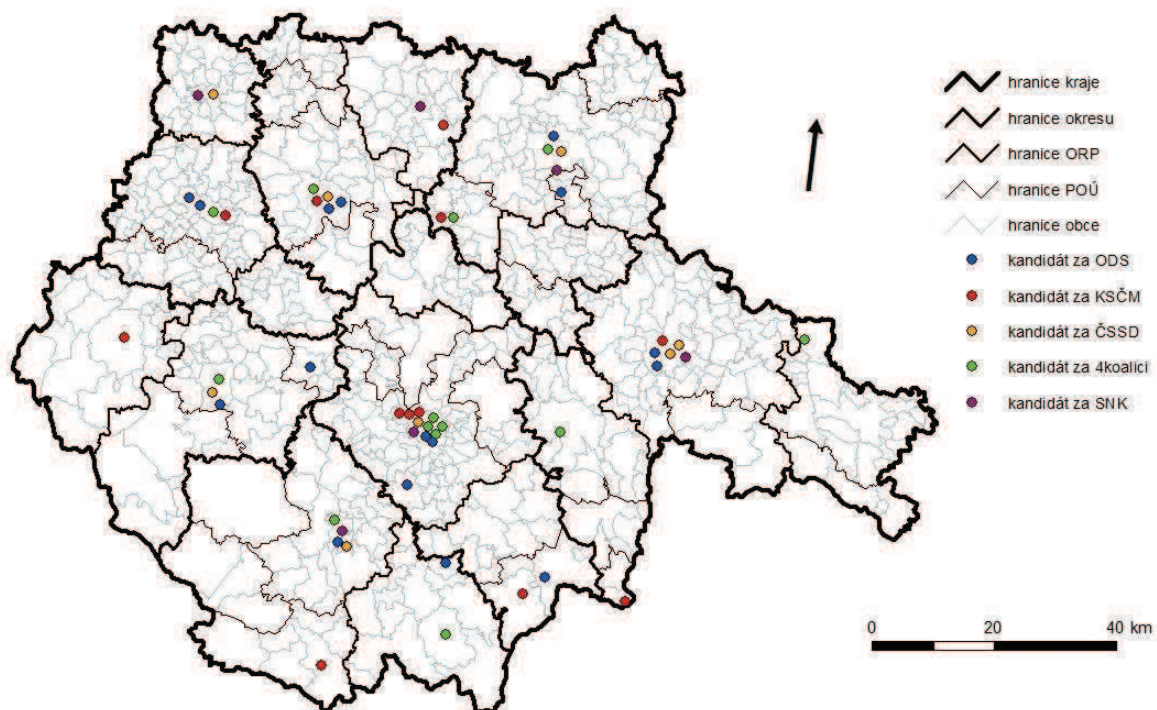

KANDIDÁTI ZVOLENÍ DO ZASTUPITELSTVA Středočeského kraje v roce 2012

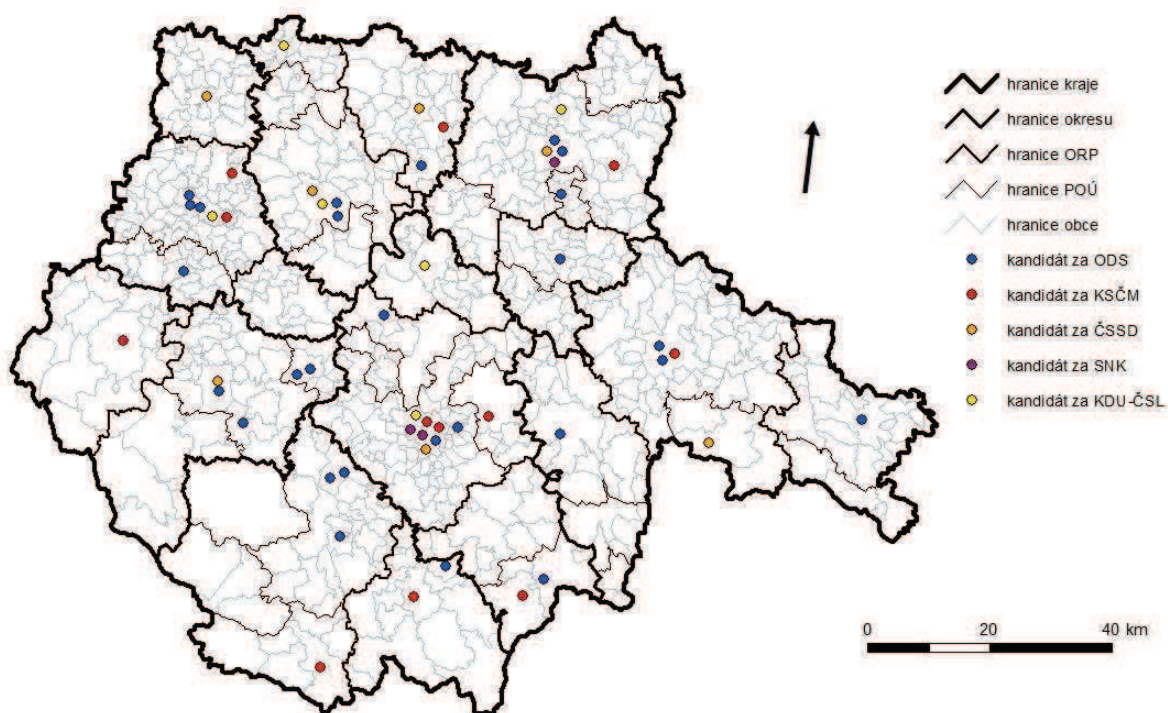

KANDIDÁTI ZVOLENÍ DO ZASTUPITELSTVA Jihočeského kraje v roce 2000

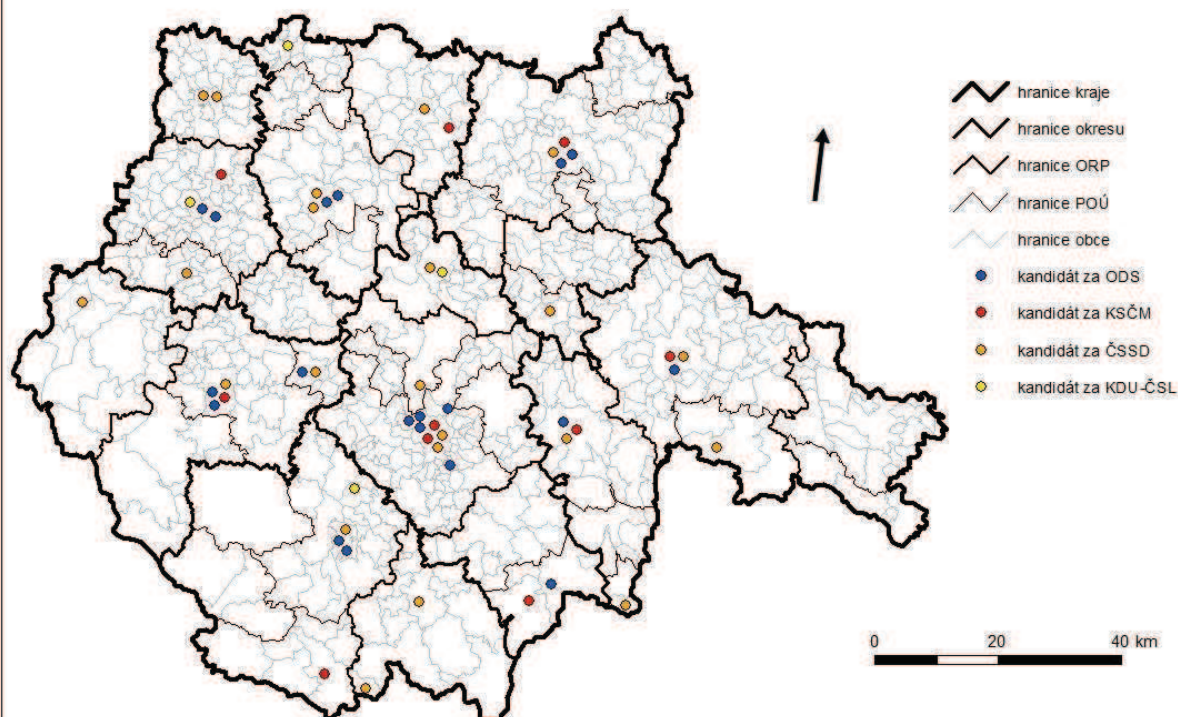

KANDIDÁTI ZVOLENÍ DO ZASTUPITELSTVA Jihočeského kraje v roce 2004

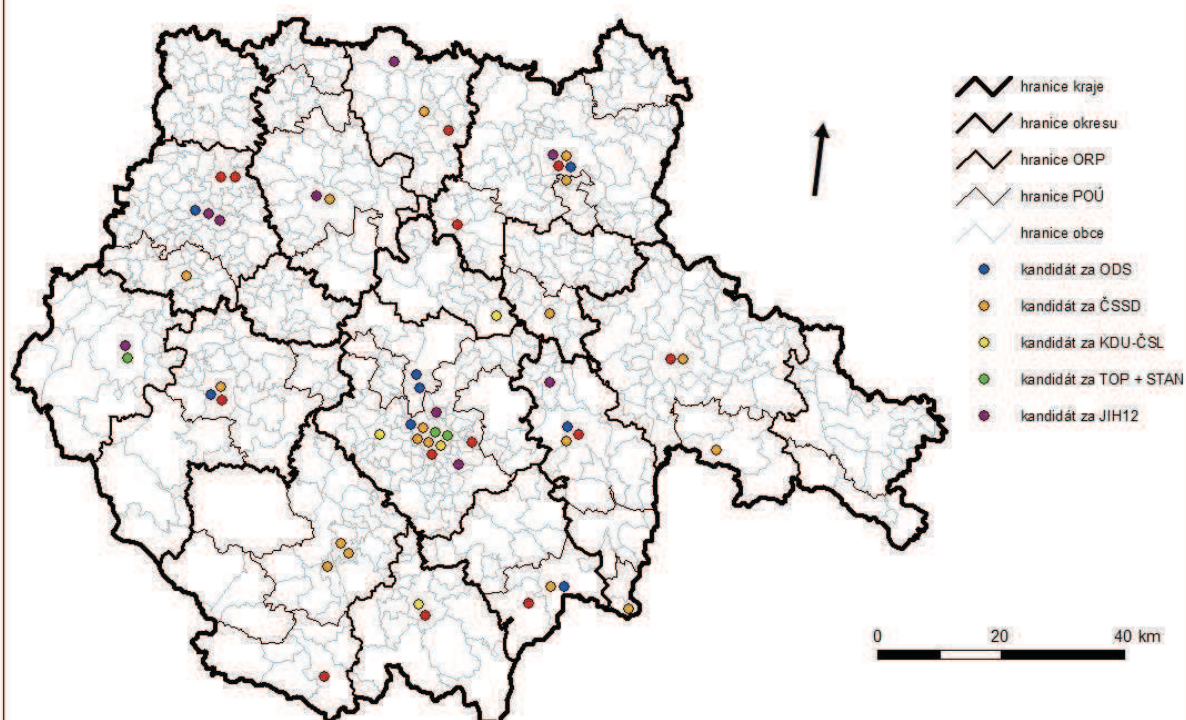

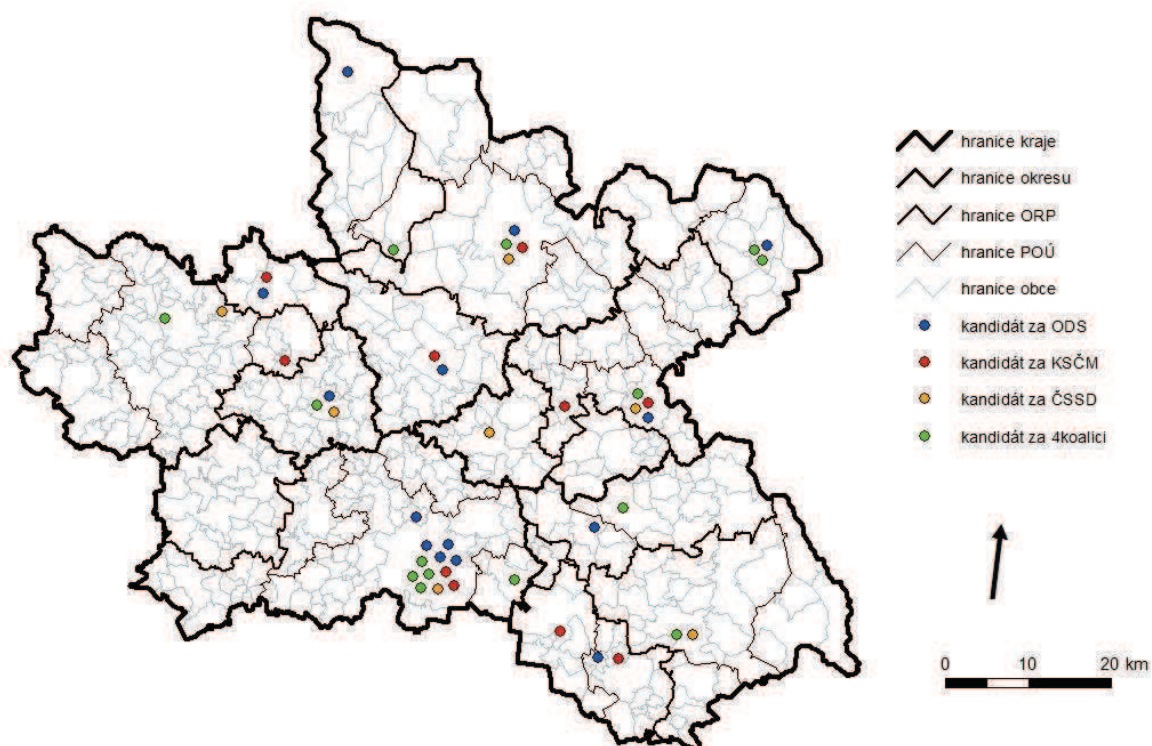
KANDIDÁTI ZVOLENÍ DO ZASTUPITELSTVA Jihočeského kraje v roce 2008

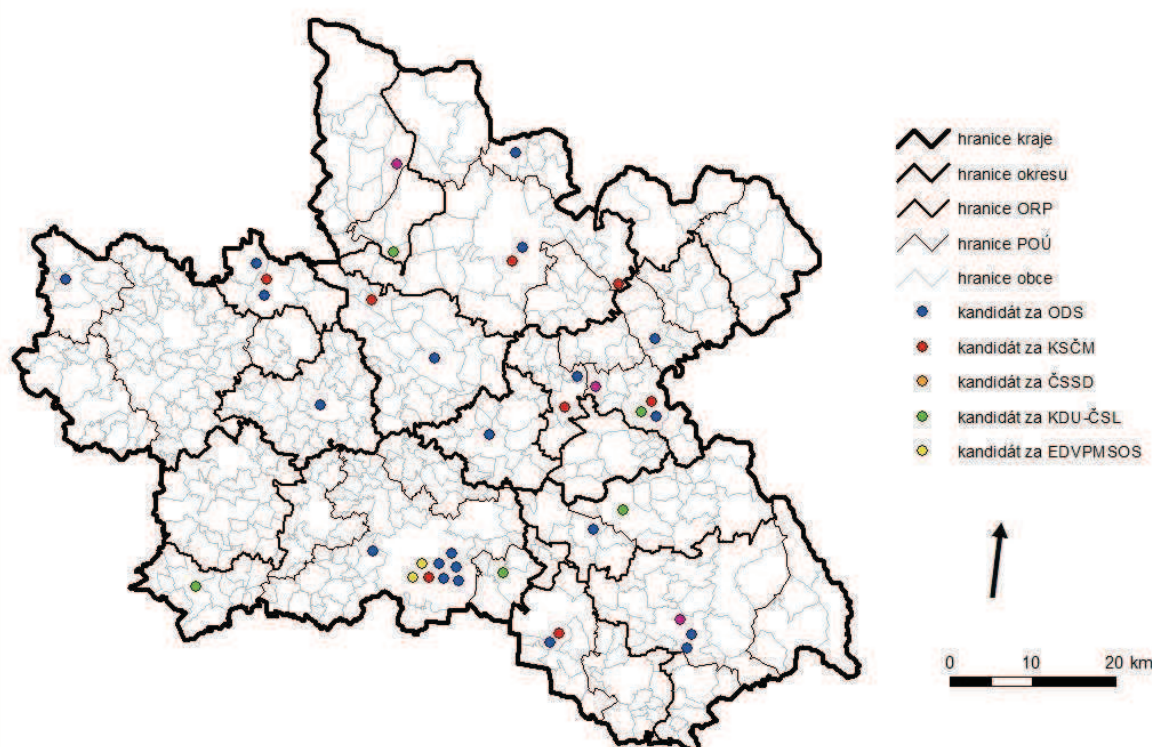
KANDIDÁTI ZVOLENÍ DO ZASTUPITELSTVA Jihočeského kraje v roce 2012

KANDIDÁTI ZVOLENÍ DO ZASTUPITELSTVA Královéhradeckého kraje v roce 2000

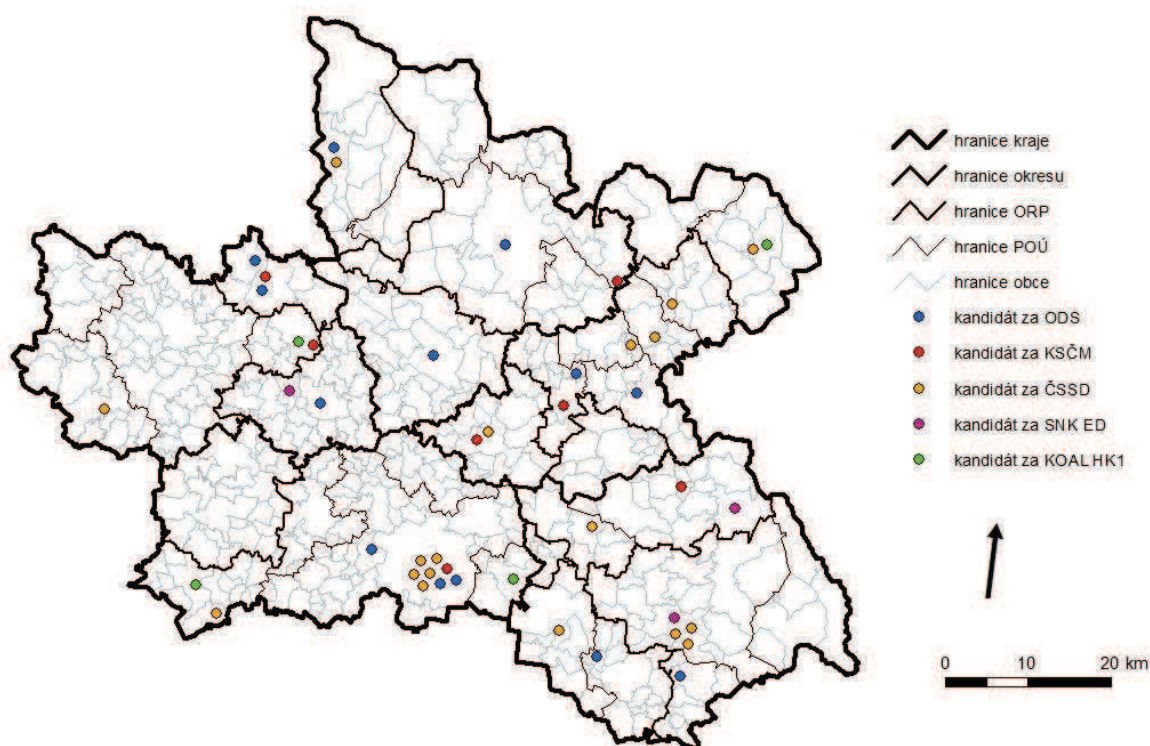

KANDIDÁTI ZVOLENÍ DO ZASTUPITELSTVA Královéhradeckého kraje v roce 2004

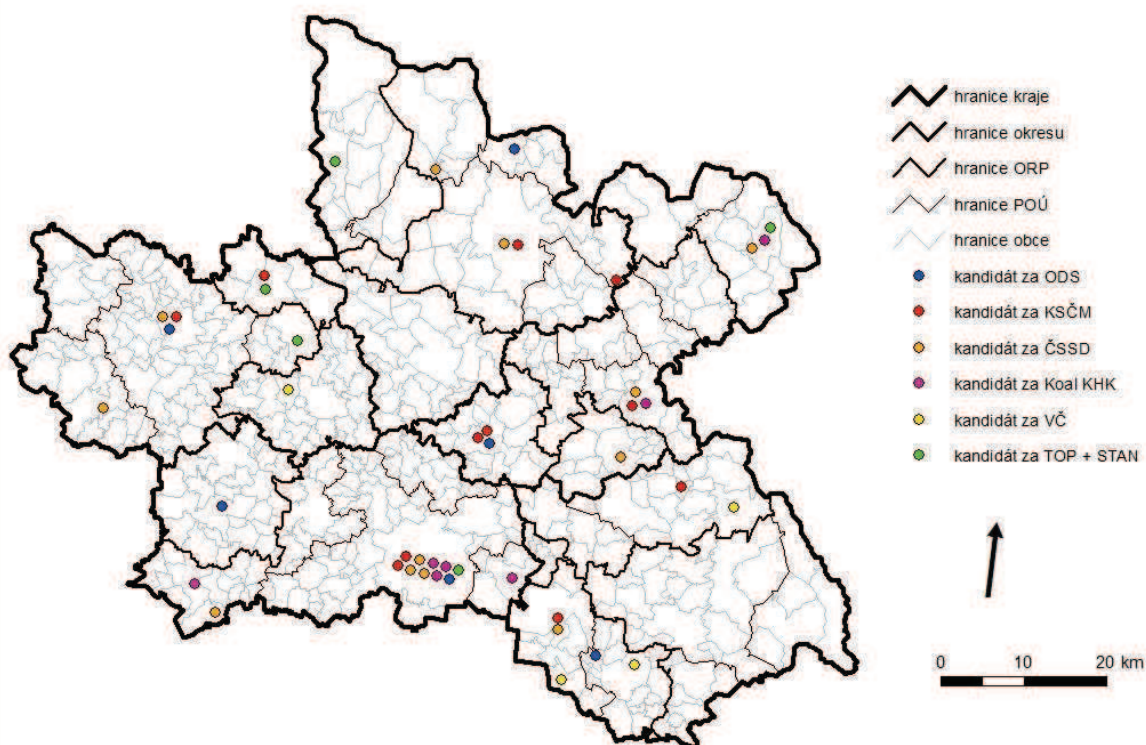

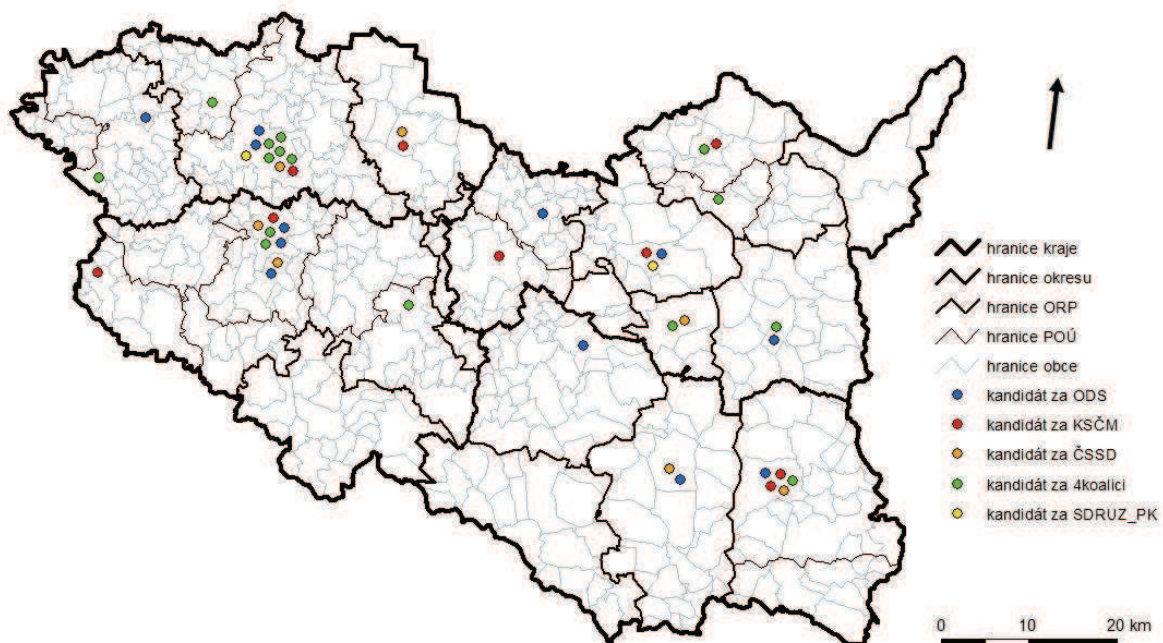
KANDIDÁTI ZVOLENÍ DO ZASTUPITELSTVA Královéhradeckého kraje v roce 2008

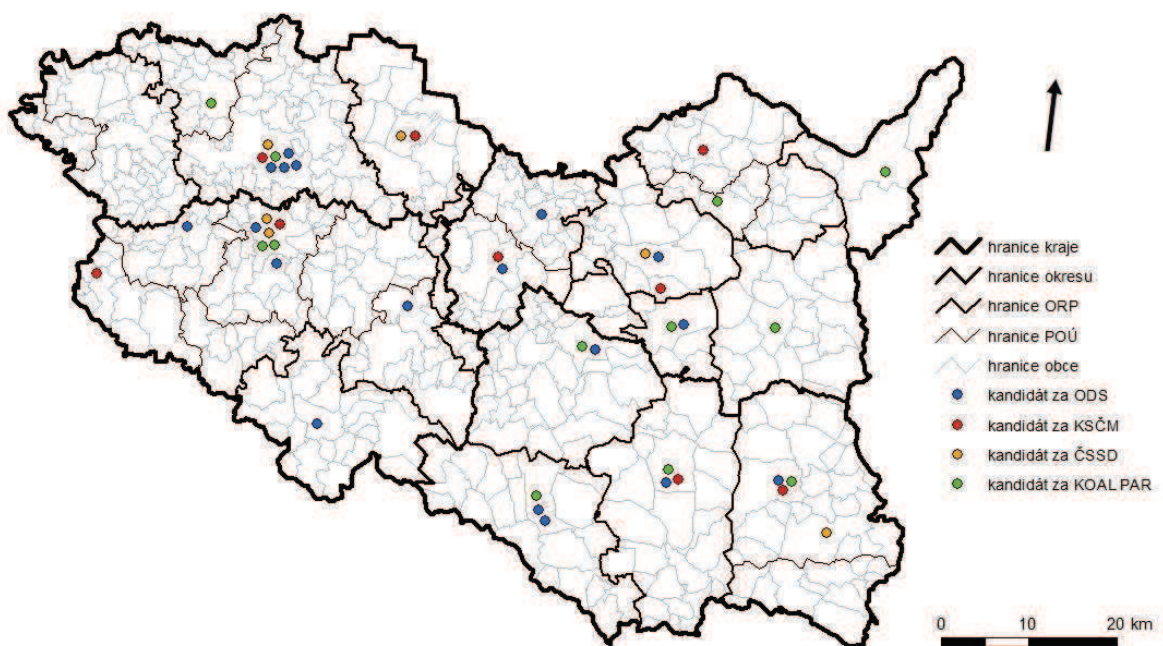
KANDIDÁTI ZVOLENÍ DO ZASTUPITELSTVA Královéhradeckého kraje v roce 2012

KANDIDÁTI ZVOLENÍ DO ZASTUPITELSTVA Pardubického kraje v roce 2000

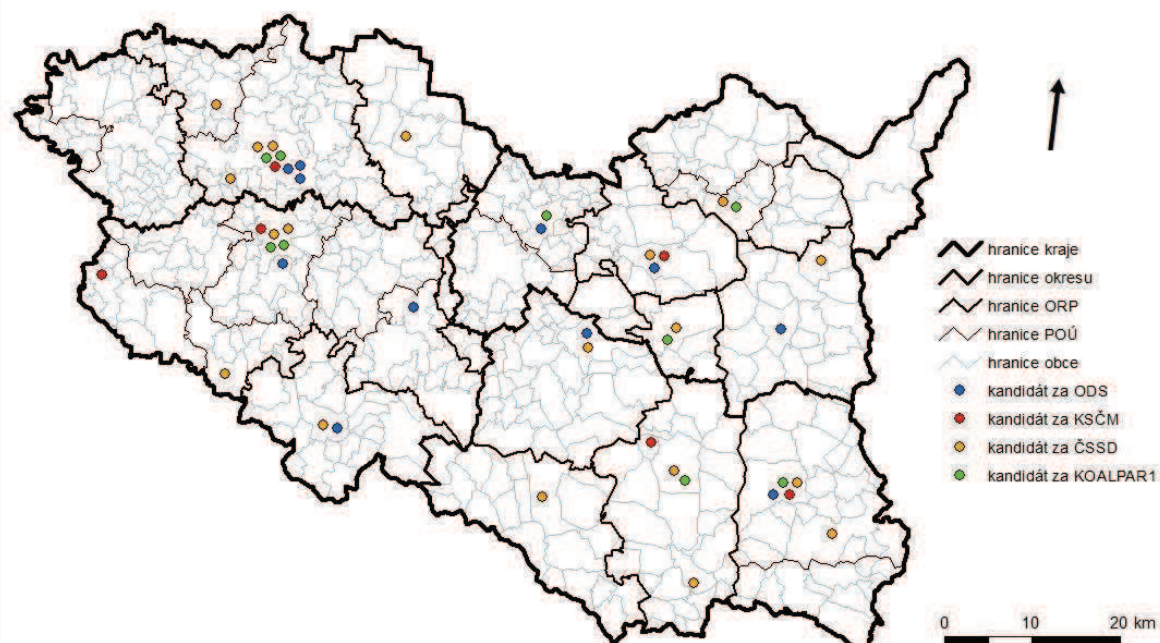

KANDIDÁTI ZVOLENÍ DO ZASTUPITELSTVA Pardubického kraje v roce 2004

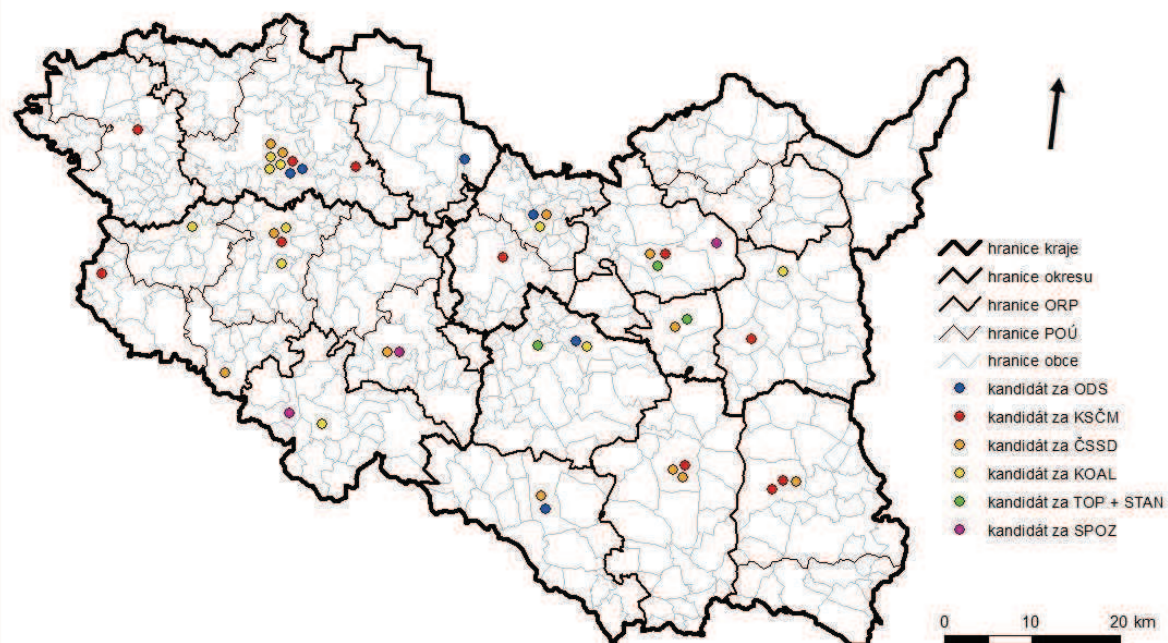

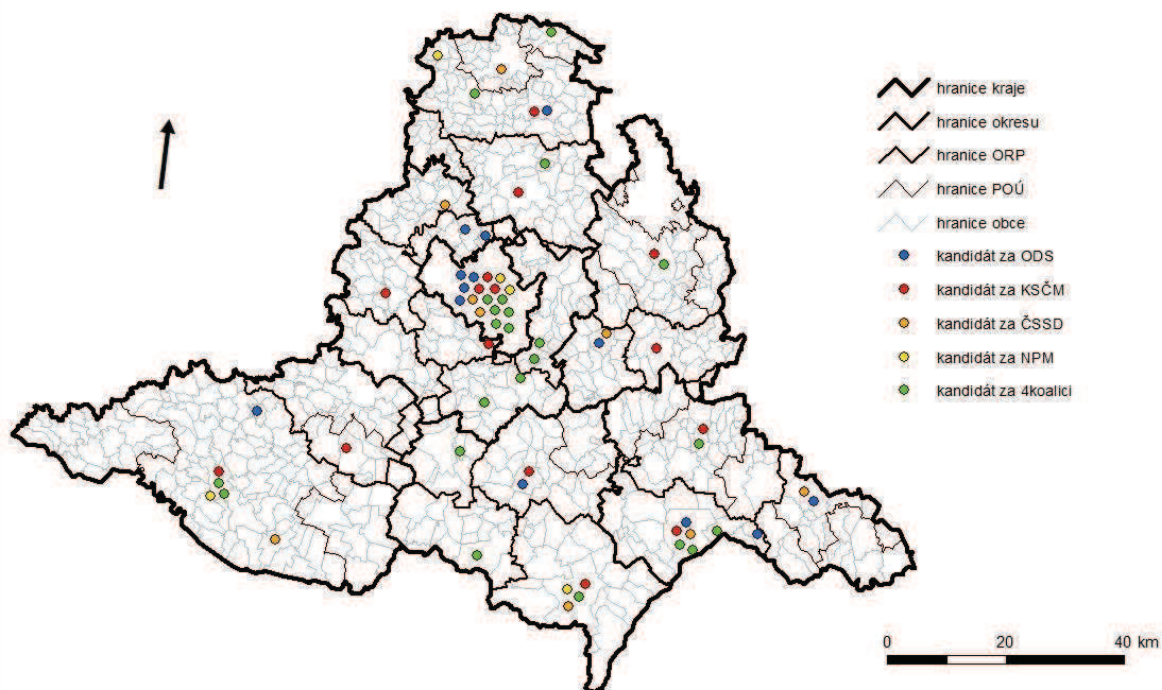
KANDIDÁTI ZVOLENÍ DO ZASTUPITELSTVA Pardubického kraje v roce 2008

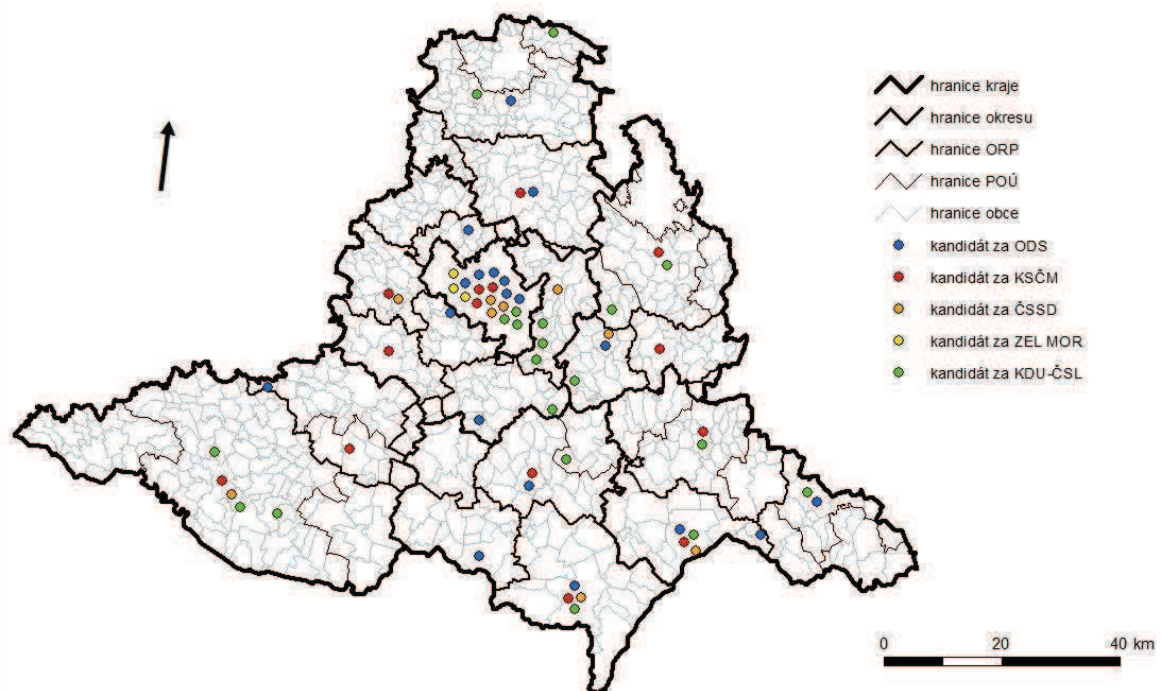
KANDIDÁTI ZVOLENÍ DO ZASTUPITELSTVA Pardubického kraje v roce 2012

KANDIDÁTI ZVOLENÍ DO ZASTUPITELSTVA Jihomoravského kraje v roce 2000

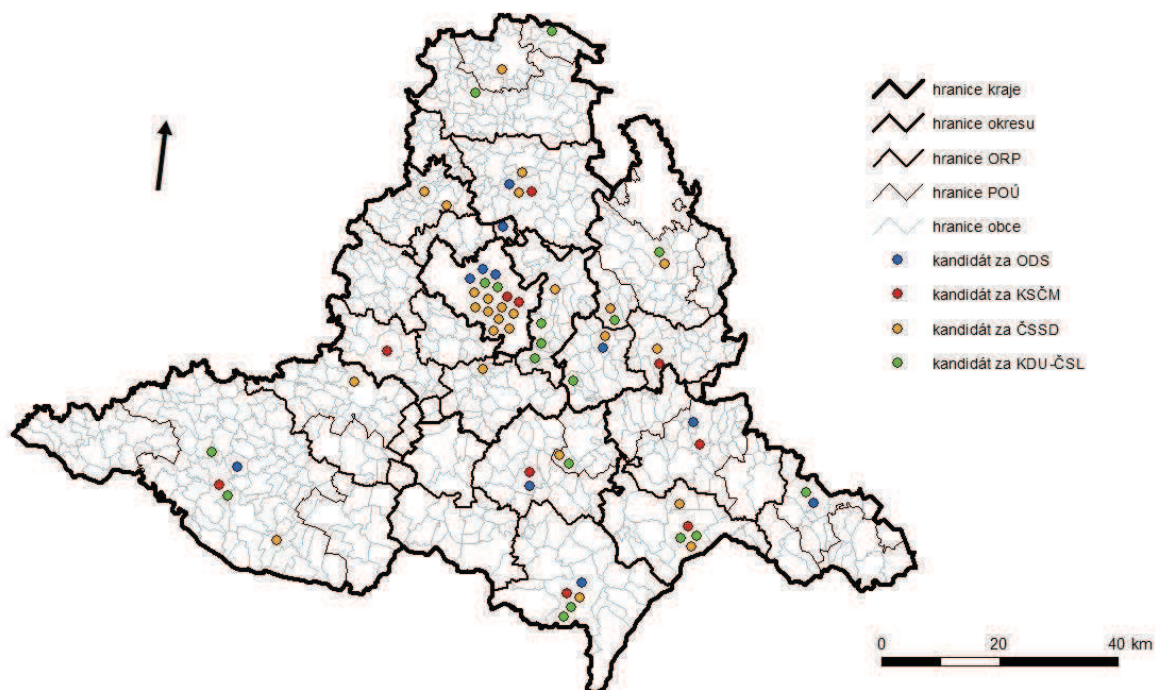

KANDIDÁTI ZVOLENÍ DO ZASTUPITELSTVA Jihomoravského kraje v roce 2004

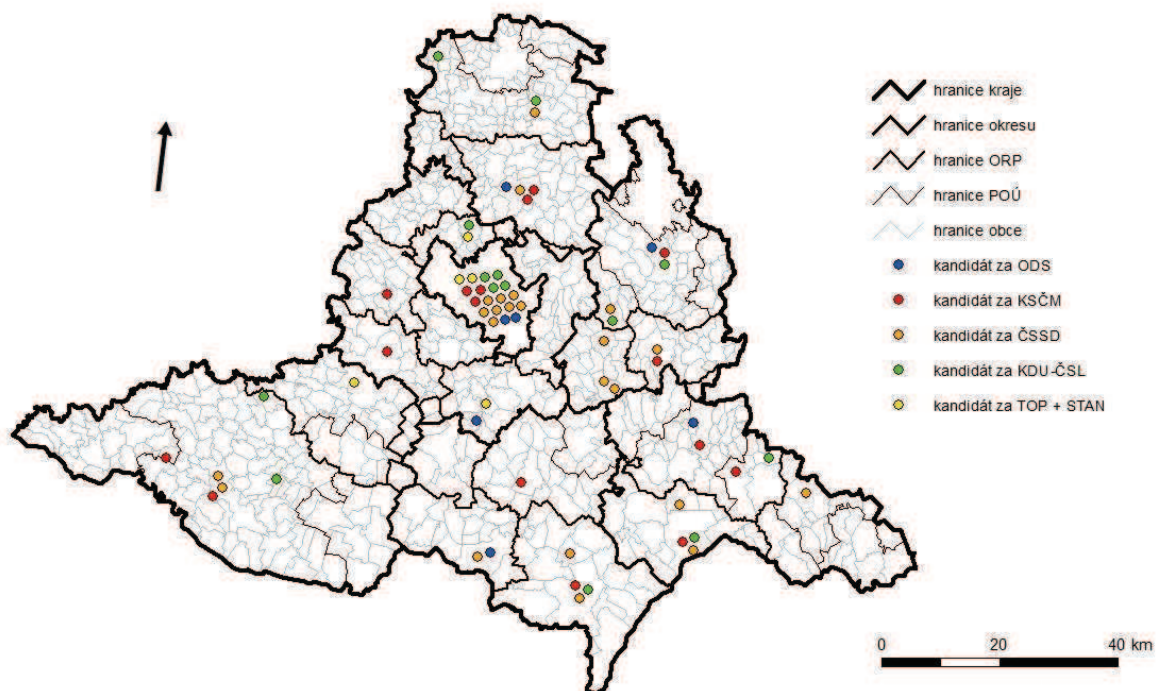

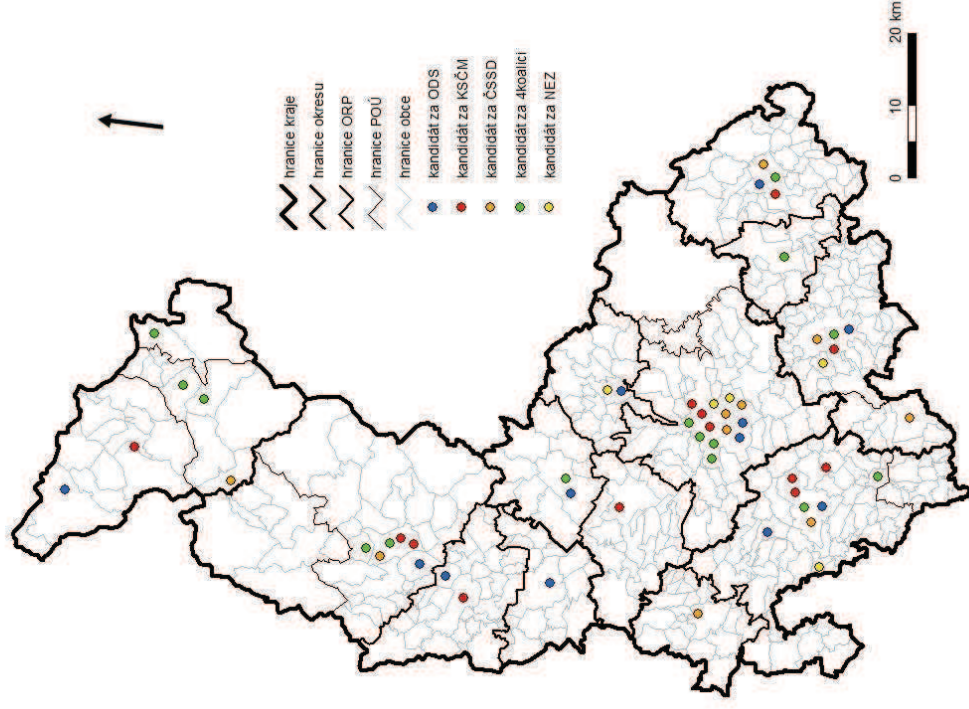
KANDIDÁTI ZVOLENÍ DO ZASTUPITELSTVA Jihomoravského kraje v roce 2008

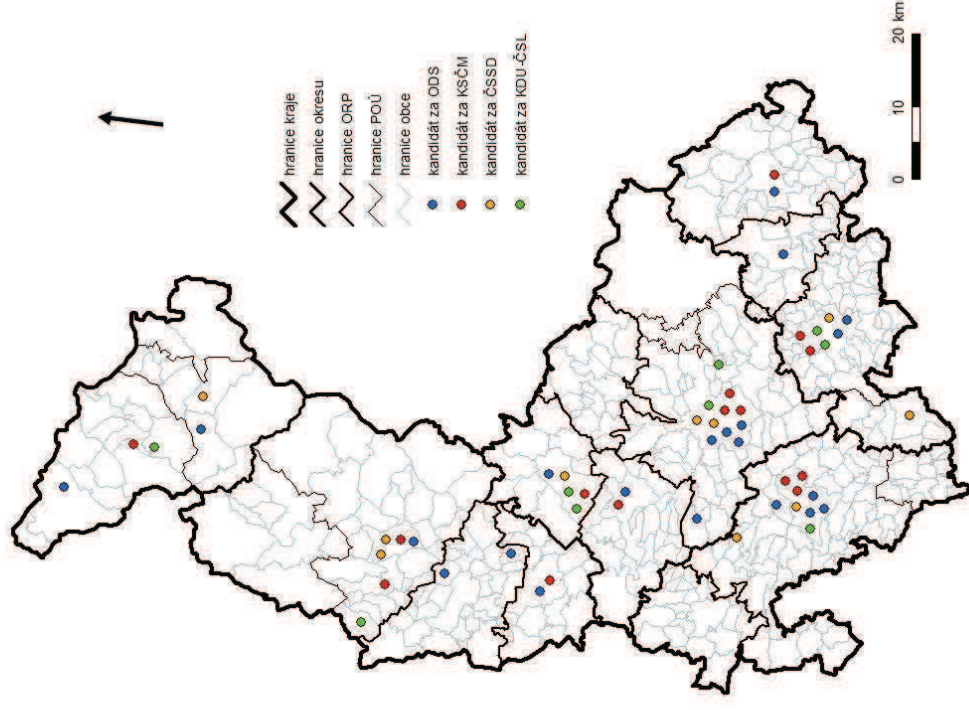
KANDIDÁTI ZVOLENÍ DO ZASTUPITELSTVA Jihomoravského kraje v roce 2012

KANDIDÁTI ZVOLENÍ DO ZASTUPITELSTVA Olomouckého kraje v roce 2000

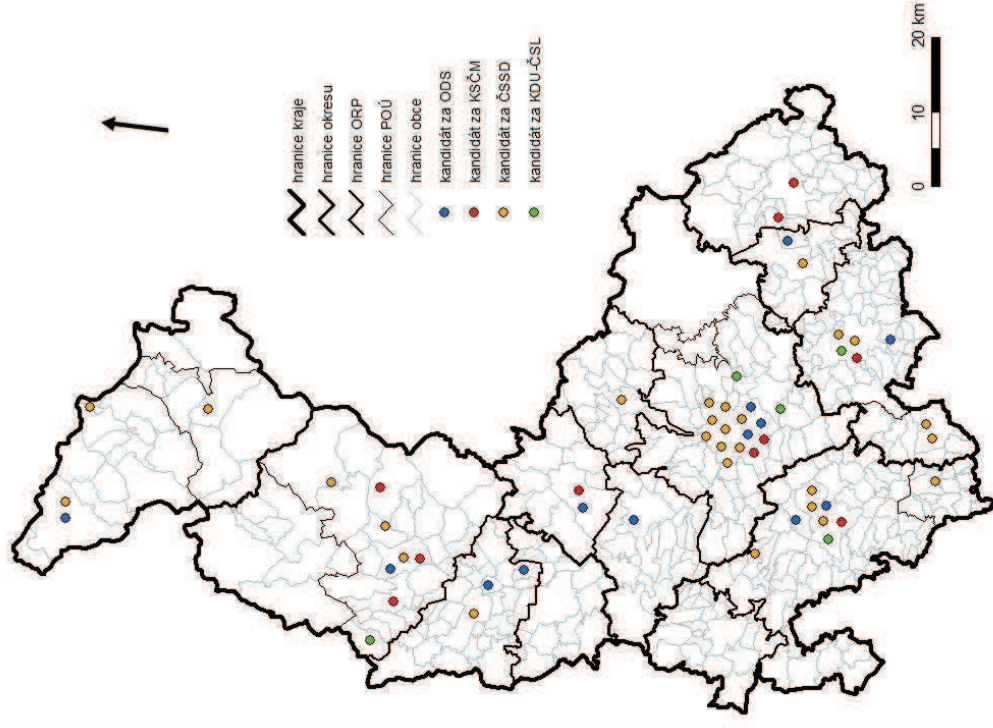

KANDIDÁTI ZVOLENÍ DO ZASTUPITELSTVA Olomouckého kraje v roce 2004

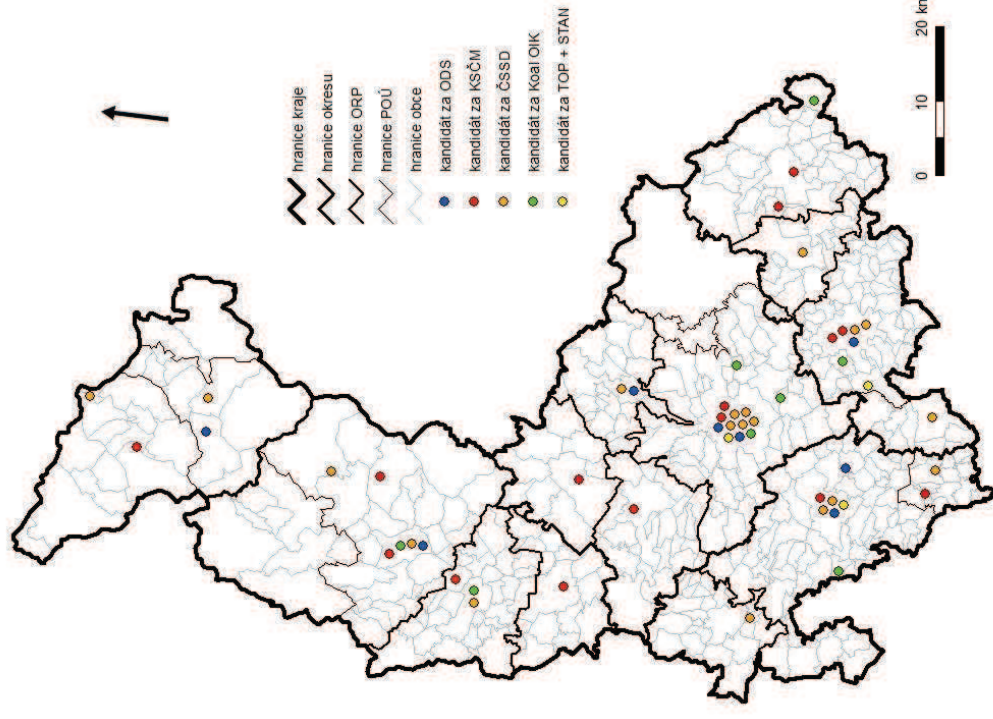

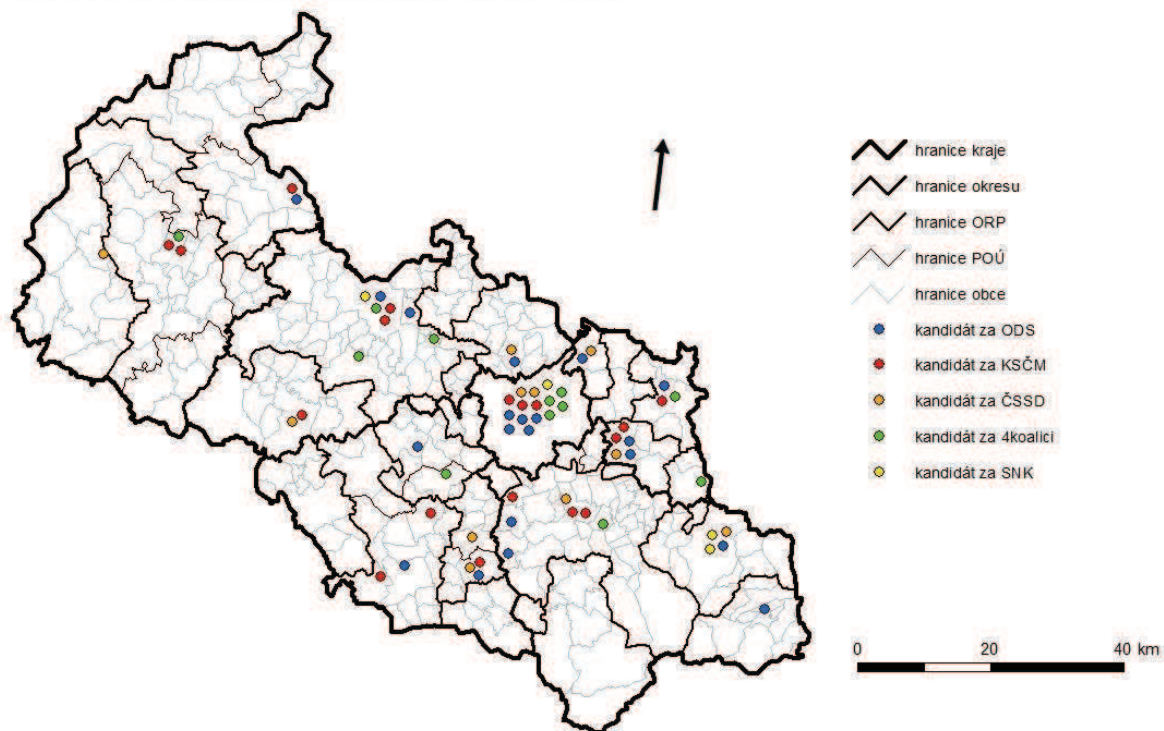
KANDIDÁTI ZVOLENÍ DO ZASTUPITELSTVA Olomouckého kraje v roce 2008

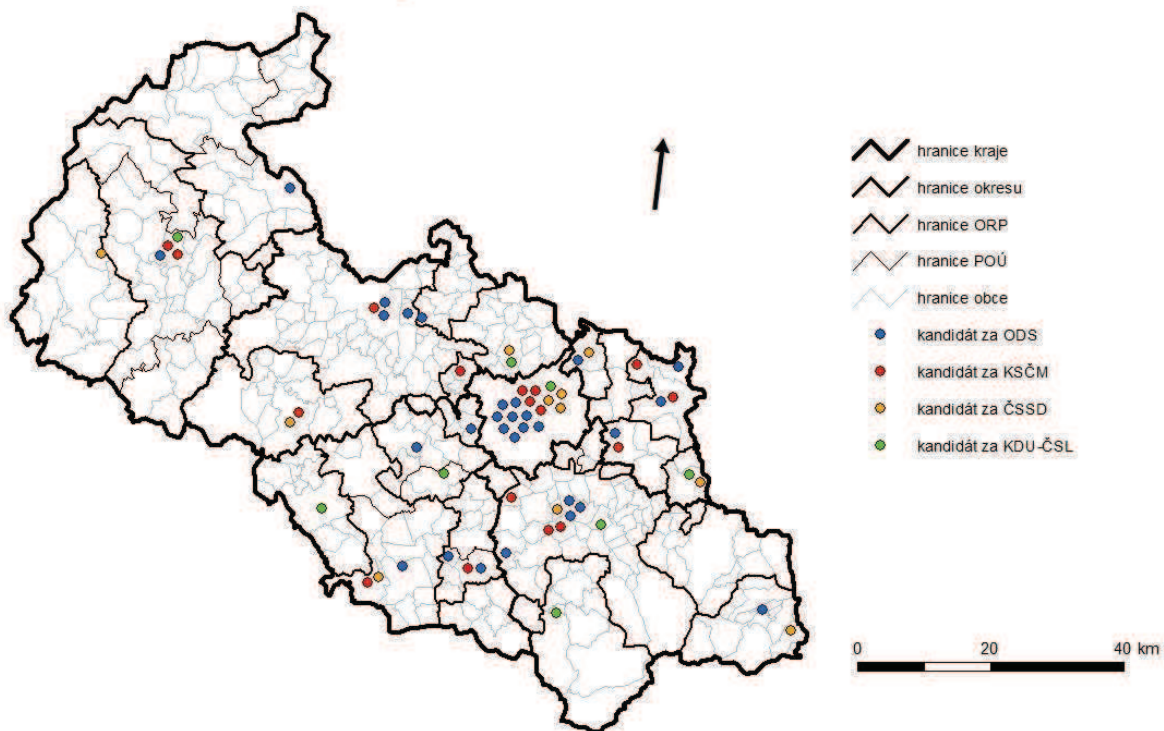
KANDIDÁTI ZVOLENÍ DO ZASTUPITELSTVA Olomouckého kraje v roce 2012

KANDIDÁTI ZVOLENÍ DO ZASTUPITELSTVA Moravskoslezského kraje v roce 2000

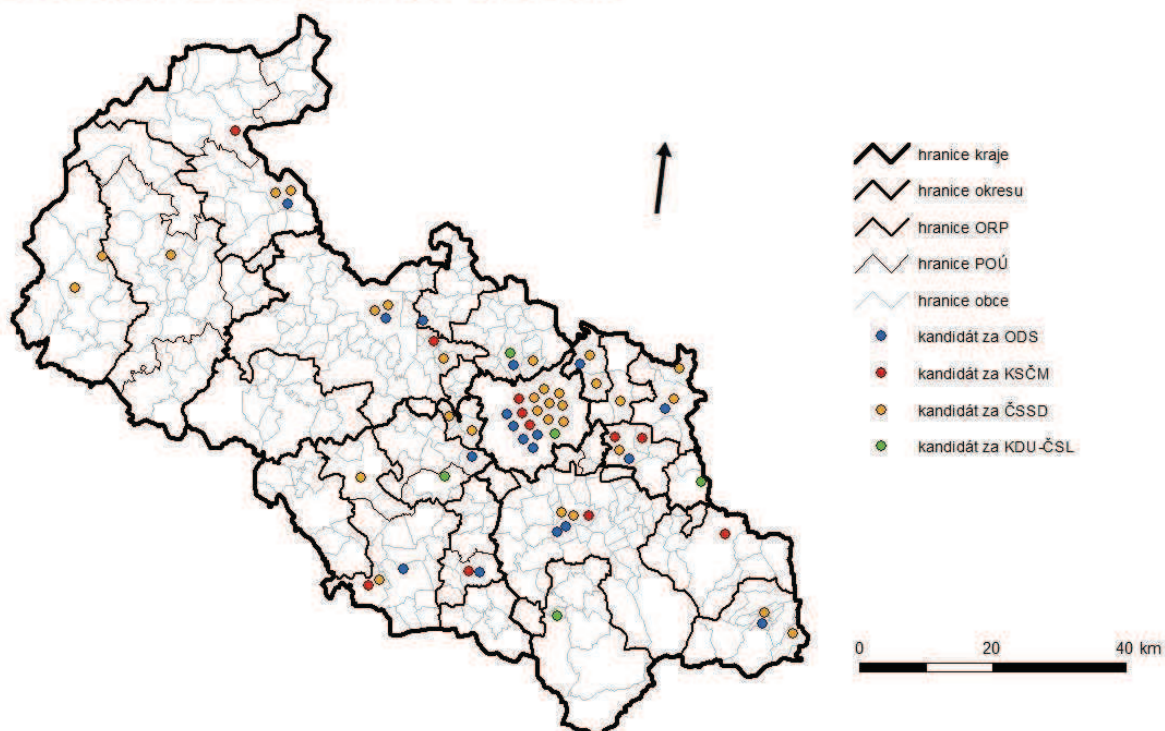

KANDIDÁTI ZVOLENÍ DO ZASTUPITELSTVA Moravskoslezského kraje v roce 2004

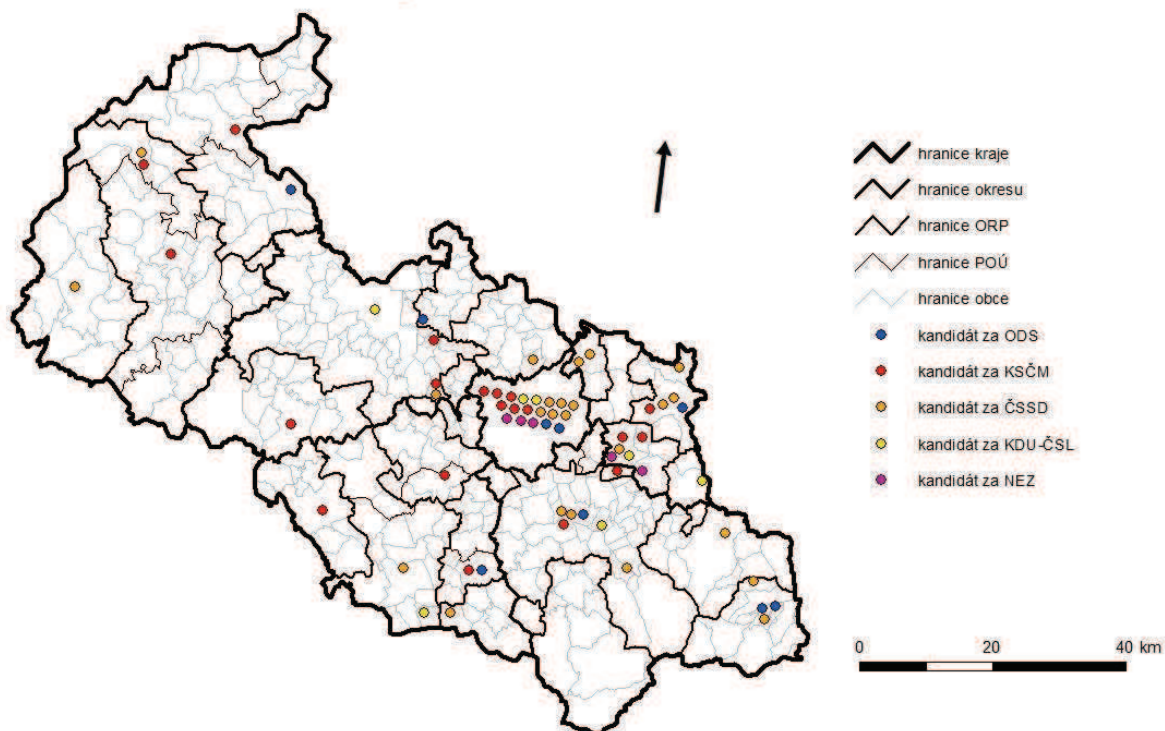

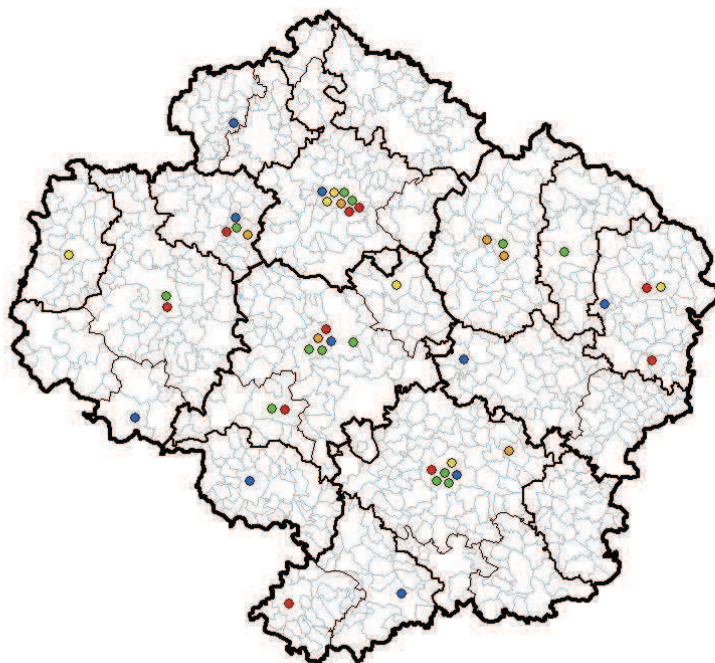
KANDIDÁTI ZVOLENÍ DO ZASTUPITELSTVA Moravskoslezského kraje v roce 2008

KANDIDÁTI ZVOLENÍ DO ZASTUPITELSTVA Moravskoslezského kraje v roce 2012

KANDIDÁTI ZVOLENÍ DO ZASTUPITELSTVA kraje Vysočina v roce 2000

- hranice kraje
- hranice okresu
- hranice ORP
- hranice POÚ
- hranice obce
- kandidát za ODS
- kandidát za KSČM
- kandidát za ČSSD
- kandidát za 4koalice
- kandidát za SNK

0 20 40 km

KANDIDÁTI ZVOLENÍ DO ZASTUPITELSTVA kraje Vysočina v roce 2004

- hranice kraje
- hranice okresu
- hranice ORP
- hranice POÚ
- hranice obce
- kandidát za ODS
- kandidát za KSČM
- kandidát za ČSSD
- kandidát za SNK
- kandidát za KDU-ČSL

0 20 40 km

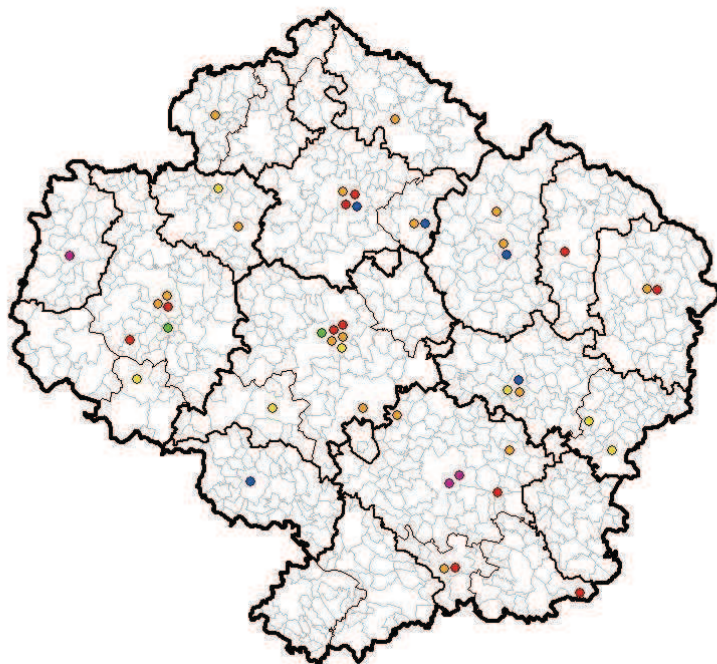
KANDIDÁTI ZVOLENÍ DO ZASTUPITELSTVA kraje Vysočina v roce 2008

- ↑
- hranice kraje
  - hranice okresu
  - hranice ORP
  - hranice POÚ
  - hranice obce
  - kandidát za ODS
  - kandidát za KSČM
  - kandidát za ČSSD
  - kandidát za KDU-ČSL

0 20 40 km

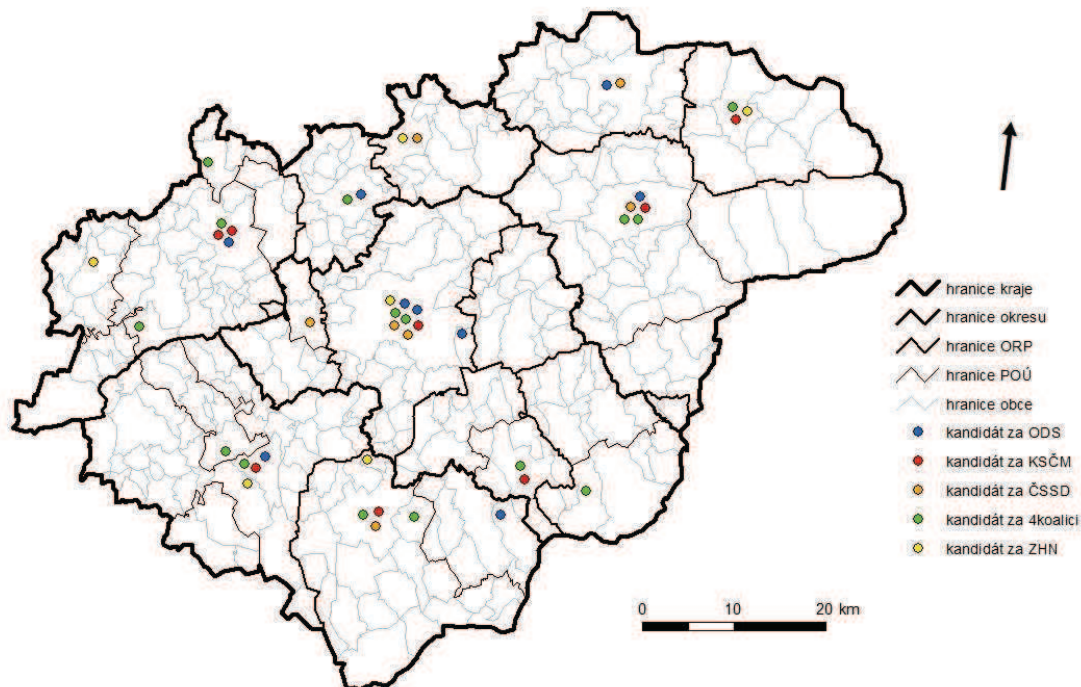
KANDIDÁTI ZVOLENÍ DO ZASTUPITELSTVA kraje Vysočina v roce 2012

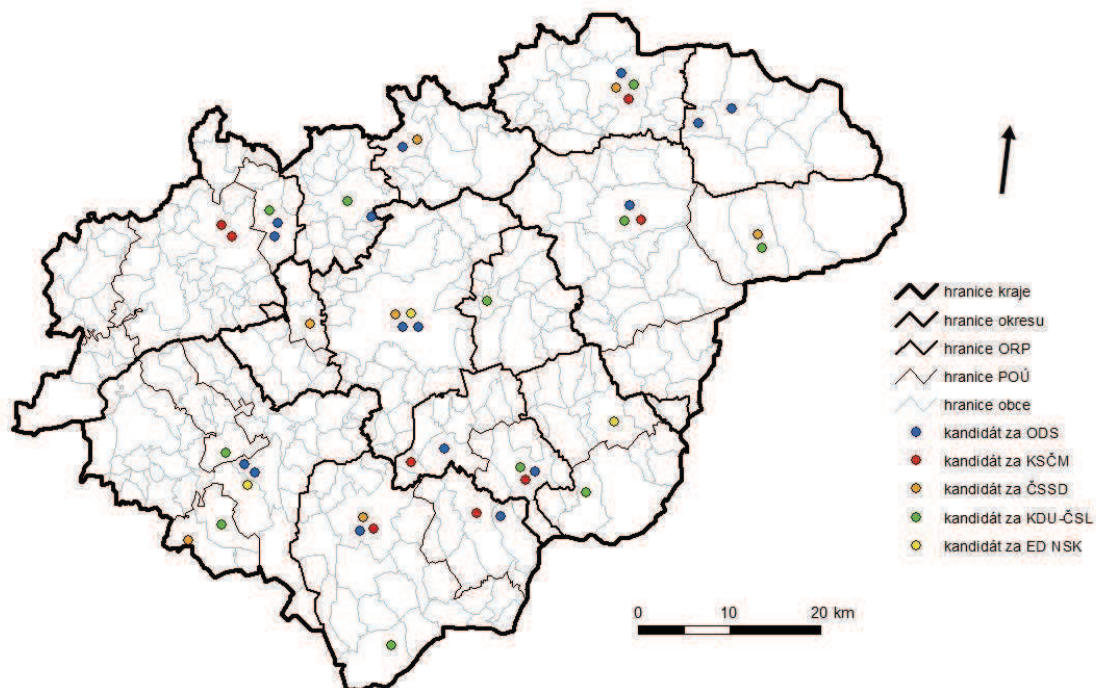
- ↑
- hranice kraje
  - hranice okresu
  - hranice ORP
  - hranice POÚ
  - hranice obce
  - kandidát za ODS
  - kandidát za KSČM
  - kandidát za ČSSD
  - kandidát za KDU-ČSL
  - kandidát za TOP + STAN
  - kandidát za Pro VYS

0 20 40 km

KANDIDÁTI ZVOLENÍ DO ZASTUPITELSTVA Zlínského kraje v roce 2000

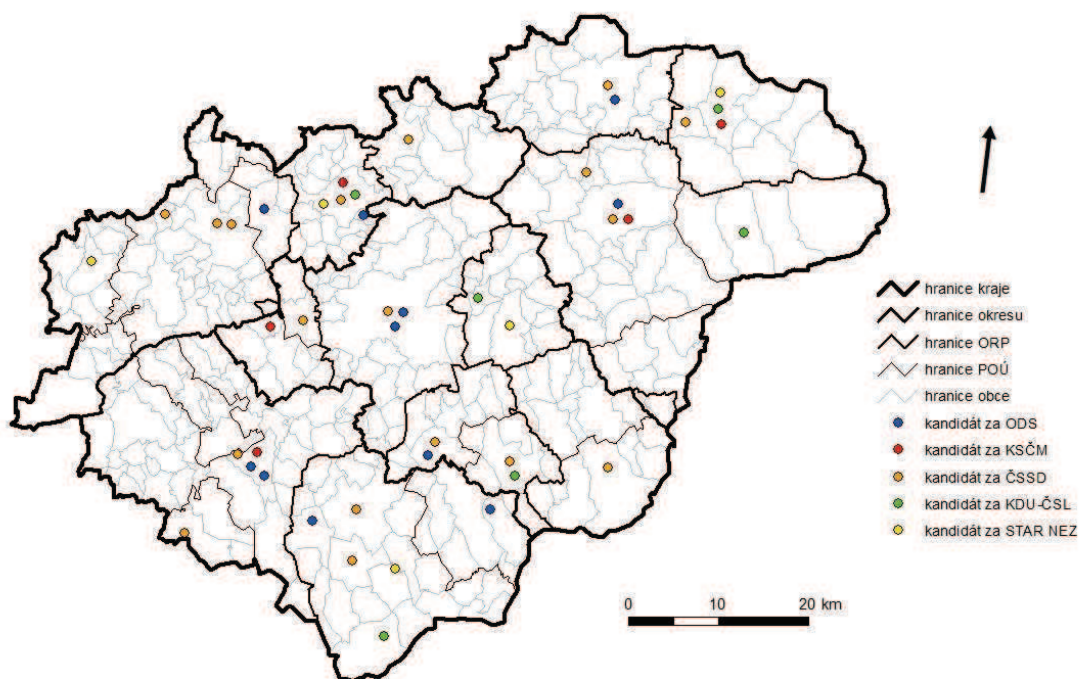

KANDIDÁTI ZVOLENÍ DO ZASTUPITELSTVA Zlínského kraje v roce 2004

KANDIDÁTI ZVOLENÍ DO ZASTUPITELSTVA Zlínského kraje v roce 2008

KANDIDÁTI ZVOLENÍ DO ZASTUPITELSTVA Zlínského kraje v roce 2012

